

NŐK KÖNYVE.

ALMANACH MDCCCLIII-ra.

KIADJA

SZILÁGYI SÁNDOR.

PEST, 1853.

EMICH GUSZTÁV BIZOMÁNYA.

A jövedelem a nagyenyedi szerencsétle-
nek némi segélyezésére fordítottatik.

EMICH GUSZTÁV KÖNYVNYOMDÁJA.

Tartalom.

Csodakürt. Erdélyi János.....	1
Fanni. Gyulai Pál.....	5
Az öreg szolga. Tompa Mihály	62
Mint egy alélt vándor. Arany János.....	66
Pusztán. Mentovich Ferenc.....	68
Kandalómnál. Szemere Miklós	70
Kaftány feleség nélkül, és feleség kaftány nélkül. K u c s u k.....	72
Álmodó szerelem. Sükei Károly.....	89
Guitare. Szász Károly.....	98
Kiábrándulás. Dobsa Lajos.....	101
Paradicsom és Peri. Szász Károly	155
Két dal 1847-ből. Petőfi	173
Testvéreim emlékezete. S. Ilma.....	176
Merengés a Kórágyon. Lisznyai.....	182
A hölgyek és én. Losonczy.....	187
Panasz. Sujánszky Antal	191
Fáradt vagyok. Gyulai	193
Kemény János trónfoglalása. Szilágyi Sándor.....	194
Rachel. Arany János.....	202

A CSUDAKÜRT.

„Elhervadt a szív virága,
Elzengtek az ifjú dalok.
Másé a föld boldogsága,
Engem magamra hagyjatok.”

Harczi ünnep volt a várban,
Szüzek, ifjak megjelentek.
A mulatság viadal volt,
Dalra dal kelt, ha pihentek.

„Hallom a divat danáit”,
Mond a várúr szép leánya,
„De nem hallok mégis egyet,
Mint sóvárgjak bár utána.”

„Jó anyámra jó anyjáról
Szállá boldogabb időből,
Téli estén, tűzhely előtt
A családnak enyhítőül.

Benne meg van zengve minden,
A mit a szív gondol édest,
S a mi a lelket betölti
Jó s nehéz időkhöz képest.”

Dalra dal jó: mind hiába!
Az ivadék feledékeny:
Korcs időnek bűn a lelke,
Átok ül a nemzedéken.

S a kisasszony most remegve
Hárfa mellé vette hangját,
Dalkereső érintéssel
Húrjain könnyen futott át.

S megtalálván a mi kellett,
A tömegben úr lesz a csend;
Száll az ének, mint madárka,
Most alatt száll, majd pedig fent.

És az ifjak elborulnak,
De hanggal egy sem kíséri:
Ők a régit elfeledték,
Ők az újdonság kaczeri.

Im a várfölötti hegyről
Nemsokára zendül egy szó,
Mint a pásztor furulyája
Messziségből behallatszó.

S hallatára mindenünnen
A vidékből összejőnek,
Panaszolván szenvedésök,
És keservét az időnek.

Egy határozat, egy tökélet
Most a hangok változása,
Benne zeng az eskümondás
S a nép egybeolvadása.

De míg a nagy harcz kitörne,
Visszavonz a házi kör még,
Zengi búcsúját a gazda,
És a szerelmes szerelmét!

Így tovább. A kürt kidallá
A hadélet annyi búját,

A dicsőség szent gyötrelmin:
Töviseit s koszorúját.

S míg a kürt így dalia, mélyen
Érze minden szív utána;
De a dalnok nincs sehol, mert
O láttatni nem kívána.

„Istenemre!” mond a szép leány,
„Más ne bírja szívem senki,
Mint a dalnok, a ki ennyi
Szemből égő könnyet csalt ki,”

És midőn így szívszakadva
Várja ifjú vőlegényét,
S még az udvarló seregre
Egy lenező pillantást vét:

Egy öreg jó, kürt kezében,
Melléig lefoly szakála,
A leány elsápad, ámde
Mosolyogva néz reája.

'Én daloltam, oh nemes hölgy,
Add jutalmam, bármi léssen!'
„E borostyánt homlokodra,
S e gyűrűt ujj odra teszem.”

'Oh nemes hölgy!' mond a dalnok,
'Te igen későn születél,
Jobb időben nemzetednek
Védő Seraphja lehetnél.

Elhervadt a szív virága,
Elzengtek az ifjú dalok,
Másé a föld boldogsága,
Engem magamra hagyjatok.

„Ha időn kívül születtem,”
Mond a lány, s szemén könnyű forr,
„A kort újjá nem szülhetem,
Jobb lesz elpusztulni akkor.”

Mint lövéssel a nemes vad,
Mint tövissel a fehér kéz:
Úgy az ifjak büntudattal;
S a tudat mind súlyosabb lesz.

„Öljük meg a vén dalnokot!”
Gondolák első dühökben.
Hasztalan düh! mindannyian
Dalra viradtak szívökben.

Meg sem ölhatték volna, mert
Ő nem a földnek szülötte,
Halhatlanság vona védfalt
Ő köztök és ő közöttte.

Ő a regék remetéje;
S mint a gyermek, dallal alszik,
Neki az csend, ha körülé
Harsogd zene hallatszik.

Alszik, a míg lányok, ifjak
Tudnak regéket mondani;
De ha nem, fölébred akkor,
Mindnyáját elpirítani.

FANNI.

Tolnai Károly a legvígabb fiatal ember volt Pesten s a legszebb leánynak udvarolt. E legszebb leánynál voltak ugyan szebbek is kiket legeslegszebbeknek lehetne nevezni, de a Lipót-városban a legeslegszebb is csakugyan ő volt. Ezenkívül Etelkének hittak, mi szép név, szászezerekről beszéltek, mi szintén szép öszveg. Háromszor vala hát szép, épen mint Károly háromszor derék, azaz: csinos fiú, gazdag ember, kellemes társalgó.

Nem volt egyéb hátra, mint hogy ennyi szép és derék tulajdon derék házasság és szép életnek legyen szülőanyaja. Hanem Károly csak huszonhárom éves volt. Etelke alig tizenhét. Ily időkorban fiatal ember nem örömet mond le függetlenségéről, a leány jobb szerencsét vár, a szülék pedig azt hiszik: nem múlta idejét.

Míndamellet ők szerették egymást. Legalább Károly e viszonyt minden eddigieknél komolyabbnak hitte, sőt egy szép reggel azon gondolattal ébredt föl, hogy két év múlva, török szakad, menyegzőt csap, milyen még nem volt. Etelkét illetőleg csak annyi volt bizonyos, hogy Károlyt minden udvarlói közt leginkább kitünteti; társaságában legjobban találja magát, a bálokban legörömostebb vele tánczol. Ő maga ugyan több bizonyost is tudhatott, de Károly nem, habár szerette volna magával elhiteni, hogy a lány bele bolondult.

Etelke épen nem halvány, szenvedő arcz. Piros, mint rózsza, vidám, mint hajnal, szeszélyes, mint pillangó. Ez utóbbi tulajdona sok bajt okozott Károlynak, a nélkül, hogy elkeserítse. Mert Etelke tudott nagyon szeretetre méltó is lenni. Ilyenkor aztán ily két bohó szerelmes hetedhét országon sem

volt. Ha Károly inkább ismeri az emberi természetet, ama szeszélyeket sem veszi oly nagyon szívére. Sok nő olyan, mint némely jámbor falusi lakos, ki nejét szerelemből szokja megverni. Kit szeret, kínozza, ki szívének közönyös, jósággal árasztja el: azért haragszik, hogy megbocsáthasson s azért keserít, hogy láthassa mennyire szeretve van; azért sújt, hogy éreztethesse kegyelmét. Mindezt szerelemből, csupa szerelemből, és sokszor valódi szerelemből. Némelyek azt mondják, hogy az ily lányokból vagy igen kedves, vagy igen kiállhatlan nők szoktak válni, s mindez leginkább a férfitől függ. Igaz lehet; de az is bizonyos, hogy a szerelemben, épen úgy mint a politikában, némely esemény következményei nem mindig kiszámíthatók.

Egy homályos téli délután Etelke a kandalló előtt ült. Szüléi nem voltak honn, barátnéi estére ígérték látogatásukat. Egyes egyedül volt, mi rá nézve épen nem vala kedves mulatság. Mód nélkül gyűlölte a magányt, és szerette a zajt, társaságot.

A kandalló mellett egy nagy fehér macska, mozdulatlan, mintha gipszből volna öntve, dorombolt egyhangon; a kandallóban vidám tűz pattogott, künn sűrűen esett a hó, és szél csapkodta az ablakokat. Etelke daczára ez ábrándra hívó állapotnak, melyben emlékeink- és reményeinkkel társalkodva oly hamar eltelik az idő, unta magát, s elálmasodott. Szép fejcskéje a karszék hátára hajlott, kezei ölében összekulcsolódtak, keblét békés és szabályos lehellet emelé, mi egészség és nyugodt lelki állapot jele, szemére édes szender borult, mint csillagos fátyol, játszva, suttogva, félhomályú csillámmal.

Alig hunyta be szemeit, megnyílt az ajtó s Károly lépett be feketébe öltözve, fehér keztyűsen. ő látogatóban jött, mert a hosszú téli estéket rendszerént Etelkééknél töltötte el. Derék kis társaság szokott itt összegyűlni. Néhány rokon, egy két szomszéd, jó öreg urak, beszédes agg nők, csinos lányok, vidám fiatal emberek. Folyt a thea, keringett a kártya, omlott a pletyka, csengett a nevelés s néha zongora szónál tánczra is kerekedtek, mi aztán az egész mulatságban legtöbbetért.

Károly korábban jött a szokottnál, de mint arczából lát-

szék, épen nem bánta, sőt örült neki s a világért sem költötte volna föl Etelkét. Lassan, zaj nélkül közeledett feléje s hosszan gyönyörködve szemléié.

Soha sem látta ily szépnek. Ajkán pajzán mosoly lebegett a gúny nyilai nélkül; könnyelmű vonásait szelíd ábránd enyhíté s a hosszú szempilláktól takart szemek kaczárságát és szemérmét oly bájos vegyületbe játszták, mint ébren soha. Aztán a karszék dagadó vánkosaihoz festőileg simuló karcsú termet, a hullámzó kebel reszkető fátyolléplével, a zsámolyt alig érintő picziny lábacsák, akkora fekete papucsban, mint egy keztyű s oly fehér harisnyákban, mint a most esett hó. Mindez az alkony félhomályában, a kandalló világától körülragyogva. Valódi Rembrandti kép, de bajosabb a mester műveinél, mert a kandalló most fejéres, majd vöröses, itt elalvó, ott újra felpislogó világa a fény és árny helyét, színeit változtatván, tündén játékában újabb újabb bajokat tárt föl.

Szegény Károly magán kívül volt. Mintha sejténé, hogy Etelkét csak most látja, mint isten teremté, leplezetlenül lelkét, valóságukban bájait. Érezte, hogy igazán szereti és e pillanattól fogva sokkal hőbben, mint valaha hihette volna. Elhatározta, hogy még e farsangon mennyegzőt csap. Miként is gondolhatta: két év múlva sem lesz késő, ha elmarad sem baj: mert akadhat jobb is, szebb is? Két évet veszteni az életből! Örökké boldogtalannak lenni! Lehet-e több illy lány a világon! a menykőben! ő akkor sült bolond volt.

E gondolatok után elmerült s összeérett minden szépet, kedvest. Arczán mosoly derengett, ama mosoly második kiadása, melyet a szerelem csak egyszer ír az ember arczára, midőn ifjú szívéhez először ölel lányt. Áthatva, elfogulva s némi félnkséggel, de örömpeső szívvel, közelebb közelebb lépett hozzá. Már lehelletét szívta s fürtéi illatvegyivel ittasult. Az alvó szép mágnesezővel vonta magához. Öntudatlan arca fölre hajolt s megcsókolta homlokát.

Etelke boszúsan ébredt föl. Károly a kandalló felé hátrált s hogy hogy nem a macskára lépett, mely iszonyúan nyávogni kezdé. Erre Etelke még boszúsabb lőn s mindőn

észrevéve, hogy haja kisé megbontakozott, ruhája sincs kellő rendben, reszketett haragjában.

„Minő merészség! Szobaleánynak vél-e engemet?”...

„Megbocsásson édes Etelkám! – szóla közbe Károly – tehetek-e róla, hogy ön oly szép! Elvette eszemet, meg kelle feledkezniem magamról, mindennek ön az oka.”⁵¹

„Semmi édes Etelkám. Én nem vagyok senkié, legkevésbé az öné. Mi joggal nevez engem édes Etelkéjének?”

„Bocsásson meg hát nagysád” – folytató Károly, ki felindulását vidorság alá rejtve, mindenkép erőlködött, hogy ki ne essék sodrából – de férfiúnak alvó hölgyet tanúk nélkül meg nem csókolni, épen oly esztelenség, mint nőnek azt nagyon szívére venni. Az nem egyéb hódolatnál, bóknál, mit az ébrenlevőnek csók helyett e szavakkal szoktunk kifejezni: Ön szép, szeretetre méltó.

„Tehát esztelen is vagyok. Még csak az volt hátra, hogy goromba is legyen. Úgy látszik, hogy Élivel csak ketten vagyunk, mindenre jogosítva hiszi magát.”

„Bár hihetnem!” monda Károly alig hallhatón.

„Szegény cicizám!” – szólalt meg Etelke, ruhája rendbehozása után a még mind nyávogó macskát simogatván – egészen összetaposott az a csúf Károly, az a rózsz, az a hamis Károly.

Károly e kedélyesen ejtett szavakat engesztelődés jelének vette s közelebb lépett hozzá. Megfogván kezét ajkaihoz akarta vinni. Etelke hevesen kirántá. Szobalányát kiáltá be s gyertyát parancsolt.

Nem soká gyertyák égtek az asztalon s érdekes néma jelenet kezdődék. Etelka hegyesen foglalt egy karszékben helyet s fejét félrefordítva hallgatott. Károly szembe ült veles nem tudta magát föltalálni. Sohasem volt ügyetlenebb s talán boldogtalanabb sem. ő tréfából szeretett Etelkébe és szeszélyeit mindig tudta valami olyannal viszonzni, mit fényes elégtételnek nevezett. Ez valóságos multság, elszoródásvolt. Később, midőn komolyabban vette viszonyát, veszté ugyan biztos álláspontjait és szenvedett, de sohasem annyit, hogy reggelre ki ne aludta volna. E kellemes jótékony izgalom volt,

mely pénzen vásárolva sem drága. Most érzi, hogy igazán szereti, kivált ez órától fogva, s oda van. Ez már tökéletes szerencsétlenség. Leverte a gondolat, hogy e szeszélyes lány csak játszik, gúnyolódik vele; különben nem viselné így magát, midőn neki épen nincs kedve tréfára s komoly arcza mély érzést árul el. Oda lőn bátorsága, alázva hiúsága, s áradóban érzelmei. Szerette volna elmondani baját, egyhülni, boldoggá lenni; E senkitől nem háborított órá oly kedvező volt, a szoba oly lakályos, a kandalló oly vidáman pattogó, e barátságos magány a künn zúgó széllel oly kedves ellentétben, mintha csak azért volnának teremtvé, hogy közelökben két boldog szerelmes nevetesse a világot.

Nagyot sóhajtott.

Etelke megfordult, s egy futó gúnyos tekintetet vetett rá, aztán játszani kezdett zsebkendője csipkészetével.

Károly fölkel, fel s alá járt a szobában s újra sóhajtott. Etelke haragos arczát egy-egy gonosz mosoly világítja meg. Jól esett látnia, hogy Károly tökéletesen hatalmában van, s titkon örült e véletlen eseménynek, mely a büszke ifjút irányában alantibb, függőbb helyzetbe vetette, mint hamrjában remélheté.

„Haragszik-e rám?” – kérdé Károly oly érzétele hangon, mely nála nem mindennapi volt s Etelkére is benyomást tőn.

„Haragszom ám!” – viszonzá Etelke pillanatnyi megindulását elnyomva – ön azon férfiak közé tartozik, kik egy mosolyból, szíves szóból isten tudja, mit nem magyaráznak ki, vakmerőkké válnak s olylyal dicsekednek a világ előtt, mi nem való.

„Hiheti-e rólam?”

„Miért ne? hisz ön is férfi, s minden férfi hiu. Ezt én oly szilárdan hiszem, mint ön azt, hogy minden nő gyöngé.

E lélektani eszmék után, melyeket Etelke nem annyira tapasztalatból, mint regényekből merített, megint csönd állt be s újabb némajáték kezdődők azon különbséggel, hogy Károly nagyobbakat sóhajtott s Etele daczosabb lőn.

Károly néhány pillanatnyi tétova után közelebb lépett.

„Bocsásson meg nekem. Istenemre e csók eléggé büntet, szomjúvá, sóvárrá tön. Lángolok, fázom, beteg vagyok. Szánhatna.”

Etele nagy szemeket vetett reá, melyben bámulat és gúny a szenvedély tüzeiben olvadt föl, de csak egy pillanatra, a másokban már hangosan nevetett.

„Oh hogy ne szánám? Ön valóban szánandó. Jellemzőbb szót én sem találhattam volna. Most ugyan nevetek, de biztosíthatom, hogy ha meg talál örülni, sirni is fogok, sőt halála esetében sírjára virágokat ültetek, mint a hogy a románczokban van megírva. Szegény Károly!”

Ez sok volt. Károly elsötétült.

„Hallgasson meg, komolyan akarok szólani.”

„Komolyan? Igen helyes. Szívesen hallgatom, csak ne kívánja, hogy én is komoly legyek.”

Károly leült, összefonta karjait, s oly komoly arcot öltött, hogy ha ő az a Károly volna, ki ezelőtt egy órával volt, s tükörbe nézne, halálra nevetné magát.

„Engem a világ könnyelműnek hisz... .”

„És épen nem csalatkozik.”⁵

„Ne szakítson félbe.”

„Ám legyen, azon föltétel alatt, ha röviden szól.”

„Engem a világ könnyelműnek hisz, pedig csalatkozik. Igaz a pénzt elköltöm, a jelent élvezem, a jövővel keveset gondolok, de múltam semmivel sem vádolhat, barátaimhoz hű vagyok, a nőkről magas fogalmaim vannak.”

„Nem lenne-e jobb, ha a nőkhöz volna hű, s cserében barátjainak adná magas fogalmait.”

Károly szörnyű zavarba jött. Ő voltaképp nem is tudta mit beszélt, mi sokszor megtörténik, ha az ember természetéhez nem illő hangulatba téved. El akarta mondani, mi szíven feküdt s bevezetést keresett hozzá. Most Etelke közbeszólása által megzavarva, elfeledte, mit elébb mondott, s azt hívének, hogy az nevetséges volt, alig tudott szóhoz jutni.

„Értsen meg.”

„Megértettem. Világosan és szépen beszél. Önben nagy szónok veszett el.”

„Csak azt akartam mondani – jól vagy rosszul egyre megy – hogy én senkinek sem facsartam szeméből könnyet, nekem mások igen, sohasem csaltam meg nőt, míg nekem bár ifjú vagyok, szomorú tapasztalásaim vannak, a nélkül, hogy elvesztettem volna hitemet a szerelemben szeretek nevetni az emberek bolondságain, de szent érzések-, magas eszmékből sohasem űzők gúnyt; vidám vagyok s gondtalan, de vannak tárgyak, melyekért nélkülözni, szenvedni, áldozni tudok a lelkesedés erélyével, s a becsszomj kitartásával.³”

„Elég... elég! Ah nem is tudtam, hogy ön ily derék ember. Hanem jó lesz másnak is elmondani, mert kevesen tudják. Ne szakítson félbe... hallgasson ki... értsen meg... higgyen nekem, komolyan szólok.¹”

Károly méregbe jött s ki akart rohanni, de midőn az ajtóhoz ért, megállott s kalapját földhöz vágta.

Etelke érezni kezdé, hogy tovább ment, mint sera kelle s még botránynyá válhatik a dolog. Agálylyal tekintett Károlyra.

„Az istenért, mit csinál?”

Károly, ki egész életében nem követett el annyi ostobaságot, mint ez órában, hasonlót sejtett, s engesztelő arcczal, áradó kedélylyel közeledett Etelkéhez.

„Bocsásson meg, szólott – megfogva kezét – én szeretem önt. Higgyen nekem, őszintén szólok. Nem mondom, mióta megláttam éjeim álma, napjaim gondja, nem mondom, visszautasítását nem élem túl, de ne kételkedjék, ha állítom: e szív egészen az öné és szerelme nélkül nem lehet boldog. Ne ütődjék meg vakmerő vallomásomon. Tudom a leplezetlen szerelmi nyilatkozat kellemetlen, visszataszító. Tudom, hogy egy hallgató pillanat, egy virágszál, egy mosoly többet ér, és szebben beszél, mint ezer szó, habár mindegyikben megtalálta volna hű kifejezését az érzés. De ön ez örömtől ezelőtt egy órával eltiltott. Engedje legalább háborítlanul élveznem e nyomorú kárpótlást.”

Etelke mindezt kedvtelve hallgatta, de nem hitte még eljötnék a perczet, melyben kegyét éreztesse. Csak hallgatót s nem vonta vissza kezét, mit Károly jó jelnek vett.

„S ön mégis gúnyt űz belőlem – folytatá növekedő bátorsággal – megkeseríti ez órát, mely életem legboldogabbika lehetne. Ön épen oly kegyetlen, mint szép, s ah talán szerelmem sem oly lángold, mint ön szíve érzéketlen. Nem elég, hogy szerelmem visszautasítja, még kétkedik is benne, s gúnynyal, haraggal tetézi. Tegye szívére kezét és kérdezze meg: érdemlem-e? mi adott erre okot? Egy csók. Szent isten! egy csökört ennyi harag! Hisz inkább visszaadom.”

E vég-kifejezés, mely nem volt egyéb, mint Károlynak szokott kedélyállapotjábani átmenete s egy gyöngéd gondolat, melyet hangejtése még inkább azzá tón, sérté Etelkét. Szívesebben hallgatott volna viharos beszédet, átkozódást, kétségbeeső sóhaj. Elébb vakmerőséget látott benne, később tréfát, mi aztán még jobban sebzé.

„Ah édes Etelkém! – folytatá Károly vidoran – engedje, hogy nevezzem újra így, mire való ez álarcz? Legyen olyan, mint az elébb aluva, olyan, minőnek isten teremte. Miért színlel, miért remél előlem elrejtőzhetni? Én tudom: ön szeret engem. Melyik nő titkolhatja úgy szerelmét, hogy a férfi, kit szeret, észre ne vegye? Én vallomást tettem önért magamért is. Már túlestünk rajta. Ne szedje össze szemöld-jét, mosolyogjon. Nem hallotta senki. Csak ketten vagyunk, vagyis jobban mondva egyedül. Ah kis Etelkém, szép Etelkém, jó Etelkém jobban szeretem, mintsem mondhatnám.”

Etelke boszusan fejtette ki magát karjaiból s némi vadóc mozdulattal toltá tovább. Mindkettő hátrált. Már az asztal választá el őket. Egyik végénél ő állott boszus arczczal. villámló szemekkel, a másikonál Károly szomorúan leverve.

... „Már látom, ön szobáimba kényszerít. Mi hitethette el hiúságával, hogy szeretem? Mi adott jogot illy ízetlen tréfára, mely minden illedelmet lábbal tipor? Minő karzatnak irt színművekből tanulta ön a társaságot? Ily komédiát játszani! Ne titkoljam, ön tudja, hogy szeretem... Őrjöng-e? Megfoghatlan korlátoltság, hitel fölötti hiúság, határtalan vakmerőség! Én szeretem. Ha! ha! ha! Én nem szerettem soha, sem ezelőtt, sem most, sem ezután. Édes istenem megöl a buszszuság” – tévé hozzá Etelke, majd nem könnyekre fakadva s az

asztaltól a szélig föl s alá járván – elébb megcsókol, most pedig meg akar ölelni... így összetücskölni ruhámat. Szörnyű botrány. Beteg leszek belé!” ...

Még sokáig beszélt. Ki tudná hűn visszaadni egy haragos nő beszédét, kivált olyanét, ki elhitette magával, hogy haragszik s haragját két akkorának akarja mutatni, mint a mekkora. Elég az hozzá, hogy Etelke sokáig beszélt, Károly nem merte megszakítani, mi boszantólag hatott reá, mert önmagának kellett mentségeket, ellenvetésekét fölhozni s egyszersmind meg is czáfolni. Károlynak e hosszú beszéd eleje is elég volt, hogy sokat szenvedjen s hamar öntudatához jusson. Belátta, hogy a fájdalom semmit sem használ s a további türelem földig alázza. Már semmit sem kockáztathat s ezért jó lesz – ha mindjárt kétes eszköz is – valami olyat próbálnia, melynek segélyével becsületesen s némi bosszúvetellel visszavonulhasson.

Elkezdett hangosan nevetni.

Etelke megütődve nézett reá.

„Ön igen komolyan veszi a farsangi tréfát.” Komédia volt az egész. Nemde jól játszottam? Nem annyira szónok, mint színész vezetett el bennem. Álmélkodása büszkévé tesz.”

Etelke zavarba jött. Károly bohóbb vidorságot erőltetett.

„Hát csakugyan komolyan vette? Ha! ha! ha! No mégis valahára legalább egyszer kifogtam önön. Ha nem boszantaná, elmondanám a ma esti társaságnak. De lovagias ember akarok maradni. Biztosítom a legmélyebb titoktartásról. Elég, ha magam élvezem e ritka mulatságot. Az elmés, a gúnyos Etelke nem lát át egy egyszerűen ügyetlenül szőtt tréfán. Az istenért, hogy is gondolhatott olyasmit? Miként tarthatott engem, a könnyelmű víg ficzkót. képesnek ily holdvilágias érzelgésre, ön, ki mint nyilatkozataiból látszik, annyira jól ismer? Hanem az ember fia téved s az ember leánya még inkább. Csálódunk és csalatunk, ez az élet folyása. Vajha életében ez volna a legnagyobb csálódás! E szép óhajtás és a titoktartás ígérete megérdemlik, hogy megbocsásson tréfámért. Legyen

béke közöttünk. Legyünk becsületes, illedelmes emberek. Beszéljünk az időről, színházról, bálokról.”

Etelkének is szerencséje volt e hosszú beszéd s még inkább e végső keserű kifejezések. Észrevette, hogy Károly magaviselete, melyet elébb valónak hitt, csak tettetés. Viszanyerte lélekjelenlétét, s nevetni kezdett.

„Ön igen mulatságos ember, de rász színész. Nevetést erőltet s köny van szemeiben.”

Károly szemeihez kapott s csakugyan nedveseknek érezte.

„Ez az előbbi szerep maradványa s épen ellenkezőt bizonyít. S ön csakugyan azt hiszi, hogy szeretem, még pedig ábrándosán, örülten, mint valamely rász regény hőse, ki tengert sír és szélvészeket sóhajt. Mit nem vesz fejébe? Ön szép leány, az irigység sem tagadhatja, az is való hogy én örömet mulatok körében, de szeretni – ah önt még sohasem szeretnék, különben tudná, millyen egy szerelmes férfi. Nem hiszem, hogy lehetne nő, kivel szívesebben tánczolnék, ön a polkát – legkedvesebb tánczomat – kimondhatlan bájjal járja, de szeretni – édes istenem! – ha valami komoly, mély viszonyra adnám fejemet, mitől jó nemtöm őrizzen, nem választhatnám önt. Ez nem azt teszi, mintha szerelme nem volna irigylendő boldogság, csak azt, hogy nekem rász Ízlésem van.”

„Hazugság! hazugság!” kiáltá Etelke hevesen, s majdnem öntudatlanul, „s ezt nem azért mondom, mintha fájna”, tévé hozzá csöndesülve és gúnynyal, „hanem mert boszant, hogy ön avval hízeleg magának, miként elámíthat. Az elébb játszott valót, s most komédiáz, de valóság és komédia egyre megy, mindegyik feljogosít arra, hogy kinevessem.”

Károly kimondhatlanul megörült a heves felkiáltásnak, de magyarázata azon gondolatra vezette, melyre tán a nélkül is rá jó, hogy ez indulatos kifakadás a sértett hiúság következménye, s nem a rokonszenvé.

„Maradjunk az illedelem korlátai közt. Ne cseréljük meg a szerepet. Különben nem bánom, ha tovább is folytatjuk,

csak nyilatkoztassuk ki, hogy tréfa és komédia az egész. S mindezt önért, édes Etelkém; féltém gyöngéd idegeit.”

„Úgy, látszik, hogy önre nézve nagyon keserű tréfa. Iszonyú kétségbeesett arcza van.”

„Ön boszuságában szinte sír.”

„Jó kedvemben. Ha! ha! ha!”

„Ha! ha! ha! nevetett Károly is, s egy víg dalt kezdett mormolni, mert a szóból kifogyott s félt, hogy elárulja fájdalmát.

Etelke is hasonló kedélyállapotban volt, s a zongorához szaladván, egy víg dallamot vert. Ebből aztán oly zaj támadt, mint valamely zsidó vecsernye.

A ház előtt megálló bérkocsi hozta eszökre. A szülék érkeztek haza. Nem soká gyülekezett az esteli társaság is. Károly szokatlan vígan igyekezett magát viselni. Etelke soha sem volt ily szeretetre méltó és beszédes. Nagyon jól töltötte az időt egy magas szöke ifjúval, kit Zalányi Sándornak neveztek. Úgy látszott, hogy ezáltal Károlyt akarja kinozni. Károly semmikép nem akarta észrevenni, s viszonzásul épen nem kötötte egyhez magát. Beszélt mindenkivel, komolykodott az öregekkel, nevetett az ifjakkal, s úgy itta a theát, mint a vizet, pedig szórakozottságában vagy akaratból több rhumot töltött bele a szokottnál. Ha Etelke mosolygott, ő nevetett, ha Etelke nevetett, ő hahotát ütött. Egyik a másikat felülakarta múlni a vígság- és bohóságban. Kivált Károly szörnyen erőlködött. Majd feldöntötte a theakészületet, s tücsköt bogarat összebeszélt. A vendégek bámulva néztek rá, s nem tudták mit véljenek, ő maga pedig alig várta, hogy üsse a kilenczet, s valami jól választott ürügy alatt eltávozhassák.

Nem ment szállására. Otthon egyedül megölte volna a boszuság. Fölkereste a vendéglőkben barátait, zenét parancsolt, vacsorált, theát, bort ivott, szóval egy görbe estét akart csapni, hogy feledje a mai nap fájdalmas bolondságait. Sikerült-e célja, nem tudhatni; annyi bizonyos, hogy éjfél után vetődött haza, és szemeit nem annyira az álom, mint kábultság és kimerültség fogták be.

Reggel midőn fölébredt, úgy vette észre, hogy a tegnapi

napot teljességgel nem aludta ki. Nem bírta tagjait, feje fájt, de ez annyi volt, mint semmi, ahhoz képest, mi szívében zúgott. Az a veszedelmes leány még álmában sem hagyott békét. Szüntelen előtte lebegett, bájosán, mint angyal, gúnyosan mint ördög. Nem hazudott, midőn erősíté, hogy jobban szereti, mintsem mondhatná; méltán fájhatott hát Etelke tegnapi bánásmódja. Megvallotta ugyan, hogy ő is hibás, de Etelke sokkal inkább szívesen kért volna bocsánatot is, de tudta, ez által csak újabb fájdalmat s megaláztatást von magára, s még sem jut kívánt eredményre. Mit csináljon? kérdé magától, nem tudott felelni, pedig törik szakad, Etelkének őt szeretnie kell, s előbb utóbb nejjévé lennie. Bizonyosan szereti is, hisz ezelőtt sem hiányzottak szeszélyei. Igaz, de ily határozottan még soha sem nyilatkozott, ily haragos, gúnyos soha sem volt. Valóságos esküdt ellenségemmé lőn, gyűlöl, a mint csak kell, vagyis inkább a mint nem kellene. Minden esetre – füzé tovább gondolatait – nekem oly lépést kell tennem, melly semmit sem kockáztat, s kiindulási pontul szolgálhat, bárhova vezetnek a körülmények. Ne legyen olyan, melyből bocsánatkérést lehetne kimagyarázni – a patvarba, evvel férfibuszkeségemnek is tartozom – de olyan sem, mely haragot véteszen észre. Úgy fogom viselni magamat, mintha csak most ismerkedtem volna meg vele, mintha új viszonyt akarnék szőni. Elöl kezdjük az egész szerelemhistoriát, és eszélyesen folytatjuk, ebben segélyül lesznek a már tett tapasztalatok. Hátha egymást újjá alkotjuk. Ez derék lenne!

Aztán elhatárzá, hogy két hétig nem látogatja meg. Hadd érezze, mit vesz bennem, hadd lássa, hogy nem esem kétségbe. Majd sokallani kezdé, s lehányá egy hétre, s még ebből is alkalmasint lealkudott volna valamit, ha belépő legénye nem ad kezébe egy levelet.

A levél meghívás volt egy tánczos estélybe, minők Pesten a múlt években nyilvános bálók hiányában a szokottnál divatosbak voltak. Pektari gazdag kereskedő hitta meg, kivel Etelkééknél szőtt ismeretséget, s kinek hasonlókép szép leánya volt.

„Elmegyünk!” kiáltott fel Károly vígan, „hogy ne men-

nénk? Kétségkívül Etelke is ott lesz. Tervemre alkalmasabb helyet nem is gondolhattam volna. A sors szólott belé ügyembe. Ez jó jel. Polkát tánczolunk. Az angyalok sem rázogatták kedvesebben vallókat, mint Etelke. Egy hetet sem kell várnom, hogy láthassam. Holnapután lesz az estély. Dicsó!”

Az óhajtvá várt nap eljött. Károly szörnyű gondot fordított öltözetére. Fölségesen nézett ki, különben is csinos fiú volt. Aztán tudta ama nagy tudományt, mint kell drágán, mégis egyszerűen, keresetten, mégis ízléssel öltözködni; művész volt a nyakkendő felkötésében, melyet a férfiöltözet legnevezetesebbjének tartott. Ezenkívül az illem merev formáit önszellemeivel elevenítette meg, úgy, hogy minden embernek el kellett ismerni, miként ő oly ember, milyen csak kell, s még sem olyan, mint a többiek. Szóval szerencsés ember volt. Nem nyugözte magát ama feszes és nehéz pánczélba, melyet sokan oly izzadva s nevetségesen hordoznak, és szelleme szabad nyilatkozatai még sem tetszettek vissza az embereknek. Ezért ő nem volt különcz, kit néha eltérnek, hogy mulassanak rajta. Egy határdombon állott, s előtte, mint valamely bűvész előtt legyözve s összebarátkozva feküdtek a szigora illem és féktelen természetesség, s egy kellemes egyéniség képét vették föl. De őt ide nem számítás, kigondolt rendszer vezette, hanem ösztön, mi ily körülmények közt többet ér az észnél. Maga sem tudta milyen, s talán éppen azért sikerült olyannak maradnia.

Voltak azonban kiveteles napok. Midőn szenvedély izgatta, nem volt a vidám, könnyű kedélyű ember, hanem azért éppen olyan szerencsés. A nők érdekesebbnek találták, s a társaság nem botránkozott meg. A szenvedélyek csak botlásokra, bohóságra vezették, s nem örvényekbe, honnan hogy menekülhessünk a szív legdrágább kincseit kell engesztelésül a hullámok csalfa tündéreinek vetnünk. Nem monda igazat, midőn Etelkének úgy nyilatkozott, hogy a nők körül szomorú tapasztalatai vannak. Álig öt éve, mióta nem nézi a lányokat játszótársainak, testvéreinek, s érzi a szív hevesebb izgalmait. Tánczolt velök, mulatta magát köztök, és szerette mindegyiket, ki szép volt, mint minden tizenhét éves fiatal ember.

Később néhol visszadöbentette az előítélet és illem rabszol-gájává süllyedt szellem: más helyt fájt látnia, hogy van nőszív, hol a hiúság minden nemesebb érzést megfojt, s hogy elrejt-hesse bűneit a meggyilkoltak ruhájába öltözik; megszorítja a csalfaság és gyöngeség, undorodott a kaczárságtól, mely még saját érdekében sem fátyolozza el magát, s mégis pilla-natokig nők karjaiba tévedt, kiknél a szerelem csak iszákos mámor, s az érzékek hevülete. Ennyi volt minden, mit tapasztalt, és nem mint játszó, hanem mint néző. Az ily élmények nem veszélyesek; mi pedig az utolsót illeti, az nem fullasztá mámorba, sem kínok keresztjére nem feszíté, sőt ellenkezőleg oltárhoz vezette, hol, számot vetvén magával, hű és tiszta in-dulatért imádkozzék.

Talán valami homályos sejtelme annak, hogy ma éjjel fognak kezdődni szomorúbb tapasztalati, veszélyesebb téve-dései, vagy félelem az elhatározó időpont következményeitől hatottak kedélyére, mert ingerült arczczal lépett a terembe, s elfogultan állott meg az ajtó előtt. A szíves házigazda üd-vözlete adta vissza lélekjelenlétét. Mosolygott gyöngeségén, s derülten, szokott könnyelmű modorával közeledett ismerőseihez.

Pektari estéje egy volt a maga nemében. Önszorgalma által jutott gazdagságához, s büszkeségének tartá a közép-rendhez tartozhatni, melyről magas fogalmai voltak. Ebből folyó következményeknek hitte, épen úgy nem utánozni az aristokratákat, mint megvetni ama nyárspolgári erényeket, melyeknek Pozsony a Mekkája. Nem tett úgy, mint sok más, ki hozzá hasonlóan egy útibottal és jó reménységgel jöven Magyarországra húsz év múlva bankjegyekkel, kötelezvénnyek-vel, actiákkal tömött tárczát hordoz, négy emeletes házakat mond magáéinak, s mégis oly idegen új hazájában, mint mid-dőn először belépett, alig él kényelmesebben, mint akkor, a közdolgokban sem befolyással nem bír, sem azt nem igényel, szatócs marad kabátja szabatán kezdve fel lelke gondolatáig. Neki eszménye volt a francia bourgeoisie, a júliusi trón pol-gáraristocratiája. Nem kereste a nagy urak kegyét, sőt ellen-szenvvel viseltetett irántok, de termei nyitva, álltak pénzvál-tónak, művésznek, tőkepénzesnek, írónak, ház- és földbirto-

kosnak, ügyvédnek, szóval mindennek, kiket ő a nemzet ereje és büszkeségének nevezett. Előtte az ismeretlen – vagy hogy a szokottabb kifejezéssel éljek – alacsony származás nem volt bűn, csak a szegénység, s ez is csak úgy, ha nem a művészet vagy tudomány fényében jelent meg. Estélyei épen úgy különböztek a szegedi polgár névnapi ünnepélyeitől, mint némely pesti soirejától, hol ugyan a thea igen jó, mert a házigazda boltjából a legjobbat hozta föl, de a társaságban legtöbbször csak egy magyar Boz Dickens hiányzik, hogy megírhasa legsikerültebb humoreskjét. Ki termeiben megfordult, hinnie kellett a magyar középrend emelkedésében, s bámulni Pektarit, ki annak legméltóbb képviselője. Honosabb volt Pesten, nagyobb ragaszkodással viseltetett hozzá, többet tett érte, mint sok bennszülött. Ez talán családi jellemvonás is volt benne, mert testvére is, ki elébb haszonbérő volt, most már földbirtokos, határtalan szeretettel csüngött új hazáján.

Pektari fáradhatlanul növelte vagyonát, s egyszersmind a lehetőségig élvezte. Most is estélyében Ízléssel és pazarlás nélkül mindent egyesítetett, mi Pesten alig hagyhat még kívánni valót. Károly e fölött bámulását fejezte ki, s örvendett, hogy annyi ismerősökkel találkozik. Pektari a még jövőendő vendégekről beszélt, aztán bemutatta családjának némi büszkeséggel jegyezvén meg, hogy a szép leányok számát egy újjal szaporította, s ez Fanni, testvére gyermeke, ki e héten érkezett faluról, s ma lép a nagy világba. Károly néhány szót váltott a családdal, alig méltatta figyelemre a bemutatott Fannit és sietett Etelkét fölkeresni.

Etelke udvarlókától környezve, ragyogva, büszkén, mint egy királyné, kinek hódolatára gyűlt össze a tömeg, járt föl s alá. Károly mindazon tisztelettel, melylyel férfi nőnek tartozik, s közönyös modorával egy távol ismerősnek, ki csak szokásos üdvezletét akarja leróni, közeledett hozzá. Etelke Zalányihoz fordult, kit most is, mint a múltkor lovagjává választott, s vele érdekes beszélgetésbe látszott merülni. Ez Károlyt sérté, mert Zalányi holmi vetélytárs volt, kihez Etelke eddig is némi figyelemmel viseltetett. Hanem azért nem tágított, elnyomva felindulását üdvözlé Etelkét, s fölkeréte az első

polkára. Etelke a gúny legkisebb árnyalata nélkül, de hidegen fogadta üdvözlését, s karpereczével játszva, hogy fehér és finom kezeit bámultatta, bocsánatot kért, mert kénytelen megtagadni fölkérését, az első polkára már Zalányinak ígérkezvén.

Károly Zalányi örvendő meglepetéséből észrevette, hogy Etelke nem mondott igazat, s az egész csak ürügy. A dolog nem is volt másként. Etelke senkinek nem ígérkezett oda. Mint e farsangon mindig, úgy most is Károlynak tartá föl az első tánczot. Azonban a tegnapelőtti események után más föllépést várt tőle. Boszantó e közönyös hideg modor. Vigasztalhatlannak, könyörgőnek óhajtotta, hogy megbocsáthasson és szerethesse. Most föltéve magában, hogy boszut áll, s mint egy hadvezér, kit a közelgő csata föllekésít, kihívd önbizalommal nézett a könnyed meghajtással, és szóltanul távozó Károlyra. Talán szerelmét, mit iránta érze, felyülmúlta a gyönyör clőizlete, melyet ez éj izgatottságától várt, mert meg volt győződve, hogy Károly hajnal felé elkínozza, megalázva, kimerültén fog lábaihoz borulni.

Károly a tömeg közé vegyült. Terve füstbe ment, s ez estélyből már kevés örömet remélt húzhatni. Ő kérelme teljesítésétől függesztett föl mindent. Ezt békejelnek vevén, a táncz meghozta volna a többbit, a fölbátorító mosolyt, boldogító kézszorítást. Így nem volt mit csinálnia, mint némi a viaszgyertyák világánál oly ragyogó nőket, hallgatni kedves és neveteg beszédeiket, megszorítani barátai kezét, fecsegni a hölgyekkel, és boszankodni és unatkozni.

Már tánczolni kezdtek. Károlyt kétségbeejtő Etelke silphlebegése s ama kedves vállrázogatás, mihez nincs fogható a világon. Zalányit, boldog vetélytársát, szerette volna föbbe lőni. Végre unalomból, vagy mert a zene kedélyére hatást gyakorolt, ő is tánczolni kezdett, de tánczosnáját ólomnehéznek találta, s mozdulatait kiállhatatlanoknak.

Egy székre vetette magát, majd haza akart menni, azonban eszébe jutott, hogy ez által csak daczos kedvese malmára hajtja a vizet. Gondolkodott, miként boszulja meg magát, épen

mint ellenfele, mi nem csoda, mert mindegyiknek egy volt a baja, csak hogy neki a fájdalomtól nagyobb rész jutott.

Amint így töri fejét, egyszer csak észreveszi, hogy mellette, előtte, háta megett mindenütt nézik, szánják, mosolyogják, s tőle tíz lépésnyire Etelke felettébb jóízűen nevet. Ő tudta, hogy oly helyt, hova vigadni jönnek az emberek, semmi sincs nevetségesebb s egyszersmind szenvedhetlenebb is, mint komolykodni vagy bánatos arcot vágni: másfelől Etelke nevetését reá czélzónak hívén, ingerülten föl pattant székéről. Elhatározta, hogy víg lesz, milyen még nem volt, udvarol a nőknek, mint soha. A nevetés, mint valami bűvös hang, visszaadta erejét, bátorságát s mindent, mire oly nagy szüksége volt. Csak a nő hiányzott még, ki erre eszközül szolgáljon, mert ő is, mint lovagias ember, hasonló fegyverrel akart vívni. E nőnek pedig szépnek kellett lenni, hogy Etelkét boszuság, irigység epepszék, s e mellett hiúságának is kárpótlást nyújtson.

Épen előtte ment el Fanni, az elébb figyelemre sem méltatott fiatal lány. Károly most szépnek, s e mellett fölötté érdekeseznek is találta. Szőke fürtéivel, halvány arczával, gyermeteg vonásaival rózsaszín torlatan-ruhájában alkonyfelhőben földre szálló angyalhoz hasonlított. Arczára a terem melege vagy az öröm, mi először bálba vezetett leányoknál oly hártartalan, oly költői, gyöngéd pírt vont, s világoskék szemeknek szolid fényét fellobogtatta. Oly könnyed-vidoran lebegett, hogy egy szélsuham elfúhatá. Csinos karcsú kis teremtmény volt, kit Károlynál költőibb ember félt volna illetni, ne hogy, mint ábránd káprázolata semmiségbe enyészsen. De Károly megfogta kezét s tánczba vegyült vele. Meg kellett vallania, hogy Etelke után e kis lány tánczol legjobban, s hogy szebb hölgyet, kit Etelkével imádottjának hitessen el, keresve sem találhatott volna.

Bohó örömet érzett, midőn látta, hogy Etelkének feltűnt Fanni körüli udvarlása. Szerette volna fülébe súgni: szép kis-asszony ne hagyja figyelem nélkül a kedves Zalányi beszédét, nézze, már észrevéve szórakozottságát, s kedvetlenül, bárgyún bámul önmre. Ezt nem tehetvén, megelégült egy feléje röpített

gúnymosolylyal. Aztán Fannihoz fordult, kit mint minden félénk s világban idegen lányt, megzavarni látszott azon nagy hatás, mit Károlyra tón.

Károly élénken beszélt össze sok szépet, mulatságost, csábítót. Soha sem volt ennyire hatalmában a nyelv és rendelkezése alatt a gondolatok. A férfit azon hölgy mellett, kit szeret, vágyai heve, szerelmének rohama rendszerént elfogulttá, sőt gyakran ostobává teszi, míg más körében, kinek csak tetszeni kivan, vagy elcsábítani akarja, fesztelen, elmés, ragyogó.

Szegény Fanni oly örömet hallgatta, s oly jó kedve volt. Nem sejté, hogy egy könnyelmű ifjú s egy szeszélyes lány a zene örömiradásai közt, a táncz ringató örvényénél, enyelegve játszva, öntudatlanul, mint hóbortos gyermekek, szövik első s talán utolsó csalódását. Igen, utolsó csalódását! mert különben mirevalók ez ártatlan szemek, melyek csak mosolyogni és sírni tudnak, mire e mély kedélyt tükröző arcz, mire e hang, mit isten imára és dalra teremtett, s az embe-
rektől még nem tudta megtanulni az életszótárának legszokot-
tabb kifejezéseit? ha nem arra, hogy tanúságot tegyenek: vannak szívek – bár ritkák, mint az aloe virága – melyekben a szerelem első csalódása, egyszersmind utolsó is, mert vagy megrepednek, vagy tárva maradnak azontúl minden reménynek, legalább nem hisznek bennök.

„Remélem”, folytatá Károly a pillanatig megszakított társalgást, „e hónapot még Pesten töltendi. Mit is csinálna most falun, hol a hó övig ér, s még csak a szomszédok sem jöhetnek látogatóba!”

„Oh igen ... bácsikám megkérte atyámat, hogy az egész télen hagyjon nála.”

„Bizonyosan jól fog mulatni, mert önhöz mindenki csak szeretettel közeledhetik.”

„Igaza van. Oly jók itt az emberek. A lányok, mintha hűgaim, a férfiak? mintha bátyáim volnának, oly szívesek hozzám.”

Károly mosolygott e kifejezésen, de tetszett neki. E tudatlanságban, e gyermetegségben sajátzerű bájta talált, mely-

nek rá nézve annál vonzóbbnak kellett lenni, minél ritkább volt, s megfoghatlannak tetszett.

„Hanem tavasszal haza megyek”, szólalt meg újra Fanni, egy darabig tétovázva: vájjon, míg Károly nem felel, folytassa-e a beszédet, nem képzelel ön, mily szép vidékünkön a tavasz.”

„Tehát a természetet szenvedélyesen szereti?”

„Ki ne szeretné? ön talán nem barátja! Alig hishetem.”

„S ha úgy volna.”

„Jöjjen el hozzánk, s meg fogja szeretni. Házunk egy kis dombon fekszik hársfáktól környezve. Nem messze a kert is virágokkal tele, melyeket magam ültettem. Minden vasárnapra új bimbók nyílnak, s én bokrétát kötök a falusi lányoknak, kik szeretnek engem, s ünnepnapokon mindig meglátogatnak. Bérczeink közt oly szépen kel, s oly szépen nyugszik le a nap. Éjjel a hold és csillagok fényesre festik a folyamat, mely ablakunk előtt foly el. Ilyenkor zajosban, de azért ringatón zúg a szél egy egy népdal töredékeit röpti ablakunkig, s a nyájkolomp hangját, mely a harmatos fűvön messze elhallik. ... Hanem bocsásson meg, hogy ilyeket beszélek össze épen itt – egy zajos bálban. De miről is beszélhetne egy egyszerű falusi lány, minő magam is vagyok.”

„Csak folytassa kérem. Akár hajnalig elhallgatom. Még falusi lakossá tesz, engem, ki nagy város nélkül nem élhetek. Oh bizonyosan meglátogatom önöket. Ön közelében napokat tölthetni valóságos üdvösség lehet, midőn egy óra is annyi örömet, boldogságot nyújt.”

Fanni nem érté e heves bókot, mert különben elpirult vagy elsápadt volna. Csak annak örvendett, hogy Károly el fog jöni hozzájuk. Elkezdé beszélni: miket fog akkor megmutatni, hogy mulatják magokat, s több érdekes apróságot, miket gyermetegsége ezer bájjal tudott felöltöztetni.

Károly a bókot hangosan ejté, és számításból; mert épen akkor ment el mellette Etelke Zalányi kíséretében. Jól látta, de nem fordult meg, s így Etelkének ideje maradt Fannira szabadon egy fürkésző tekintet vetni, mely a hallott bók, vagy Fanni bájai miatt agályos- és boszussá vált.

„Tolnai úr úgy látszik jól mulatja magát”, jegyző meg Zalányi.

„Azt hiszi ön?” kérdé Etelke rá bámulva, „meglehet, épen, mint én”, tévé hozzá nem minden gúny nélkül.

„Nézze mily hévvel beszél a kis Fannival. Csak az híja, hogy ölébe vegye. Hiszem az a kis lány nem is ellenkeznék. Inkább van helyén otthon bábjátékainál, mint itt.”

„Egy tizenhat éves leánynak már tudnia kellene az illedelmet. Blinden esetre észrevehetné, hogy itt nem a hársfák alatt ül, hol csak a hold tanúja.”

„Ne féljen ön, félév alatt annyira megváltozandik, hogy rá sem ismerünk.”

A terem végére érvén, megfordultak s újra Károly felé közeledtek.

„Soha. életemben ily jól nem mulattam” – monda Etelke hangosan Zalányinak, midőn Károly mellett mentek el – „ez estély elfeledhetlen lesz előttem.”

„Köszönöm kedves Fanni” – kiáltá Károly hasonlókép hangosan, Fanninak Etelkétől nem hallott szavaira felelvén – jósága kimondhatlan boldoggá tesz.

Így faggatták egymást s kívül mosolyogván, belül emésztődtek. Az estély unalmassá vált. Mindenik várta az engesztelődés pillanatát és hasztalan. Etelke a tánczra felhívást most másodsor nem tagadta volna meg, Károly pedig, ha a mellőzött lány arcán roszul takart bánatot, vádoló kifejezést vesz észre, kétség kívül megvigasztalja s nem mozdul mellőle hajnalig. Egyik sem történvén meg, tovább folytatták a tettetést. Etelke Zalányit reményekre jogosítá, Károly talán egész életében nem pazarolt annyi figyelmet, gyögedséget nőre, mint most két rövid óra alatt Fannira. Az estély a nélkül oszlott el, hogy közeledtek volna egymáshoz. Elégületlen, fölgerjedve tértek haza.

Csak Fanni volt boldog. Csöndesen aludt el, és szépeket álmodott. Még mind fülébe csengett a zene, még mind Károly karjain érezte magát s vele szállott a légben el nem fáradva, még meg sem pihenve. Vonzó képek lebegtették körüle fátyolszárnyaikat. Mindenikben volt egy vonás, egy mosoly, egy

hajfür, mely a Károlyéhoz hasonlított. Suttogó hangok beszéltek vele, s mindenikben Károly hangjára ismert. Egyik azt monda: ön szép, jó, kedves; másik virágait dicsérte s egyet emlékül kért. Ott ültek a ház előtt a hársfák alatt, a folyam partján s hallgatták a nyáréj lélekemelő költészetét: a nyájkolompot, a töredezett népdalt, a malom zúgását, a lombusogást és ama rejtélyes hangokat, melyekről nem tudhatni, hogy képzeljük-e vagy halljuk! Majd a barátságos kis szobában ültek, hamar sötétedő téli estve. Károly sok minderről beszél; távolvárosokról, messzevidékekről, melyeket bejárt, regényes kalandokról, melyekben ő többnyire mellék-, de szép szerepet játszott, véres csatákról, midőn sebeiben összeomlott, s a börtön iszonyairól, hol hónapokig szenvedett. Ilyenkor Fanni egy senkitől észre nem vett könyvet törölt ki szeméből, Károly pedig tréfákra vitte át beszédét s megneveztette öreg anyját, vagy komoly dolgok fölött vitázott apjával. Aztán hozzá fordult s mindig így szólítá meg: Kedves Fannim.

Az alvajárók nappal félbehagyott munkájokat éjjel gyakran bevégzik s reggel csak elcsodálkoznak rajta. így járt Fanni is. A Károly iránt támadt rokonszenv álmában szerelemmé fejlett, de ez őt nem lepte meg. Az álomélet valóságának tetszett. Mintha néhány boldog hónapot élt volna át, s ki mondja meg, nem volt-e igaza? Nem élünk-e gyakran egy órában éveknél többet s mi vénít vagy ifjít jobban az idő vagy élményeink? Aztán érzéseiben több mélység volt, mint hév s gondolatai közt egyetlen kirívóbb sem támadt, mely emlékeztette a tegnap és ma közti nagy különbségre. Csak élénkebb, boldogabb volt s midőn Károly az estély után harmadnapra megtevé szokásos látogatását, az ébredő szerelem zavara nélkül, oly őszinte örömmel fogadta, mintha valósággal ült volna vele a hársfák alatt, már bírná bizalmát, titkát s azért jőne, hogy boldoggá tegye.

Károly hiúságának hízelt Fanni e nem várt rokonszenve, s a körülmények rá kényszeríték, hogy elcsábítsa. Ugyanis Etelkének feltűnt, miként Károly azon szerencsétlen emlékü estély óta még egyetlen egyszer sem látogatta meg.

Kérdősködék utána barátaitól. Azok elmondák, mily szorgalmasan látogatja Pektariékat s Fanninak mily fáradhatlan udvarol. Etelkének szörnyű gúnyos kedve kerekedett. Károlyon mulatta magát. Megjegyzé, hogy az egyszerű Fanni ugyan kevés dicsőséget ígér oly magas igényű arszlánnak, mint Károly, de még sem hiszi, hogy valaha szerelmével dicsekedhessek, mert merészségével, elbizottságával a legkönyelműbb nőt is visszariasztja. Talán Etelke finomabb kifejezéseket használt, azonban a jó barátok így beszéltek el Károlynak, sőt még toldották is hozzá egyetmást, mi különben sok becsületes embernek szokása. Mindez olaj volt a tűzre s Károly most becsületben járónok nézte Fánnivali viszonyát s egyszersmind a legbiztosabb szernek, melylyel Etelkét magához lánczolhatja. Fölhagyott az Etelkének teendő látogatással, melyre épen e napokban készült, hogy megláthassa: minő következményeket szült eddigi viselete s a megszakított viszonyt büszkeségéhez illőleg újra felfoghatja-e? Annál gyakrabban látogatta Fannit. Szenvedélyt érzett iránta, mint színész valamely hálás szerephez, mely jól roszul játszva egyaránt diadalt biztosít. Hangversenyekbe, színházba kísérte s ezer gyöngédséggel árasztá el. A gyors siker büszkévé” tévé. A theaasztaloknál már kézfogóról beszéltek, sok ismerőse a menyegző napját kérdeze. Maga Pektari is figyelmes lön s örvendett, noha az egész viszonyt nem hitte valami komolynak s unokahuga hajlamából egy a világba csak most lépett fiatal lány örömét magyarázta ki, ki első udvarlóját, azért, mert első, szerfölött megkülönbözteti.

Szegény Fanni semmit sem sejtve, szeretve vélve magát ifjúsága egész bizalmával engedte át szívét a reménynek, szerelemnek, boldogságnak. Úgy hívé, hogy megtalálta a szívet, mely megérti, érte áldozni tud, fölötte szerelemmel örökodik, életét örömmel koszorúzza. Szerelme fejlődését maga sem látszék észrevenni, s ezt nem tette, mint sok nő, ki általa hatást keres vagy épen sietteti. Sejtelmei valósággá váltak s közelebb lépett az. élethez, érzései hőbbek s egyszersmind szemérmesbek lőnek, már kevésbé volt gyermeteg és sokkal tartózkodóbb. Ennyi volt minden változás, mit a fej-

lódó viszony előhozott. És ez egyaránt nyilatkozott mindennütt. Nála nem tett különbséget, egyedül van-e Károlyival vagy többek társaságában. Itt úgy, mint ott, ugyanazon mosoly lebegett arczán, ugyanazon kifejezéssel nyugodtak szemei Károlyon, ugyanazon gondolatokkal foglalkozott lelke s mondták ki ajkai.

Még semmisen zavarta meg szerelme szép költészetét e részéről oly őszinte s gyöngéden szenvedélyes viszonyt. Nem juthattak fülébe sem a világ pletykája, sem Etelke gúnyai. A jó rokonok, kik házuknál oly szívesen látták, holmi célzásokkal, elménczségekkel, faggatással nem mérgezték meg kedélyét, mi sok családnál annyira divat. Károly sem sietteté azon apró csalódásokat, bánatos perczeket, izgalmas órákat, melyektől a legboldogabb szerelem sem ment. Ő szerepet játszott, mulatta magát, számított. Részéről szerelem, boldogság, egy egész élet nem állott koczkán. Szerelme ment lehetett mindattól, mi a szenvedély természetével jár, midőn az ábránd halványul, vágyaink eltépik az Izisfátyolt, s az érzések folyama elhagyja a csöndes völgyet, hol csak lombokat ringatott, szellővel játszott s kiér a nagy tengerre, hogy terhes hajókat emeljen s viharokkal mulassa magát.

Fanninak tetszett Pest, melynek zajától nagy épületeitől eleinte irtózott. Nem vágyott vissza a csöndes faluba. Anyját és testvéreit ezerszer kipótolá Károly. Majd minden nap eljött s ha néha kimaradt is, nem volt terhére a magány. Elmulatták a könyvek, melyekkel Károly szorgalmasan és gondos választással ellátta. A költeményekben mindig talált sorokat, melyek illettek Károly ajkaira, a regényekben jellemeket, melyek hasonlítottak hozzá, sőt Paul és Virginie történetét olvasván, szülőföldje hegyei közé álmodta magát. A kókuszfákat tölgyek és hársak pótolták, a domingoi szerencsen énekét a pásztorokéi, együtt bolyongtak és tévedtek el az erdőkön s érezték mindazt, mit Paul és Virginie érzett, csak szenvedéseket nem.

Egy ötlete az örömnnek még ennél is gazdagabb forrásait nyitá meg. Úgy hitte, hogy Károly szívességét illő valamivel viszonzni. Számára egy művészileg kihímzett signe-t

készített. mit olvasáskor a megszakított hely jelelésére szoktak a lapok közé tenni. Meg akarta köszönni a hozott könyveket s egyszersem emléket adni. E divatos semmisség, melyhez hasonlót hölgy és ifjú ma már oly kevésbe vesz, magába foglalta kedélye egész gyöngédségét. Az órákat, melyeket készítésére fordított, akarattal hosszította, mert sokáig vágyott élvezni kéjeit. Most a virágokkal, majd a czirádákkal volt elégületlen, mindennap újabb hibákat fődezett föl, elbontá s újra kezdte. A munka élvezet volt, a béketúrás multság. Elgondolta, hogy Károly, mikor olvas – s ezt sokszor teszi – mindig reá emlékezendik. Elmereng rajta s e lány selymen, e finom geniliaszálakon kéznyomait érzendi s e kristálygyöngyökre talán egy könyvet is ejt, azoknál sokkal fényesebbet s milliószor drágábbat. Ő látatlanul mindig körülé fog lebegni. Vele kezdi, vele végzi ama szép könyveket, melyekben annyi báj, költészet, szerelem.

Károly nem szinlelt, midőn átvévén az ajándékot, háttartalan örvendett. Tudta, hogy ez Etelke fülébe megy s most már meggyőződhetik Fanninak határozott hajlama felől. Mindez felkölti irigységét, bánatát, talán szerelmét is, melyről telyességgel nem akart lemondani, sőt reá sóvárabban vágyott, mint azelőtt.

Nem csalódott. Etelkét e hír s még inkább Károly állhatatos és megfoghatlan kimaradása megzavarták. Ő szerette Károlyt, jobban mint a tánczot, ékszereit, udvarlóit. Arról is gondolkozott néha, hogy neje legyen. Hisz Károly gazdag, csinos, elmés lévén mindazon tulajdonokkal bírt, melyeket ő férjében megkívánt. Igaz olykor kínoztá, viszsziariztá, de ezáltal csak magához akarta szoktatni. Aztán egy gonosz szeszély ingerelte, hogy éreztesse hatalmát avval, ki nem soká szabadságától fosztja meg. Mint ünnepelt hölgy alig másfél évet töltvén a nagy világban, ez reá nézve még sokkal több érdekel, bájjal bírt, mintsem szerelmével komolyan foglalkozhasék. Most azon a ponton, midőn Károlyt elvesztendő vala s e miatt saját bosszúságán kívül tán a világ gúnyait is keilend szenvednie: növekedni, erősbülni érezte hajlamát és szenvedélyessé vált. Féktelen vágyat érzett megalázni Fannit, ki ve-

télytársnéjául mert feltolakodni, lábaihoz bűvölni Károlyt ki oly sokáig daczolni tud bájaival s e kettős diadal fölött örömitason adni át szívét a szerelemnek, mely sokszor nem egyéb mint hiúság, szeszély, gyöngeség, de azért épen oly mértékben, ha nem is, oly hosszan boldogító, mint midőn önmegtagadás, mély érzés, és minden akadálylallyal megküzdő erő alapjai.

Már nem számíthatott azon könnyű diadalra, melyben némely nő annyi élvezetet talál, midőn félreértés, szenvedélyesség, vagy szeszély idegrázó jeleneteket idéz elő: a nő szemeiben villámok, ajkain gúny: vagy tiltó semisítő szavak, a kétségeesett ifjú pedig lábaihoz omlik, mennyre földre esküvén, hogy boldogtalan. Új lendületet, más irányt kelle adni az eseményeknek. Legszebb ruháiba öltözködött hát, gondosan kiválasztván az oly színűeket és szabásúakat, melyek Károlynak leginkább tetszenek. Mellére virágbokrétát tűzött, minővel hajdan Károly kedveskedék. Elérkezettnek hitte az időt, melyben alkalmat kell nyújtania, hogy az elpártolt szerető újra bemutatassa hódolatát. Nem ő teszi az első lépést, ő csak alkalmat nyújt. Ezzel nyugtatta meg büszkeségét s vitoran, a diadal reményében sietett Pektariékhoz, kiket ezelőtt is megmeglátogatott s a közelebbi időkben inkább Károly miatt hanyagolt el.

A családot otthon találta s ott Károlyt. Anyja gyöngéledését adva okul, bocsánatot kért eddigi kimaradásáért. Megcsókolá barátnéját – a házi leányt – kezét szorított Fannival, kit csak amaz estély óta ismert, s ha nem is melegen, de a közönytől távol viszonzotta Károly köszöntését, ki megjelenését, öltözetét s legkivált a bokrétát közeledésnek, békejelnek vévén, már az első perczekben előzékeny engesztelő figyelmet mutatott.

A rövid látogatási óra elég volt arra, hogy Károly fedljen minden bántalmat s bűnbánón vévén magára az eltépett rózsalánczokat, diadalörömet erezzon. Etelek vonzó, hódító, ellenállhatlan volt. Finom elmésségben ragyogtatta eszét s jól eltakart, épen azért hódító kaczersággal bájait. Mint mindig, úgy most is uralkodott a társaságon. Érezték fel-

sőbbségét, mert bámulniok kellett és körében fölségesen mulattak. Károly összehasonlítá Fannival, ki az egész idő alatt keveset szólott s bámézkodva nézett nem is sejtett vetélytársnéjára. Szegényre rosszul ütött ki az összehasonlítás. Bá-jai csak arra szolgáltak, hogy vetélytársnéját emeljék, mint emelték volna egymás szemében amazéi őt. Egy huszonhárom éves, s a szerencse ölében növekedett fiatal ember nem is ítéltetett máskép. Ah miért kutatta volna: vajjon kaczermosolyánál van-e még több s maradandóbb kincse ez arcznak? vajjon e finom fehér kezek tudják-e ápolni a beteget s letörölni a szenvedő könyét? vajjon e ragyogó elmének lesznek-e gondolatjai a bánat napjaiban? vajjon e bámult nő az lesz-e a családi tűzhelynél egy hosszú élet, változékony folyama alatt, mi most e salonban egy rövid óra mulatságos percei közt? Ily pedáns nyomorúságos eszmékkal nem tépelődhetett. Egyébre gondolt. Nem foghatá meg, miként tölthetett Fanni körében heteket, midőn Etelke mellett egy kínos perez többet ér, mint egész győzelve, mit ez együgyű szív fölött oly könnyedén vőn. Nevetségesnek találta s félvén Etelke gúnyos pillanataitól a lehető legkevesebbet szólott vele s igen óvakodott eddigi szerepét játszani.

Mindezért nem maradt el a várt jutalom. Számára újra felderengett ama pajzán, de bátorító mosoly, melyeknek értelmére a néhai boldog napok megtaníták. Társalgása közben gyakran a legmindennapibb tárgyagnál is fölcstillámlott egy egy célzás, sokkal elburkoltabban, mintsem szembe ötöljék, de még sem annyira, hogy a kereső meg ne találja. Semmi-ségek fölött vitatkozva komoly ügyekkel jöttek tisztába, s mire e mód nem volt alkalmas, azt kifejezte a szem és arc néma beszéde. Mindenik elégült lehetett egymástól, sőt több történt, mint mennyit Károly remélni bátorkodott.

Ugyanis már eltelt egy óra, s Etelke panaszkodott, hogy haza kell mennie, s a bérkocsi, melyet egy óra múlva ide rendelt, még nem érkezik.

Károly ajánlkozott, hogy utána küld, vagy akár maga is elszalad.

„Nem szükség”, lón a felelet, „lakásunk nem messze, aztán a mai fagy egész parkettel vonta be az utcát”

„Megfázik lábod”, jegyzé meg Pektariné.

„Gummiczipőm az előszobában. Nem késhetem. Anyám gyöngélkedése haza szólit.”

„Hanem azt csak megengedi, hogy haza kísérjem”, szóla közbe Károly.”

Etelke egy főbiczczentéssel köszönte meg, s elbúcsúzott.

Károlyt ennyi kegy magánkívül ragadta. Karjain vezethetni haragvó kedvesét, ki fölkereste, hogy megengesztelje, boldogítsa, egyedül tanuk nélkül lehetni vele nyolcz perczig, talán tovább is, mert nem siet s akarattal lassítja lépteit, s mindez reménytelenül, mintha égből hullott volna. Nem tudott szóhoz jutni, s karja megreszketett azon kart érintve, melynek ölelése magában zárja élete boldogságát.

Elvégre is Etelkének kellett megtörni a hallgatást.

„Ön már oly rég nem volt nálunk.”

„Nem mertem. Azt hittem gyűlöl, s megvallva az igazat, van is oka reá.”

„Oly kegyetlennek hisz?” kérde Etelke szendén.

„Nem! istenemre! ön a legszebb és legnemesebb hölgy”, kiálta Károly, s hevesen megszorítva karjával, meggyorsítja lépteit, mintha elragadni akarná.

Kevés szünet után Etelke újra megszólalt.

„Ha ismerem Fannit, többször jövök Pektariékhoz. Eredeti érdekes jellem.”

„Ah a kis Fanni”, közbevág hirtelen Károly, „mulatságos egy leány.”

„Ez nem szép öntől. Heteket tölt lábainál, s most guny nyal szól róla.”

„A kétségbeesés üzött hozzá.”

„Minő kétségbeesés?”

„S ön még kérdi?”

„Ha kérdeném sem felelhetne, mert íme lakásunk ....

Károly Etelkééknél tölté az estét. Újra mindennapos lón s boldog. Etelke diadalát élvezé, de öröme nem volt teljes. Hiányzott még vetélytársnéja megalázása. Ő nem csak

Károly hódolatát óhajtá, épen úgy vágyott Fanni fájdalomra, boszuságára, haragjára, s mindebből ama szerencsés látogatás alkalmával, midőn őt imádójától fosztá meg, semmi sem nyilatkozott. A tapasztalatlan lány nem tudá mi történik körülé. Nem is sejté, hogy nyájas beszéd közben, mosolygó arczezal, mint vipera a virágok közt, sérthetjük egymást a nélkül, hogy illedelem ellen cselekednénk. Ezért Etelke nyilai eltompultak kedélyén, melyet különben minden kis mozzanat kiárasztott, Károly magaviseletén sem találhatott semmi feltűnőt, annyival inkább, hogy Etelkével viszonyáról nem volt semmi tudomása. Aztán Károly máskor is, ha vendég jött, kevesebbet foglalkozott vele, mint midőn csak a család maga volt együtt, A féltékenység távolról sem bántotta. Egy ártatlan szerető szív, ki kedvesét minden szépséggel és erénnyel földíszíté, miként is kételkedjék benne csak azért, mert egy népes társaságban mással mulatja magát? Hisz a szerelem kerüli a zajt, a kémlő szemeket, hogy egyedül s kirekesztőleg egynek áldozzék. Mi tanúsíthat több gyöngédséget, mint nem vetni a világ szemei elé azt, minek a titok is egyik bája? Tudtán kívül egy boldog, gyöngéd és okos szerető szerepét játszá, ki visszavonul, hogy látta kedvese dicsőségét, s gyönyörködve mondhassa magában: im ki mindenkit elbájol és méltán, kinek mosolyáért százan küzdenek, és hasztalan, enyém, egyedül az enyém.

Etelka érezte e szerep metsző gúnyját, mert mennyivel nagylelkűbb volt Károly irányában, rá nézve annyival lealázóbbnak kellett lennie. Kételkedett Károly őszinteségében. Hátha kegyetlen játékot úz vele boszúból, s talán Fanni egyetértésével. Hinni kezdé, hogy Fanni gyermetegsége, egyszerűsége csak álarcz, mely sok bájjal és előnnyel takar ravaszságos ármányt. Egy pusztán növekedett leány megszégyenítsé-e őt, kinek elméjét épen úgy bámulják, mint bájjait? Meggyűlölte, s egy nő gyűlölete nyugtalanabb, hevesebb boszut lihegőbb a férfiénál, ha nem is oly tartós, sivár, vérszomjas. Epedő szomjjal áhítá letépni álarczát, fájdalomba meríteni, könyekre fakasztani.

Nem volt szükség reá. E nélkül is elfogta Fannit a fájdalom, könyekre fakasztá a csalódás.

Károly kezdett kimaradni. Sem látogatóba nem jött, sem színházba nem kísérte, sem könyveket nem hozott. Eleinte azt hitte, hogy beteg, de nagybátyja tegnap találkozott vele az utcán. Ekkor aztán egyebet hitt. Megczáfolt minden vádat, mit ellene fölhozhatott: a szerelem mit nem tud kimenteni? Ámítá magát, használta isten e kétes ajándékát, melyről nem tudhatni: átok-e vagy áldás? A valóságot sejteni nem tudta. Nyugtalan volt, égy egy könyvet törölt ki szemeiből, de azért nem szűnt meg remélni – oh! hiszen ha a reménytől megvált, akkor mindentől meg kell válnia, mindentől, de mindentől.

Mint örvendett, mint nem bírt boldogságával, midőn Károly egy hét múlva meglátogatta. Pedig Károly csak egy szokásos látogatást tőn, alig ült fél órát, kimért, sima, de üres társalgása nélkülözött minden eddigi kedélyességet. Neki elég volt, hogy eljött. Mi hiányzott, kiegészíté a szerelemben lobogó ábránd. Meggazdagítá a szegény valót s virágokkal fődte el a pusztaságot. Az arczon lebegő mosolyban, mely látogatásoknál rendszerént szintoly divatos kellék, mint a fehér keztyü, a viszontlátás örömét vélte ragyogni, a legközönyösebb szóból vigaszt halászott a fájó szív számára, a kérdezősködéseket egészsége, multságai iránt, mély részvétnek, gyöngéd figyelemnek vevén, visszahívta a már elszállandó reményt. Aztán szerelmének megvult ama kevesektől észrevehető s legtöbbször gyöngeségnek címzett hősiessége, mely nem követeli hatalommal jogát, nem rója föl áldozatait, nem zúgolódó, nem szemrehányó, hanem túr, áldozik és boldog.

Hanem e boldogság sem tarthatott soká. Károly hosszabban maradt ki mint azelőtt, s neki látnia kellett a színházban, mint van egész előadás alatt Etelkével elfoglalva, mint mellőzi őt, még csak egy rövid üdvözletre sem méltatván. Sem a harag pírja nem futotta el arczát, hogy büszkévé és szebbé tegye, sem a szenvedély vihara nem hullámozott kebelén, hogy erőt adjon dacolni sorsával. Ő csak mélyen érzeni és szenvedni, szeretni és lemondani tudott, bár érzé, hogy egyszersmind mindenről le kell mondania, mit az élet még ígérhet.

Egy könyvet sírt, s mintha e könyben ragyogna minden Örömkincs, mintha e könyben egészen elfolynék az álmok és remények gazdag forrása, oly szegénynek, oly üresnek érezte kebelét.

Nagynénje, ki mellette ült, azt hívé, hogy talán a szinmű megindító jelenetei hozták síróba.

„Ne sírj gyermekem, hisz az egész csak játék.”

„Szomorú egy játék”, sóhajtá Fanni, aztán hozzátéve a gondolat hallgatag nyelvén, „ah mily szomorú lesz az én életem!”

Szomorú is lön. A jó rokonok észrevették változását, de ő titkolódzott, álmatlansággal, főfájással mentegetvén magát. Kinek is panaszoljon? Nénje megfeddette volna, hogy alig lökte el gyermekbábjait, már szerelmen jár az esze, minden nyájas szót szerelmi nyilatkozatnak vesz, s férjhez vágy menni, mintha nem volna még elég ideje. Unokatestvére talán vigasztalta volna, titkon mosolyogván együgyű hiúságán, mely elhitette vele, hogy egy falusi lány létére túltehet a nagyvárosiakon, s képes Pest legszebb ifját magához bilincselni. S nincs-e igazuk? – kérdé fenszóval önmagától. A nagy világba léptem első napján nem szerettem-e már Károlyt? nem hittem-e még ezelőtt néhány nappal is, hogy szeret? Hát nem volt-e okom rá? Igaz, ő nem monda szeretlek, légy nőm. De szükséges-e azt mondani? Ha mondja, tán el sem hiszem, ő mosolyogva édes szavakkal lépett mellém, gyöngédség és hódolattal vett körül, s miket nem beszélt? Oh istenem! fele is elég lett volna elhítenni szívemmel, hogy szükségévé, boldogságává váltam, épen mint ő nekem. Honnan tudhattam én, hogy mindez csak lovagiasság, melyet a divat minden fiatal ember kötelességévé róv, megszokott szavak, melyeknek semmi jelentése? Miért jöttem én e csalfa városba? Miért nem maradtam otthon – falun, hol minden ember olyan, milyennek mutatkozik, hol nem üznek tréfát a szív legszentebb érzelmeivel? Vagy miért nem jött el velem anyám? Ó megőrzött volna, eltakarván védő szárnyaival. Legalább miért nincs most itt? Volna kinek panaszoljak. Letörölné könyeim, visszavezetne az életre, melynek elvesztettem ösvényét. De megmondhat-

nám-e anyámnak titkomat? kiállhatnám-e tekintetét? elbirnám-e fájldalmát? mivel menthetném magamat szenvedésemen kívül? Oh menthennem! Károly többet tön egy közönséges udvarlónál. Ő könnyelmű és hiu, kinek mulatság feldúlni egy életnyugalmat. Nem ... nem ... én vagyok a bűnös, én vagyok a könnyelmű s hiu, mert vakon engedtem indulatomnak, mert túlbecsültem magamat. Ne ölelj meg anyám, méltatlan vagyok rád! ... Igen ... ő ártatlan. Hadd maradjon meg szívemnek azon szomorú vigasztalás, hogy nem érdemetlenül pazaroltam szerelmem. Ölelj meg anyám, megbocsáthatsz, hisz leányod nem egy csábító ifjúra emelte szemeit! Annyi veszteségért legyen kárpótlásom a múlt szép emléke. Én boldog voltam. Nekem térden állva kell megköszönnöm istennek e néhány édes órát. Ah, én még sem hiában éltem. De csak az emlékezet maradjon-e egy hosszú életre. Élhetünk-e remény, szerelem nélkül? Avagy újjá teremthetjük-e szívünk, hogy ne tudjon semmit csalódásairól, bízzék, óhajtson s erősnek higye magát? Érzem, imádkoznom kell. Az ima nyugtat és erősít. Az isten megbocsátja bűnömet; ő a tévedtek és szenvedők atyja. Én tévedtem és szenvedek. Tán az imádság és könnyeim meghozzák nyugalmam! ...

Ily gondolatokkal emészté magát a csalódott leány. Erőt gyűjtött elviselhetni titkát, fájldalmát, s vidám arcczal jelenhetni meg az emberek között. Anyjának nem szabad arczát halványnak, szemeit kisírtaknak találni. Ne tudjon semmit titkáról. Hogy vigasztalhatná, midőn miatta vigasztalhatlan lesz? Ím anyja iránti szeretete odavitte, hogy rossz gyermeknek kell hinnie magát. Többé nem őszinte, engedelmes. De több erőt érzett elviselhetni e bűnt, mint szülői fájldalmát.

Kerülte a magányt, mely bus merengésbe süllyeszté, s kereste a társaságot, hol, ha feledni nem is, legalább szórakozni lehet. Majd visszadöbbsent, észrevevén mennyire megtanult tettetni, mosolyog, midőn csak nem köny tolu szemére, vidám beszéd foly ajkairól, midőn szívét kín szorítja össze. Elgondolta, hogy nem soká hasonló lesz azokhoz, kik bűt örömet egyaránt nem érezhetve, a mulatságok örvényébe vetik magokat, fájldalmok hideg gúnynya fagy, csalódásaikat ártatlan-

nokon boszulják meg, szíveiket mesterkéltén hozzák lázas dobogásba, élnek, hogy mulassanak, s mulatnak, hogy unatkozzanak. Elíjedt. Féltetni kezdte bánatát, s őrizte ama magasztos fogékonytságot, mely a fájdalomban is bájt találhat.

Nagynénje igyekezett kellemessé tenni itt mulatása idejét, s hogy – hite szerént – növekedő unalmát elűzze, többször vitte látogatásokba, multságokba, mint ezelőtt. A többek közt Etelkéekre is rá került a sor. Midőn Fanni hallá, hogy hova mennek, egy gyöngö örömsugár villant át lelkén. Egy perczig kétkedett a valóságban, ámitá magát. Hátha Károly visszavonulásának oka, nem Etelke iránti szerelme? Hátha nagynénje vagy nagybátyja szavaiban valami sértőt talált, s ez tartja vissza, vagy egyéb valami, mit ő elgondolni sem képes? Hátha falun meglátogatja, mint ígére? Most mindenről megbizonyosodhatik, mert Károly alkalmasint Etelkéékéknél lesz. Ha együtt s közel látja őket, semmi sem kerülheti ki figyelmét, s tudni fogja szeretik-e egymást?

Régi vidám gyermetegségével illeszté fejére kalapját, s madárkönyűséggel lépett a bérkocsiba. De a mint közeledett az épülethez, hol Etelke lakott, lassan lassan tünedeztek az ámitó remények, oszlott az ámitó ábránd, és szomorú lőn mint a valóság, melyet perczekre feledni tudott.

Etelke az ablakban állott, s mindjárt megismerte a kocsiban Pektariékat. Könyveihez szaladt, s egyet kiválasztván, az asztalra teve. E könyvben azon signe volt, melyet Fanni Károlynak emlékül adott.

Miként jutott birtokába? mi célja vele?

Az egész egy történetes esemény természetes következménye.

Károly szokása szerént könyveket hozott Etelkének, s az egyikben szórakozottságból benne feledte Fanni ajándékát. Etelke megtalálta a lapok közt. Nagyon megörvendett, mert megtudta ki ajándéka. Károly vissza akarta venni. Etelke ellenkezett, s gunyorosan jegyzé meg: boldog órák emlékének kell lenni, hogy oly nagy becsben tartja. Aztán bámulta a mű finomságát, szépségét, s tudakolá a hölgy nevét. Károly nem nevezte meg, és szilárdan visszakövetelte. Ekkor Etelke ha-

ragba tört ki. Elmondá, hogy hozzá nem őszinte, vele csalfa játékot űz, szerelmet tettet s mást hordoz szívében. S ez nem volt egészen színlelt harag. A megátalkodott ellenállás felkölté gyanúját, s hogy Fannit feljebb becsüli, mint az ő fájalmát, mélyen sérté. Károly védte magát a hogy lehetett. Lovagiasságot, becsületet emlegetett, mert igazán szólva, féltette Fannit Etelke gúnyaitól, s iszonyodott egy gyöngédtelen férfi szerepét elvállalni. Etelke könyekre fakadt, s most már nem kívánta a hölgy megnevezését, csak azt, hogy a signet hagyja nála, ajándékozza neki. Ha ennyi áldozatot sem tesz érte, kényszerül hinni, hogy ama ismeretlen hölgy kedvesebb előtte, ha evvel sem győzi meg szerelme őszinteségéről, hihet-e esküinek? Szegény Károlynak mit volt tennie? Engedett, bár érzé, hogy egy nő gyöngédségevei visszaélni oly gálád tett, mi semmivel sem menthető. De megnyugtatta magát, nem tartván veszélyes következményektől. Szeszélynek hitte, mi Etelkénél nem ritka dolog, s nem mondván nevet, védve gondolá Fannit minden kellemetlenségtől.

Etelke ily eszköz birtokában nem kétkedett, hogy Fannit földig alázhatja, s egyszersmind nyomára jöhet: mily viszonyban volt Károlyival.

Óhajtvá várta az alkalmat. Im eljött. Pektariék beléptek.

A két nő egymásra tekintett, majd megütődve kapták le szemeiket, s kezet szorítva mindenik érezhető a másik felindulását.

Fanni Etelke arcán gúnyt, boszuságot olvasott, melyeket nyájas mosolyaival sem takarhatá. Hideg borzadás futotta el tagjait. Hinnie kellett, hogy Etelke mindent tud; Károly elbeszélhette titkát, s mulattak rajta. Hisz melyik férfi becsüli azon vonzalmat, melyet nem viszonzhat, s melyik nő kíméli azon hölgyet, ki kedvesét szeretni bátorodik! Azért kellett hát neki ide jöni, hogy a múlt szép emlékeit is elveszítse, és szelíd bánatát, ádáz gyűlölet váltsa föl; mert c büszke lány el fog követni mindent, hogy sértse, nevetségessé tegye, megálazza. Azon finom ösztön, melyet a szerelem kiválólag hől-

gyeknek ad, ily szerekhez hasonló gondolatokat költött fel benne. Elsápadt s hátra lépett, mintha távozni akarna.

Etelke is gondolataival foglalkozott. Fanni arcán szent fájdalom sugárzott, mely bántalmat, gúnyt visszariaszt, s ingerlés helyett engesztel. Nem ilyennek várta, hanem nevetésesnek, kin mulassa magát, kihívónak, kit megalázzon, avagy legalább is tettetőnek, kinek letéphesse álarczát. S íme tisztelni kényszerül, s félnie kell, hogy nyilai visszapatthatnak, őt magát sebzendők. De látva Fanni zavarát, és eszébe jutván a signe, eloszlott agálya s az egy perczig fölmerült gyöngéd érzés helyét elfoglalá a boszura ingerlő hiúság.

Vidámon elméskedve, néhány szót váltván Pektarinéval, csak nem szökelve vezette Fannit, kinek ezalatt sikerült valamennyire visszanyerni lélekjelenlétét, egy az ablakhoz közel eső balzac felé.

Az öregek tőlök meglehetősen távolságra foglaltak helyet. Ide csak egy egy hangosabb szó hallatszott.

Fanni ebben számítást látott. Ide vezet – gondola – elvon néném közeléből, hogy semmi sem korlátolhassa, hogy egészen hatalmába legyenek. Szent ég! mi lesz ebből?

Térdei reszkettek, szíve hangosan vert.

„Ülj ide mellém, kedves Fanni,” szólott Etelke, maga mellé vonván a szegény leányt, „így ni, itt nem zavarunk senkit, meghittén cseveghetünk, aztán ha tetszik, kikitekintethetünk az utcára is. Ez az én kedvencz helyem.”

„Már rég nem voltál nálunk,” monda Fanni, alig tudva mit beszél, mert Etelke mindinkább nyájasbuló arca és fűrkészve mosolygó szemei fokonyként több több félelmet öntöttek belé.

„Hát ti jöttök-e hozzánk? most is hol maradt unokatestvéred, az én kedves barátném?”

„Náthája van, s az orvos megtiltá szobáját elhagyni. Ezt különben nem kell vala megmondanom. Ha Etelke kérdez, így szólott eljöttemkor, mondd neki, hogy azért nem látogattam meg, mert büntetni akarom hosszas kimaradásáért.”

„Ej ej, a kis hamis! Haragunnám reá, ha náthájáért nem kellene sajnálnom. Hanem te is rősz színbe vagy, kedvesem.

Szólj, beteg vagy-e, avagy meguntad Pestet, s visszakivánczol a mosolygó hegyek és árnyas fák alá, melyeket annyiszor emlegetsz.”

Fanni ajkain egy reszketeg rángás vonult el. Úgy érezte, mintha egy kéz kebelébe nyúlván, keresné hegedő sebeit, hogy föltéphesse.

Egy lélekzetén felküzdő sóhajba veszett felelete.

Szerencsére Etelke kötése után nyúlt. Maradt ideje összeszedni magát. Hirtelen belátta egész helyzetét, mely a mennyi előnyt adott vetélytársnéjának rá, azon mértékben volt veszélyes. Egy gondolatlan szó, legkisebb felindulás, s ő menthetlenül veszve van. Szíve tisztaságának önérzete fölébreszté életében először büszkeségét s régi fájdalmát háttérbe tola ez új, mely épen azért, mert még csak távolban rémített, elviselhetlennek látszék.

„Beteg, hála istennek nem vagyok’ – felelt oly hangon, melynek reszketése kellemes csengéssé erősült – igaz, haza kíváncszom, de nem unalomból.

E feleletet oly jól esett s úgy fájt. Örvendett, hogy igazat mondhat s titkát még sem árulta el; fájt, mert soha annyi keserőséggel, nem jutott eszébe, miért óhajtja elhagyni Pestet, mint most, midőn épen az hozá szóba, ki egyszersmind oka is.

„De hogy is unhatnád magad?” – kiálta élénken és szemeit rá szegezve Etelke – oly ünnevelt hölgynek, mint te vagy, lehetlen roszul tölteni a farsangot, ha az mindjárt kétszerte is szomorúbb volna a mostaninál.

„Ünnevelt hölgynek?” kérdé csodálkozva Fanni, ki hirtelen föl nem fogható e szó értelmét.

„Igen., igen. Csodálkozásod bámulatba ejt. Ej ej, kedvesem, s te nem tudnád. Hisz szép Pektari lánynak nevez a világ. A férfiak közt valódi forradalmat támasztál. Legalább ezt monda Tolnai Károly. Neki csak tudni kell, hiszen házatoknál mindennapos s legtüzesebb udvarlód.”

„Tolnai Károly!” – kiáltá elsápadva Fanni, majd föltekintvén, Etelke kárörvendő mosolya visszaadta arcszínét, nyugalalmát.

A diadal, melyet Etelke most sokkal biztosabbnak hitt mint az elébb csak remélni is bátorkodott, elmaradt.

Fanni arczán a sápadtságot séma harag vérpiros lángja, sem a boszu és irigy féltékenység ajk-kékületei, sem a gyötrelenszülte tehetetlenség könyei nem váltak föl. Szelíd fájdalom viradt föl rajta, melyből lassan lassan, mint hajnal a reg párafátyolából, nemes méltóság, nyugodt önérzet sugárzott ki.

„Tolnainak csalódnia kellett” – viszonzá kissé fátyolozott, de biztos hangon – mert különben én is tudnék valamit róla.

„Az mit sem változtat a dolgon” – szólott közbe Etelke alig palástolható ingerültséggel. Még egyszer erősítem, Tolnainak tudni kell. Neki barátja az egész fiatalság, az estélyeket, bálokat szorgalmasan látogatja s mi legfőbb, nálatok mindennapos. Csak látnia kellett udvarlóidat, tanúja lehetett dicsőségednek, boldogságodnak, mert nem dicsőség-e királynóként uralkodni a társaságban, hova oly félve s alattvalói alázattal léptünk be? nem boldogság-e ezer szív közül választhatni egyet, melyek közül mindenikbe kevesebb alig fér örök szerelemnél, véghetlen feláldozásnál? Ily körülmények közt ki unhatná meg a fővárost?

Fanni szólni akart, Etelke folytató enyelgőn fonva Fanni dereka körül karjait:

„Hidd meg kedvesem, irigyed vagyok, keseríteni akarlak. Megszégyenítél bennünket. Alig lépsz a nagy világba egy csöndes falu magányából, s már mint egy nő-caesar elmondhatod: jöttem, láttam, győztem. Ne szólj, ne szólj! Hijába tagadod. Tolnai Károly mindent elmondott nekem.”

Fannit sem a gúny, sem e kétértelmű szavak, melyek kínzó sejtelmekre adhattak okot, nem tudták zavarba, felindulásba hozni. Ezelőtt negyedórával talán megsemmisülve rogyott volna össze. Most már természetesnek talált, megszőkott mindent, mint a szerencsétlen ember, kit megedzett a balsors s nem új csapás, de nem remélt boldogság tehetne bódulttá. A távolban rémítő fájdalom közelebb jött, s érzé, hogy elbírja; mert Etelke sértő célzásai lelkében újabb újabb

érzést, eszmét pendítnek meg, melyek erőt adnak. Aztán a nem annyira szenvedélyes, mint mélyen érző nőszívnek természetű a magányban nem bírni fájdalommal, epedni, elvárzeni, de az emberek közt dacolni vele, vagyis önérzetét vonván maga körül paizsul nyugodtan tűrni, mert ez az ő daczolása.

„Csalatkozol,” szólalt meg nyugodt, de szomorú hangon, „Tolnai már régóta nem jár hozzánk, s így alig lehetett tanuja dicsőséges boldogságnak, melyért különben soha sem tudnám föláldozni nyugodt kedélyemet, mert lásd, férfiakat látni magam körül, kiknek szerelmét nem viszonzhatom, kiket akaratom ellen kínoznom kell, megmérgezné mulatságomi óráit, s a zaj, hódolat, fény, e királynői uralkodás képzelenné tennék szívemet a csendélet boldogságára, a családi élet örömeire, szóval mindenre, mi nőt kizárólag boldogíthat.”

Csaknem köny toltult szemére, midőn a boldogságot, a családi élet örömeit emlegeté. Mélán nézett maga elébe, s arczán valami oly bánatosan szép s áthatón nemes kifejezés lebegett, hogy Etelke meglepetésében nem juthatott szóhoz. Csodálkozott és haragra lobbant. Még egy sebet sem ejthetett hiúságán, még egy hazugságot sem csalhatott ki ajkain, még egy könyvet sem fakaszthatott szemeiben. Szégyen, harag ingerelték.

„Tolnai nem jár hozzátok?” kérdé álmélkodva, „hihetetlen. Hisz nem rég mindennapos volt, kizárólag neked udvarolt, s mindenki azt hívé, hogy komoly szándéka van. Én már előre képzeltem, mily szép mennyasszony lesz belőled. Ah talán egy kis harag, melynek alapja inkább félreértés, mint valóság, vagy szeszély, melyre szeszélyed adott okot. Ez együttjár a szerelemmel, de sokszor veszélyessé válhatik. Szólj, az istenért! Ki tudja, nem lehetek-e segélyedre. Nekem gyakorlottságom van a haragvó szerelmesek összebékéltetésében. Előbb megbüntetjük, aztán megbocsátunk; mert e viszonyoknak nem szabad megszakadni.

Fanni Etelkére tekintett, majd elfordult, s arczán utálatlaltal határos visszatetszés tükröződött. Érezte, hogy felette áll, s bánatát nem tudná fölcserélni e hiú és csalfa szív bol-

dogságával. Ez érzés megerősíté, fölmagasztalá. Büszke és gúnyos hangulatba tévedt, mit ártatlan őszintesége sebzővé tőn.

„Én nem tudom miért nem jár hozzánk Tolnai, s okát kutatni nincs jogom. Irányában igényeim épen úgy nem lehetnek, mint neki irányomban; – bár – az igazat megvallva – sajnálom, mert mindazon fiatal emberek közt, kiket valaha ismertem, ő a legderekabb. Talán másutt jobban tölti idejét, vagy komoly viszonyt szőtt valakivel, s egy hü szív elpazaroltnak hisz minden percet, melyet kedvesének nem áldozhat. Te mindezt jobban tudhatod nálamnál, mert a színházban páholyodban látom, s ezenkívül – mint az elébb mondad, neked mindent elbeszél. Köszönöm részvéteket, bár nincs szükségem reá. Ha pedig kérdéseidnek egyéb oka, ha magad vagy más számára adatokat akartál szerezni Károly jelleméről, győződjél meg, hogy ő – a mennyire én ismerem, s azon távol viszonyból, mely köztem és közte létezett, ítélni – e gyanút nem érdemelte, s legkevésbé attól, kit szeret.”

Etelke arcát láng borította el, s a harag, fájdalom miatt tehetetlen lőn. Fanni szavait nem tudta mire vélje. Tettet-e, vagy igazat mond? Ha tettet, akkor annyi észszel bír, mely minden megtámadás ellen oltalmazandja, sőt diadalra segíti, s neki rettegnie kell – egy falun növekedett egyszerű leánytól. De hátha igazat mond. Még rosszabb! minő lehetőségek merülnek föl? Egyik leverőbb a másiknál. Mert ekkor Károly siker nélkül udvarolt, s visszautasítva tért újra hozzá a már meghódítottához, ki magát hódítónak képzelé, s neki most jogosan dobhatják szeme közé e gúnyt: oly szerelem boldogít, melyet más megvetett, királynőnek hiszed magad, s koldusnő vagy, ki alamizsnából él: vagy pedig szerette Károlyt, s most elveszítvén annyi igénynyel, ön megtagadással tud szenvedni, túrni, lemondani, hogy sérthetlen, mivel sem nevetséges, sem boszuvágyó. Főléledt régi sejtelve is: hátha Károly és Fanni csakugyan szeretik egymást, s mindez nem egyéb egy művészig szőtt ármánynál, melynek, bár kifejlődését nem sejtetni, de végczélja minden esetre boszu. E gondolatok s Fanni

nyugodt arcza, merőn rá szegzett szemei dühbe hozták. Öntudatlanul, ösztönszerűleg az asztalon levő könyvhöz kapott, s a kicsüngő signe-t megrántá.

Fanninak szemei oda tapadtak, arcza fehér lőn – szoborrá merevült.

Hosszú szünet állott be.

Ha egy festő ecsetére méltatná e képet, mely lélektani ismeretekkel kellene bírnia, hogy festhessen két nőt, kiket a szenvedély érdekesebbekké tőn, mint szépségök. De ha vissza is adhatná egyiknek arczán a merevült vonalokon lassan lassan fölelevenülő fájdalmat, melyet egy vigasztaló eszme szelídíteni látszik, hogy a legnemesebb kedély kinyomatát semmi ijesztő ne zavarja: e szemeket, melyekben a csalódás kínját nem olvasztja föl ugyan köny, de szelíd fénye sem boszuvilámmá nem gyűl, sem a kétségbeesés szélvészében ki nem alszik; a másikon pedig a kielégített boszuvágy lihegését, mely a telt keblet hullámokba hajtja, orrát kitágítja, állat előnyomja, s a vonásokra azon sivár szépség fényét szőrja, mely bájol és rémit egyszerre: miként önthetne rajzára mégis oly színezetet, mely mindezt inkább sejteti, mint láttatja, mert mindenik titkolózik, erőt igyekszik venni magán, hogy a két öreg nő semmit észre ne vehessen, botrányra pedig épen ne adjanak alkalmat.

Fanni most volt igazán boldogtalan. Kigúnyolva attól, kit szeret, martalékul dobva annak, ki gyűlöli. A nem viszonzott szerelem fájdalmában lehet éd, költészet; de a kigúnyolt, nevetségessé tett, meggyalázott boszun vagy cynismuson kívül, miben találhat enyhülést? Az összetépett jövőt vigasztalhatja a múlt – hiszen nincsenek-e óráink, melyeket még egyszer átélnénk a csalódás öntudatával is? – de midőn a csalódás bűnös tévedéssé válik, vagy legalább annak hisszük, a fájdalom elveszti költészetét, az emlékezetből kivesz minden öröm, mely eddig fénysugárt hintett föllegeire, kit szerettünk nem is gyűlölhethük már, csak megvetnünk lehet, s az érzés, mely reményeink elmúltával is boldogságunk volt, most, azok teljesülésével is csak boldogtalanságunkat tetézné: ah, mi marad akkor a szívnek?

Károly engem nem is becsült: vagy ő gyáva és aljas, vagy én valék oly ledér, hogy a legnyomorultabb férfi is jogosítva érezhette magát bennem a sértett nőérényt megboszulni. Melyik igaz? ... talán mindkettő ... Szent isten! meg kell örülnöm, s mégis eszmélek... . Miért nem vagy könnyörülő? ... Hah, mi jut eszembe! ... Károly egyszer megcsókolta fürteimet, s én mosolyogni tudtam, máskor pedig a parketten megsikamodván karjaiba tévedtem, s heves kézszerítését viszonzni merészlém... Átok e pillanatokra! ... Minő szavak kíséretében adhatta ő ajándékom Etelkének? ah! itt még fékeznie kelle magát – de minő dicsekedéssel mutathatta barátjainak? minek tarthat engem a világ? minő hírek juthatnak anyám fülébe? ... Oh szív, mért nem tudsz megrepedni! ...

Ily gondolatok ébredtek a szegény leány lelkében, kinek lázas képzelete életét egy nagyszerű tragoediává képezé. De a szerelem, mely annyi mindentől megfosztá, megőrzött ártatlan szívében egy helyet, honnan erőt meríthessen, e nagy csalódás mellé adott egy nagy önmegtágadást – a legnagyobbat, mire a lélek fölmagasodni bír: megbocsátott a férfinak, kit ő szeret, s ki őt nem is becsüli; szánakozott a nőn, kinek ő soha sem vétett, s ki őt gyűlöli. Reményei romján szerelmének e hősiességére támaszkodva, érzé, még maradt egy fájó de nagyszerű öröme, midőn mondani fogja: nézzétek ez az én szerelmem, melyet te ifjú megvetvén meggyaláztál, ez az én szerelmem, melyet te kegyetlen nő gúnyolni merészelsz!

„E könyvet akarod-e megtekinteni?” kérdé Etelke, ki örömét fékezvén, közönyösséget tettetett, mintha nem tudná mi okozta Fanni felindulását, „igen szép könyv: Book of beauty, művészi aczélmetszetekben rajzolja élőkbe az angol aristocrazia világhírű szépeit. Nézd e dús gesztenyeszín haját, e mély tűzű szemeket, e vonzó mosolyt a finom ajkak körül, s e szelíd ábrándot az arczon. Angolhon női épen oly szépek, mint ruták férfiai, bár nekem az olasz és spanyol nők jobban tetszenek. Fogd kezedbe s nézd végig. Igen szép könyv. Tolnai Károly ajándékozta e signe-vel együtt, mely hasonló-kép elegáns mű.”

„Én e signe-t akarom, mert enyém –”

„Tied?” ... monda elbámulva Etelke, „Károly erről mit sem szólott...”

„Te jól tudtad, az isten bocsássa meg bűnödöt!” szólott Fanni egy pillanatot vetve reá, melyben míg a fájdalom szívet rendít, a méltóság parancsol és sújt „ne szólj ne mentsd magad. Lásd én nem mentem, megvallok mindent: én szerettem Károlyt. Nézd nem pirulok, ha ő maga itt volna, szemébe mondanám, én, kit avval gúnyoltatok, hogy a férfiak tekintetét ki nem állom. Nem vagyok többé a szemérmes ifjú lány” ah, e rövid percekben évek fájdalmát és tapasztalatait éltem át. Megtanultam, hogy az érzés, csak azért, mert kimondjuk, meg nem gyalázhat; érzem, hogy ártatlanok lehetünk, ha elítél is a világ; hiszem, hogy szívünket egy nagy szerencsétlenség boldogtalanná teheti, de nem egyszerismind nyomorulttá. Ül diadalt, tombolj örömdben, ha tudsz, de arczomon nem találsz oly kifejezést, sem ajkamon szavakat, minőket vártál, mik engem megalázhatnának. Ne vess ki, mondj őrzöngőnek, hisz szokása az embereknek minden érzést, melyet föl nem foghatnak, őrzöngésnek nevezni, „még egyszer ismétlem: ne vess ki, nevezs őrzöngőnek, de ne mondd, hogy igazán szereted Károlyt; mert úgy kíméltél volna engem s jobban becsüléd vala őt, mintsem örülj oly tettén, melyet megneveznem fáj.”

Etelke szólani akart, Fanni folytatá:

„Ne szakíts félbe, még nem végeztem, mondani valóm van. Tartozom vele Károly boldogságának. Aztán néma leszek, mint a sir. Hihetsz szavaimnak, oly igazán szólok, mintha a halotti ágyon istennel számolnék bűneimért. Károly engem nem szeretett, csak én szerettem Őt; nem csalt meg, én csalódtam benne; hozzád sohasem volt hűtelen, csak velem játszott kegyetlenül; nem csábított, én csábultam el. Hihetsz benne, boldogok lehettek. Boldogok? boldogíthatod-e te őt?” folytatá kevés szünet után suttogó hangon „szeretheted-e úgy, mint én szerettem? A te szíved szegény és üres. Te hiú vagy... Én imádkozni fogok, hogy szerethesd s ő boldog legyen. Ne szólj semmit arról, mi közted és köztem

történt, mert ismerni tanulván engem, becsülni kezdene a nélkül, hogy szeretni megszűnjön. Ez zavarná boldogságtokat, vádoló képem megjelenne legédesb percei közt s fülébe sügná: egy szívet gyilkoltál meg s büntársad öleled. Veszszén ki képem örökre emlékéből. Én az övét örzeni fogom, úgy, a mint először a jó, a szelíd, a hű ifjúét. A könnyelmű, hiú férfit lesz erőm elfeledni. Oltárképem lesz, rajta szívem alvó lángja az áldozattűz, s éjét napot ott térdelve nyilatkozik a menny, hallani fogom isten szavát: a szerelem ha mindent is elvesztett, nem szegény; a boldogság nem fő kincse a szívnek, de a bűn legnagyobb terhe.

Ekkor a signe után nyúlt. Mielőtt kebelébe rejtené, még egyszer elmerengett rajta. Mint hervadó várágról leszálló illat emelkedett hozzá a signe hímzetéről az első felindulás varázsa, az édes gond, a gyermekies öröm, a boldog ábránd. Az emlékezet nyájas őszi napként meleg sugarakat hintett a haldokló szívre, a tavasz képeit szövén az enyészet álmaihoz.

Enyhítő köny hullott szeméire.

„Mégis” „valahára” suttogá alig hallhatón.

Etelke nem mert föltekinteni. Meggyőzve állott előtte, mint a kit nem erő, hanem bűbáj fegyverez le. Őt bármi dacz meg nem törhette volna, de a lélekfőnség előtt, mely elhánva fegyvereit védtelenül kiáltja: „ölj meg, ha bírsz, én nem félek,” meg kellett hajolnia, A legellenkezőbb érzések közt hánykódott. Elébb bámulta e látszólag oly gyöngé nő óriás lélekerejét, önmegtágadását, majd e bámulat éreztetvén vele, hogy ő mindezzel nem bír, már elveszte felsőségét, melyet kedélyére gyakorolt s alázó alárendelt helyzetbe esett, gyűlölni akarta s nevetni kínain. De fölnézvén a Fanni arczán tükröződő fájdalom megindítá, s őt haldoklónak, magát gyilkosnak hívén, részvéttel ragadta meg kezét.

„Fanni te beteg vagy... Az istenért eszmélj!”

Fanni, mint ha kígyó érintette volna, megrázkódott.

„Oly erős vagyok” monda a szenvedély erélyével eltaszítva magától „hogy összezúzhatnálak de szánakoznom kell rajtad tévé hozzá csöndesen, fenséggel.

Etelke semmisülve ereszkedett vissza a balzacra.

Az ajtó megnyílt s épen jókor. Vendégek jöttek, mosolygó lánykák, vidám ifjak.

Nem soká mulatságos beszélgetésbe merült társaság, csoportozott a balzak körül, ezelőtt perczekkel annyi szenvedés színhelyén. Etelke uralkodott magán s élénk részt vett a társalgásba. Fanni keveset szólott. Hideg volt és nyugodt.

Pektariné búcsúzni kelt föl...

Negyed-óra múlva már szobájában találjuk Fannit. Fáradt és kimerült az elalélásig, de elfojtott fájdalom kitöréseinek vagy lázas állapotnak semmi jelenségei.

Egy karszékbe vetette magát s elaludt.

Midőn ébredt már világos volt. A vörös függönyökön átszűrődő hajnalfény rózsaszínre festé a két fehér ágyat, melyeknek egyike üresen állott, másikában unokatestvére szendergett.

Főllállott ülhelyéről. Megújulva érezte tagjait, s csöndes ringásban kedélyét, bár álma nem volt ama balsamos harmat, mely meggyógyítja, újjászüli lelkünket, de ama lappangó láz sem, midőn álmoképeinkben még egyszer átéljük a való fájdalmát, s a napot az éjtőli kinyugvásra kell használnunk. Lelke kimerülten, s mintegy ájulva pihent az álom karjaiban, s nem zavarhatta a test jótékony működését.

Az ablakhoz lépett s kinyitotta.

A legszebb májusi reg volt. A vén Buda mosolygó kék hegyei, zöldellő kertéitől környezve, megifjultan tekintett ki a meszsze rónákra; a Dunáról már tűnni kezdett a legvékonyabb párafátyol is, s tükrén – ég, nap, Pest egy képpé olvadván, tündér palotákat látszott libegtetni, az alvó városban a halk zszibongást még nem váltta föl a szokott zaj, s a szigetekről elhallatszott a madarak töredezett csevegése, a tiszta lég szelölőben lebbent meg, harmatot s a tavasz enyhe illatát lehelve: minden mosolygott, örült az életnek, áldá teremtőjét.

Fanni tágult kebelével szívát a friss léget, s a reg ébresztő fényétől, gyönyörrepedő hangjaitól izgatva egy gyöngye örömkialtást hallott. A hajnalsugár meggyújtá lelkében a falusi szép napok emlékét, midőn zsalujához verődő lombok zaja

költé föl álmaiból, a szűz korány első sugara játszott arczán, mosolyt és dalt csalva ajkaira. Mily hamar veté magára könnyű pongyoláját, s mi vígan szaladt a kertbe, hol virágai várták a harmat ezüst fátyolában, illatrabló szellő enyvelgése között. Az éj alatt új bimbók nyíltak, s néhány perez alatt kész volt anyja számára a legszebb bokréta. Aztán megállott, hallgatni a madarak énekét: a csalogány epedéseire a pacsirta örömsattogása vegyült, a vad galamb panaszaikhoz a rigó vigfütyölése. Mily édesfájó öszhang! Mennyi ismeretlen érzés, titkos sejtelen viszhangzik lelkén. Majd a távolban a jós kakuk szólalt meg, hosszu és szép életet ígérve: a sövényen a bizalmas cziz és pajzán veréb csevegtek, bohóskodtak. Mily barátságos zaj! Mi vidámítón hat kedélyére! Nézte a pillangókat, melyek játszva kergetőztek virágokról virágokra, s leszállván szárnyaikkal, nj, most nőtt viráglevelet képeztek, hogy a liliom tarkállani, a piros rózsa fehérteni látszék. Gyönyörködött a malomgáton leeső víz megtört csöpjeiben, melyekre a hajnalfény gyémántport hintett; fölhágtott egy magasabb dombra, honnan a vidéket beláthatni, s a kéklő falvak közül kiválasztván, melyben legjobb barátnéja lakik, tréfából jó reggelt kiáltott. Mily gyermekesen szeszély, ártatlan ábránd! De az öreg tiszteletes a templom felől a folyam partjához közeledvén, meghallá a jó reggelt, s nyájasan viszonzá: Ah az öreg tiszteletes! Mily tiszteletre méltó ábrázata, szép fehér haja van. Vidám és komoly, tanúságos és mulattató. Atyjának legjobb barátja, s a világ legbecsületesebb embere. Azonba most alig válthat vele néhány szót, mert körül kell néznie a házban: ha kész-e a reggeli, teljesíték-e a cselédek tegnap kiadott parancsait? s még mennyi apró gond, melyeket feledni tudott. Már a ház felé vezető mesgyéken halad, apja kedvencz kopója elébe ugrik ... zsebkendőjét szagatva hol előtte, hol utána szökdel ... a küszöbön anyját találja szemközt, s karjaiba borul.

Volt-e valaki boldogabb, mint akkor ő? Hány év tölt el azóta? Élnek-e még a virágok? Az a nap süt-e most is az egén?

Ekkor eszébe jutott mindaz, mit azóta átélt az estélytől

a tegnapi látogatásig. Az idyli képek összevegyültek a sálónok jeleneteivel, a gyermek örömei heves vágyaival, boldogsága fájdalommal, reményei csalódásaival. Száz ellenkező kép egy rámban, száz egymással küzdő érzés ugyanazon pillanatban. Örült és szenvedett, egyszerre, halni kívánt és élni vágyott. Szeméből lemondó könny hullott alá s ajkai körül még élvágy remegett. Érzé vére ifjúságát és szíve vénülését s tehetlenül, nem találva eszmét, hova támaszkodjék, érzést, mely e chaosból kiemelje, tekintett égre, mintegy mondván: adj erőt isten, mert özszeroskadok, vagy végy magadhoz, mert nem az én hazám e föld.

A nagy szerencsétlenség egyszersmind nagy változást elő idéző fordulópont életünkben s mindig a jellemhez képest nyilatkozik. Van szív, mely végkép szakítani tud a múlttal, nem a könnyelműség gyöngeségével, de a lélekönség erejével újjáteremti magát, nyugodt s néha boldog lesz; más kétségbeesik s a fájdalomtól örület vagy öngyilkosság által menekül; ez miután erényéért szenved a bűn karjaiba veti magát, vagy önző hideg lesz, mint a mily hő és áldozó volt egykor; amaz néhány könnycseppben vagy átokban lefizeti a fájdalom aduját és szabadalmat vesz rajta mohóbb vágyakra, kicsapongóibb reményekre; míg imez gyöngébb, mintsem daczal bírjon sorsával, erősebb, mert tűrni tudóbb, mintsem szétrepedjen, ártatlanabb, mintsem bűnössé váljék, mélyebbérzésű, mintsem könnyelműen örülni képes legyen: de lassan lassan sorvad, nagy fájdalmak nélkül, olykor emésztő gyönyörben, mint selyembogár halállá dolgozza föl életerejét, a múlt élményeinek, álmainak drága szálaiból szövén szemfedőt.

Fannira ez utolsó sors várt. Őt is nagy szerencsétlenség érte, bár az egész alig volt több, mint az első ifjúság apró csalódásai közül a legnagyobb, melyen számtalan szív átmege, a nélkül, hogy a tapasztalaton kívül más nyomait is érezze. De már régi igazság, hogy minden esemény, mely életünkre befoly, a körülmények és jellemek szerint különböző hatású, s fontosságát mindig azon szívünkben gyökerező viszony határozza meg, mely előzményeit és következményeit öszszeköti. Fanni szeretett az ártatlanság tudatlanságával, a

mély kedély szenvedélyességével s az erény makacsságával. A szerelem hitvévé vált, melyet még fájdalmai közt sem tudott megtagadni s mint vértanú inkább választá a halált. Kellett-e több, hogy magát szerencsétlennek higye s valósággal is az legyen! Kellett-e több, hogy e szerencsétlenség lassú halált idézzen elő s diccsugárt szövéen homloka körül, szép álmok közt ringassa koporsóján?

De ő nem ismerte önmagát s küzdeni akart sorsával.

Az nap, melynek hajnalát oly fájdalmas felindulások közt tölté, levelet kapott anyjától. A gyöngéd szeretet, mely sorain elömlött, mélyen meghatotta. Úgy hitte, hogy gyermeki szeretete erőt adand elviselhetni szerencsétlenségét. Élni fog, mert van kiért s nyugodt, talán boldog is lehet, mert az idő e lassú, de biztos gyógyszer, elébb utóbb behegeszti sebeit. Anyja már csak ősz szel jó látogatására s viendi haza. Addig még hat hónap van. Mennyi változáson mehet át kedélye, mint ment e rövid három hónap alatt. S ki tudja midőn ősszel haza megy, a természet haldoklásai középeit nem fogja-e szíven tavasz hímzeni zöldjét, mint a síron, mely benn halottat rejt, s künn virágot fakaszt. Ezenkívül a zongora, rajz, könyvek, virágai meg annyi jó nemtőivé válhatnak, enyhítvén napjait, védvén álmát. Ő legyőzendi önmagát, mint legyőzte Etelkében a külvilágot.

A körülmények eleinte kedvezni látszottak törekvésének. Pektariék a budai hegyek közé költöztek ki egy kényelmes nyári lakba. Szobája ablaka szép kilátásra nyílt, a terrasson virágok s föl egészen a hegycsúcsig nem minden ízlés nélkül elrendezett park. Reggel jókor fölkel, megöntözte virágait. sétált a hegyeken, délig rajzolt vagy zongorázott, a délután nagynénjével tölté legtöbbször könyveket olvasva föl, vagy hímezett, este mindig fáradtan, kimerülten feküdt le, hogy mély álma legyen, ne álmodhassék.

Hasztalan volt e lelki cilicium, hamar kifáradt a küzdelemben, a nélkül, hogy észrevette volna. A virágok nem a múlt tavasz virágai voltak. A narancsvirág és jázmin illata felmagasztalá s ábrándokba sülyesztette, a halvány passiflora testvéreinek monda magát, az emlény könyeit kérte. Esténként a

park faszorai közt ama mesés ligetekbe tévedt, hol hold és csillagfénynél elfek csalogatják a fiatal lányokat s jaj annak, kít a tánczforगतagba sodorhatnak. Ablakából Pest látszott s a Dunasoron jól kivehető a ház, hol Károlylyal először találkozott. A zongora accordjain egy síró hang soha sem akart elhallgatni. A rajzon mindig oda lopodzott egy vonás s felviradtak az emlékezet képei. Olvasáskor gyakran reszketett hangja: a hímzőtű néha kihullott kezéből vagy eldobta a genilie-szálakat, mert abból maradhattak, melyből a sigmet készíté. És az álmok, melyektől menekülni akart, egy éjjel sem maradtak ki. Szépek valának és édesek, de mint a vámpír kiszitták szívverét, életerejét. Oly halvány volt reggelenkint.

Lelkének minden tehetsége a visszaemlékezésbe olvadt föl. A múlt örökké megújuló álommá vált, s még egyszer átélte eltűnt napjait kevesebb fájdalommal s nem oly élénk, do mélyebben átértzett örömök közt. Lassan lassan kivesztek a sötétebb képek vagy megszélidültek; mert a merengés mindennap egy egy újabb csillagot fűdezett föl. Nyugalom szállott reá, de nem a fűszaltságé, sem az érzéketlenségé. Mint csendes tó ringott kedélye s tükrén alkonyfényében szelid lelkesülés égett. Élete költői lón és szerelme egy költemény, melynek érzéseit rég átélte a költő s most, midőn remekbe önti, még is könyezni és mosolyogni tud, a nélkül, hogy szenvedne vagy örülne; a költészet megcsalja, de lelke kifárad, bár szive megszentelődik s ez valóság.

Haldoklott szegény Fanni. Senki sem tudta mi baja, ő maga sem, hogy sírjához közelit. Sőt enyhülve, könnyebben érezte magát. Nagynénje számára mindig volt mosolya, anyjának kedélyes leveleket tudott írni s önmagát vigasztalni soha meg nem szűnt. Eltépett életét a szerelem szép halállal kárpótolá. Hervadása a liliomé volt, mely az ártatlanság hófehér színét mind végig megtartja s a múlandóságról szőtt szép álmok közt enyész el csöndesen, erőszak nélkül, észrevétlen.

Számára csak egyetlen gyógyszer létezett a nagy mindenségben, egy férfi – ki őt már elfeledte.

Valóban Károly alig emlékezett kedélyes kalandjára – így nevezte el egykor jó kedvében – s épen nem tudta:

Pesten van-e még Fanni, vagy falura ment? Látogatásaival rég felhagyott s ezt nézete szerint minden aggodalom nélkül teheté. Amolyan mulattató lovagnak tartá magát, kit, a mint kezd kimaradozni, lassan lassan elfelednek. Etelke soha egy szóval sem emlegette, s így utána kérdezősködni annál kevésbé juthatott eszébe. Boldog szerelmes volt, s kezdett megbarátkozni a házasság eszméjével. Megunta zajos ifjúságát, mely gazdag kéjekben és szegény boldogságban. Áhítá a családi örömöket, a csendéletet, szentül hívén, hogy a ki nem ifjú korában házasodik vagy sors üldözötté vagy mélyebb kedély nélküli. Nála csakugyan nem hiányzott a kedélymélység s ezért igen kellemetlenül érintek Etelke szeszélyei, ki a közelebbi események által hatalmát kissé megingatottnak hívén, néha viszszatetszést mutatott merészebb föllépései ellen, melyek különben a kibékülés, szerelem természetes következményei voltak. Aztán nem akart kiadni udvarlóiin s bár őt mindenki szerencsésebbnek tartá a többinél, mégis boszantá, hogy megbukását remélni merik. Zalányi olykor kiállhatlannak tetszett előtte. Hinni kényszerült, hogy ez általa lenézett vetélytárs reményekre van jogosítva. De midőn gyanúját fölemlíté, Etelke kinevette, még is házassági ajánlatát alig hallgatta ki, bár türte ha csókokban vett boszút s átölelve magáénak nevezé.

Hetek múltak s végre megtörtént az eljegyzés. Károly újján mátkagyűrű csillogott, örömnapijai hajnalcsillaga. Tüstént falura utazott, hogy elrendelje jövendő lakását, mert teljes kort érvén, anyjától még a tavasszal átvette ősi jószágát s a mézes heteket, sőt az egész telet falun akarta tölteni. Viszszajövéen mindennap eljárt mátkájához. Felkutatták a boltokat, válogattak, vásároltak, s a leendő háztartás gondjaitól elfáradva foglaltak egymás mellett helyet az ablak melletti balacson: hogy álmodozzanak, építgessék a jövendő tündérvárait.

Néha kellemetlen viták merültek föl. Etelke Pesten óhajta tölteni a telet, mulatságok közt, mint illik ifjú nőnek, Károly falun az ősi ház tűzhelyénél, mint a hogy a boldog férjek szokása. Etelke délutánra határáz az esketőt s este holdvilágnál akart falura indulni; Károly jobbnak tartá, ha reggel esküszenek s az estét már otthon töltik. Még több ezekhez hasonló

tárgy jött kérdés alá. A vitatkozások vége természetesen békesség lőn, mert hol egyik, hol másik engedett, de Károlyt sebzik némely kifejezések s egy egy mély pillantást vetvén Etelke lelkének fenekére, elszomorodott. Azonban a szerelem, mely Etelke részéről naponkint őszintébb lőn, mindent ki-egyenlített s mi még hiányzott, kipótolta ő maga.

Egy délután egyedül ült szobájában s levelet írt egy jó barátjának, menyegzőjére hitta meg, mely három hét múlva okvetlen véghez megy. Arczán boldogság tükröződött. Azon napokra gondolt, melyekben, – mint Göthe oly szépen írja – más nap, más hold jön fel egünkre s a világot megnyerjük életünknek.

Az ajtó megnyílt és Pektari lépett be.

A mindig csinos és udvarias kereskedő igen hanyagul volt öltözve s Károlyt durczásan üdvözlé.

„Isten hozta Pektari úr!” kiáltá Károly, ki sokkal jobb kedvében volt, mintsem vendége udvariatlan modorát hirtelesen észrevehette volna „foglaljon helyet, szolgálhatok-e szivarral? ... Fölséges szivaraim vannak. De minek köszönhetem e szerencsét.”

„Szerencsétlenségnek” felelt Pektari, eltolván magától a széket, nem ülök le, nem szivarozok... Keveset lehet mulatnom?... . Néhány komoly szóm van önnel, uram!

Károly elkomorodott és hidegen viszonzá: szolgálatjára állok.

Pektari ingerülten gombolta hol ki, hol be felső kabátját, s fürkésző átfűrő, pillanatot vetett az előtte nyugodtan álló ifjúra.

„Fanni, testvérem leánya, kit ön itt ismert, haldoklik.”

„Szegény Fanni!” kiáltá Károly felindulva, „derék, szép leány volt. Fel tudom fogni fájdalmát, uram. Hisz saját leányaként szerette. De vegyen erőt magán... Reszket... nagyon fáradt is talán ... kérem foglaljon helyet.”

„Igaza van” vágott közbe Pektari leulván, „vegyünk erőt magunkon, legyünk hidegek, mint férfiakhhoz illik. Nemde ön is férfiú, s elégtetelt adand nekem.”

Károly nem tudta mire magyarázni e beszédet. Nem is gondolt utána. Sértve érezte magát s indulatba jött.

„Uram mindennek inkább rágalmaz a világ, mint gyávának. Erről önnek is lesz alkalmá meggyőződni. De minő elégtetelt emleget? Beszéde épen oly talányos, mint sértő.”

„Megbocsásson” szólalt meg szünet után Pektari, „meglehet csalódom s önt ok nélkül sértem. Nem csoda. Alig vagyok eszemen. Egész éjjel virasztottam s már öt napja hogy kiestem szokott foglalkozásaimból, pedig hideg embernek nevez a világ s pontos, rendszerető embernek tartom magamat. Hiába! Úgy szerettem ezt a leányt, és szegény haldoklik.”

Egy könyet törölt ki szeméből s indulatosan folytatá: igen haldoklik... s lázában önt emlegeti.

Károly elhalaványult.

„Ön elégtetelt ígért nekem. Ön bátor férfiú, de én becsületesnek is akarom hinni, őszinte leend hozzám, el fogja osztlatni ketélyemet, s megbocsát gyanúmért, mely különben is Fannit jobban sérti, mint önt, családunkat pedig meggyalázza. E gyanút csak nőmmel s az orvosokkal közlém. Ok nem osztznak benne; a világnak eszébe sem jut. így még barátok lehetünk s én nem is akarnám gyűlölni önt, kit Fanni annyira szeretett.”

„Szóljon beszéljen ön!” szakítá meg Károly sejtelmes nyugtalansággal.

„Fanni egy idő óta nagyon megváltozott. Nem vala többé a vidám gyermek s gyakran gyöngélkedék. Ez nagy aggodalomba ejtett, mert szerettem őt; aztán szülőinek, kik imádják, egyetlené. Az orvosok úgy nyilatkoztak, hogy kedélybetegsége van. Aszokórtól s veszélyes lázaktól kezdettek tartani. De mi bánatja lehet, sem ők, sem én nem jöhettünk nyomába. Légváltoztatást és fürdőt ajánlottak. Néhány napra Füredre rándultunk. Valamit javult s egészségesebb szint váltott. Minden jót reméltem, az orvosok is biztattak. Azonban, egyszer csak hirtelen roszul lesz. Leányom azt mondja, hogy azon éjjel fölkelte ágyából, álmatlanságról panaszkodott. Sokáig föl s alá járt, majd kimenvén a parkban egy rövid sétát tón. Alkalmasint meghűlt, mert reggel az inláz előjelen-

ségei mutatkoztak. Többször félrebeszélte s mindig önt emlegette, hol a fájdalom, hol az öröm hangjain. Én is virasztván mellette, füleimmel halottam e szavakat: Károly! te kegyetlen játékot űztél velem, te nem tudtad mennyire szerettelek... Gyanú ébredt bennem. Kezdem hinni, hogy ön elcsábítá, s a szerencsétlen leány gyalázatát, mely már nem eltitkolható, nem bírja túlélni. Gyanúmat közlém nőmmel is. Ő elbámult s minden körülményt összevetve lehetetlennek állítá. Az orvosok avval nyugtattak meg, hogy nekik tudniok kelle-ne s nem tikolnák előttem. Vádolni kellett önmagamat, hogy ilyesmit tettem föl ez ártatlan leányról. De még sem volt nyugtom. Találkozni akartam önnel. Többször kerestem, sohasem találtam honn. Nos ... mit szól mindezekre?”

„Nyugodjék meg uram” monda Károly ünnepélyesen, „ön csalódott: Fanni egy angyal, s bár kivel megvívok, – ha mindjárt nagybátyja volna is, – ki becsületében kétkedik. Hiszen-e szavaimnak? Akar-e vívni velem?”

Pektari felelet helyett megszorította kezét.

„Várákózzék még” szólott hirtelen Károly visszavonva kezét „nem mondtam el mindent, őszintébb akarok lenni, mint a hogy tartoznám.”

Pektari rá bámult.

„Fanni igazat mondott. Kegyetlen játékot űztem vele s talán én ölteni meg.” Itt mintegy e gondolatától megborzadva elhallgatott s fájdalmas álmadozásba merült. „Most már mindenre emlékszem, mindent értek” folytatá keserűn „ah mennyire nem ismertem e lányt! Atka életünknek, hogy sem magunkat nem ismerjük sem másokat, és tévednünk kell minden nyomon. De Nemesis ismeri mindnyájunkat s épen úgy megboszulja a tévedést mint a bűnt. Mi is egyéb néha a bűn, mint tévedés? Korlátoltságunk marionet-bábjai vagyunk, kikkel a vak sors játszik.”

„Szóljon ön!” sürgette Pektari türelmetlenül.

Ekkor Károly mindent elbeszélte. Semmit sem feledett el, eszébe jutottak a legapróbb részletek is. Kegyetlen fájdalmat szenvedett. Ingerlékeny ember volt, s bizonyos pontokban épen oly lelkiismeretes, mint másokban könnyelmű. Az-

tán szíve – mint vőlegénynek – gyöngéd szerelemben és reményekben gazdag, sokkal mélyebben érzett minden benyomást.

A beszéd folyama alatt felújult események most más színben tűntek föl előtte, mint akkor, midőn megtörténtek, s ő elbeszélő személy helyett cselekvő volt. Egy egy önkénytelen feltolakodó eszme összerontotta Fanni és Etelkéről eddig képzett fogalmait. Mindent más szempontból ítelt meg, s mindegyik ítélet egyszersmind vád volt önmaga ellen. Kedélye meghasonlott, s megemlékezve, hogy vőlegény, összeborzadt helyzete ellentétein.

„Szegény Fanni!” kiáltott föl beszéde végén, „te sírba méssz, én oltárhoz lépek, te koporsóban fogsz alunni, rám nászágy vár, a temetési ének és a nászzene Örömrádásai együtt, mily bösz karénekként emelkedhetik égre, engem isten előtt bevádlandó.”

Pektari, ki figyelemmel hallgatá végig beszédét, az egészben nem talált semmi olyast, mi oka lehetne Fanni halálának, s újra hévvel szorította meg kezét. Gyalázat megölhet nőt, de szerelem soha. Ez volt meggyőződése, mert becsületes ember volt, s a szerelemtől keveset tartott.

„Vegyen erőt magán,” vígasztala annyira meghatva fájdalmától, hogy az önmagáéről megfeledkezett, „ez önkínzás. Fanni beteg lőn, mert gyöngé idegzetű, mert meghűlt, mert úgy akarta a sors. Lázában mindent összebeszél az ember, mi életére csak legkevésbé is befolyt, kivált a fiatal lányok, kiknek élénkebb képzelmeik van. És ő önt legtöbbször becsülte udvarlói közt. Ez az egész magyarázata. Sirassa őt, én is siratom, de ne tegyük emlékét keserűvé, mert az lesz, ha ön magát bűnösnek hiszi, nekem pedig meg kell győződnöm, hogy a halál jótétemény volt reá nézve, midőn ily eszelős ábrándokra hajló - természet szerencsétlenné tette volna életét.”

Károly hallgatva járt föl s alá a szobában. „Majd elfeledtem! ... Én tulajdonképp egyébert jöttem önhöz. Ah már öt óra! Mily hamar eltelt az idő... . Minket várnak... . Siessen! ... Igaz, még nem is mondtam ...

Hallja meg hát! Az orvosok azt hiszik, hogy ön megjelenése jó hatással lehet a betegre, s változást idézhet elő. Én keveset remélek. De el kell próbálnunk mindent, hogy ne vádolhasson lelkiismeretünk. Jöjön! ... Induljunk! ...

Károly megborzadt, de nem tőn ellenvetést. Kötelességének hitte engedni. Szótalán kalapja után nyúlt.

Bérkocsiba ültek, s nemsoká Fanni szobájába nyitottak be. Fanni ágyát spanyolfal övezte, s e körülmény Károlynak időt engedett erőt venni felindulásán.

Az ablaknál Pektariné ült az orvossal suttogva, s belepő férjének csöndességet intett. Úgy látszott Fanni alszik.

Az orvos lassan néhány szót váltott Károlylyal, s az ágyhoz vezetete.

Ott feküdt Fanni, mint egy márványszobor, melybe a művész az önmagával kibékült szenvedést, s az öntudatlan haldoklás csöndes örömét örökíté meg. Vonásain nem mosolygott már az ifjúság derűje, hervadásba vegyült a szépség, eltűnt az éléfszín, de egyszersmind a szenvedélyek is, és velők a szenvedés. Mi belőlök megmaradt az a bánat szépsége volt, melyből kiveszett minden ijesztő, vagy meghatóvá vált. Hideg nyugalom ünnepelt ez arczon, csak az ajkak körül játszott egy szelíd mosoly – talán a búcsúzó lélek véglehelete, s a homlokon tetszék sugárzani bizonyos halvány fény – talán isten csókja, mely a kiszenvedetteket égnek jegyzi el.

Haldoklott. Nem órái, csak percei voltak hátra. De a halál nem mint borzasztó váz közeledett ágyához csont kezeivel kíntások közt megfojtandó, hanem mint fehér angyal lebegett fölötte, s mosolyogva ölelte át. Oly szép volt ő, s oly jól érezte magát karjaiban. Mintegy mondani látszék: mily édes fáradtság után a nyugalom, mily szép a szenvedő lélek álma a boldogságról.

Károly mélyen meghatva állott ágya előtt, s midőn a signe-t melyet a haldokló keblén összekulcsolt kezében tartott, meglátta, a falhoz támaszkodék, mert elhagyta ereje.

Két fájdalom dúlt szívében irgalmatlanul: egyik Fanniért, kit áldozatának hitt, másik Etelkéért, kit a signe kérlel-

hetlenül vádolt. Gyűlölnie kellett kit szeret, és szeretnie kit mellőzött, s mégis egyiket sem tehetette.

Letérdelt, s az ágy szélére borulván sírt.

„Fanni!” susogta több ízben.

Fanni felnyitotta szemeit, s álmodon tekintett reá.

„Te vagy,” szólalt meg reszkető hangon, „mégis eljötél ... nem híjába vártalak, ... A világ igazságtalan, Etelke gyűlölt engem, de úgy-e te becsültél... .

„Szeretlek,” felelt Károly, alig tudva mit mond.

A haldokló életet látszék nyerni. Vonásai fölelevenültek. A szerelem visszaidézte az elszálló lelket, s az ártatlansága minden bájait árasztá el rajtok.

„Édes vőlegényem!” szólalt fölemelkedve, és szenvedélyesen ölelte át egyik karjával Károly fejét. De a másik perczben már erőtlen hanyatlott vissza párnáira. Mint véglobbot vető mécs lobogott föl még egyszer a szív, hogy örökre ki-alugyék.

„Megbocsáthatsz-e nekem?”

„Alugyunk!” susogá Fanni töredezett énekhangon, „édes csókod szép álmod hoz, hajnalálmod, melyből újra csókod ébreszt ... reggel fölkel a menyasszony, halaványabb – ah! de boldog.

„Oh bocsáss meg! Add vissza a signe-t, enyém az, el-rabolták tőlem, de te nem veheted el. enyém az örökre!” es-deklék Károly, kivonván a signe-t a haldokló kezéből.

„Károly! sóhajtá Fanni.

Az orvos Fannira hajolt, megtapinta üterét, s hosszan vizsgálta arczát.

„Meghalt!” monda hangosan Pektarinak.

Károly ijedve szökött fel, s hátra tántorgott. Majd künn zajt hallván, meredten tekintett az ajtóra.

Egy éltes nő lépett be.

„Szent isten! Fanni anyja!” kiáltá Pektari.

„Leányom!” sikoltott a kétségbeesett anya, „meghalt, meghalt! ...

Károly kirohant. Sokáig bolyongott a Dunaparton, s nagy kedve jött a vízbe ugrani. Bódult volt, s láz égett tag-

jaiban. Szüntelen vádolta önmagát és Etelkét. Gyűlölni nem volt ereje, mert szerette még most is, de félt, irtózott tőle. Erkölcsi érzülete föllázadt, minden vonás, mi Etelke jellemében eddig szomorítá, most óriásivá nőtt. Hiúnak, kacérnak, szívtelennek nevezte. Átkozódott, dühöngött, mint egy örült. Nem tudta melyik halottért szenved nagyobb fájdalmat, azért-e, ki az elébb múlt ki karjai közt, vagy azért, ki lelkében most haldoklik. Majd valamennyire csöndesült. Ekkor aztán szálni kezdé Etelkével együtt önmagát. Sírhalmozat vélt tapodni, melyekben jövő örömei nyugosznak. Föltekintett a csillagos égre, s érzé, hogy boldogtalan.

Alig negyedóra múlva sebesen haladt a lépcsőkön, melyek Etelke szobájába vezetnek. Tudta, hova megy, de nem hogy mit tevő lesz. Ment a merre fájdalma üldöze.

Etelke nyakába szökött s megölelte.

„Hol késtél kedvesem? Már két órája hogy várlak.”

„Ereszsz!” kiáltá Károly hevesen, s kifejtőzött karjaiból.

„Mi ez? ... Mi bajod? ... Arczod lángol, szemeid szikráznak. Talán beteg vagy, lelkem?”

„Ismered ezt?” kérdé indulattól remegő hangon Károly, kivonván kebeléből a signe-t.

„Fanni!” kiáltott elsápadva Etelke, „mindig ez átkozott leány.”

„Megállj boldogtalan! Ne átkozd. Halálos ágyától jövek, meghalt – s te ölted meg.”

Etelke összeborzadt. Majd komor s fürkésző tekintetet vetett mátkájára, és indulatosan ragadta meg kezét.

„Hah te szeretted őt!” ...

„Az isten örültté tőn, hogy ne szerethessem, érdemetlennek tartott legártatlanabb angyalára,” mormogta Károly álmódzásba merülve. „Szegény, földre számkivetett angyal, visszaköltöztél hát régi hazádba. Nem szenvedsz többé az emberek közt. Meghaltál, bánatodban haltál meg – s mi még élünk.”

Etelke egy székre dült, s hangosan zokogott szerelmé-

ben, bánatában, dühében. Szívében minden nemes és nemtelen érzés föllázdadt: szerelme, gyűlölete, hiúsága s az önvád.

Károly megindulva tekintett reá. Hozzá akart menni, kitárta karjait, hogy megölelje, lecsókolja könyeit, s édes szavakkal enyhítse.

„Nem ölelhetlek meg, nem vigasztalhatlak,” sóhajtott visszaesve székére, „mi a te fájdalomad az enyémhez képest!”

Majd szemébe ötlővén ujján mátkagyűrűje, föllállott, s azt lassan, tétovázva lehúzta.

„Bocsáss meg Etelke, hogy keserítlek,” szólalt meg nyugodt, csöndes hangulattal, de a melynek mélyén mégis egy fájó érzés töredékei úsztak, „nem kell vala tennem. Kímél-nünk kellett volna egymás fájdalmát, hiszen mi egymást tettük szerencsétlenné. ... Én megyek, holnap elutazom, ide kell hagynom e várost – sokáig. De válnom kell tőled is – örökre. Igen válnunk kell. Ah közöttünk egy sírhalom emelkedik! ... Mi együtt boldogtalanok lennénk. Én érzem, nem tudnák boldogítani. Nincs isten, ki összeforraszsa a lánczot, mely szíveinket összefűzé. Én hordozni fogom széttört darabjait, bár mint vérezzenek... . Ments föl adott szavam alól, mint én fölmentelek. Fogd gyűrűdet ... légy boldog! Elég lesz az én boldogtalanságom is megengesztelni Fanni emlékét. Majd idővel talán begyógyulnak sebeim. Nem fog fájni, ha azokra emlékezem, kik szerettek engem. Isten veled!” ...

Etelke egész testében reszketve szökött fel székéről, s levonván gyűrűjét az asztalra dobá.

Termete kiegyenesült, arcza szilaj és büszke kifejezést vön, s kezével parancsolón intett.

„Csak megelőzött ön. ... Távozzék!” ...

Károly elsötétült és szótalán távozott.

Két nap múlva szélüben beszéltek a városon, hogy Tolnai Károly Olaszthonba utazott, s cserbe hagyta mátkáját. A megjegyzések, találgatások és tódítások nem hiányoztak.

Etelke már inkább szenvedett a szégyen, mint a fajda-

dalom miatt. Hanem erőt vett magán, s mosolyogva jelent meg a társaságokban.

A pletyka most már más irányban indult meg. Egy hét múlva azt beszélték, hogy Tolnai Károly bújában utazott el, mert Etelke visszaküldte a mátkagyűrűt.

E hírt leginkább Zalányi terjeszté, s nem soká azzal toldotta meg, hogy mindez ő miatta történt.

Egy hónap múlva Etelke Zalányi neje lőn.

E lépéssel tartozott becsületének. Meg kellett győznie a világot, hogy ő bontá föl a mátkaságot, s nem Károly, hogy ő nem gyötrődik, sőt boldog.

De ha a világot megcsalhatta, szívét nem. Az visszakövetelte jogait. Férje karjai közt ő is, mint sok más nő, arra gondolt, kit szeretett, de szívébe kellett visszafojtania könnyeit, hogy mosolyoghasson. S midőn férje nem volt otthon, számítgatta tévedéseit, csalódásait, elmélkedett fölöttök, s tanulta túrni az életet.

Gyulai Pál.

AZ ÖREG SZOLGA.

Fenn áll az úri kastély, – hidegen
Tekintenek szét a szürkült falak;
Az őslakók, egy vén szolgán kívül
Mind mind régen a földben nyugszanak.
Az öreg cseléd még él, – nyomorog!
Sok vész elzúgott ez ősz fő felett:
Egy zárt kopott könyv ő, mellyben a ház
Sorsából annyi feljegyeztetett.

Beh másképp volt itt minden azelőtt!
Eltűnt az ősszokás a régi rend ...
Hejh, az öregnek nehezen esik
Hogy otthon látja itt az idegent!
Nehezen esik: hogy szenvedni kell
hideg mellőzést és bántalmakat;
ruhája rongyos, meg is éhezik, –
S a teremekbe lépni sem szabad.

Hajdan, ha a nagy-úr barátival
Bor mellett ült a késő éjszakán:
Feküdni küldé egész udvarát,
De őt megszenvedő, őtet csupán.
És hallá ilyenkor nagy dolgokat;
Látá a titkos sötét terveket:
Miket boszu tüzénél forrala
Az elbúsult, vérző honszeretet.

Ott látta ülni e faj legjavát, –
Hol vannak ők? Elvesztek gonoszul...!
Elmúlt a harczok szép fényes kora,
S az öreg lelke úgy elzordonúl...
A mellybe visszanézni nem szeret,
S kiket irtózik háborítani:
Előtte állnak, az elmúlt idő,
S a szeretettek halván árnyai:

Az asszony szelíd, szenvedő vala,
De a nagy-úr olly büszke, szigorú l
A lányka szép, de méla, szótalán,
Tűzlelkű és szilaj volt a fiú;
Az öreg szolga mennyit hurczolá
Izmos karján a két szép magzatot,..
Az öreg szolga balsorsuk felett
Mennyi keserű könyvet hullatott...!

A várba szép ifjú levente jött,
Ki dalt, regéket vert a cziterán;
S dús kérőjének az oltár előtt
Nem-et mondott a szerető leány;
Haragjában szörnyű volt a nagyúr,
Az asszony némán sírt szavak helyett;
A két vitéz élet-halálra vitt....
S a lányka a szent fátyol szüze lett.

Aztán jöttek harczos nehéz idők,
S koczára tétetek minden mi szent;
Apjától fegyvert kére a fiú,
Anyjától áldást, – és harczolni ment.
Ki bölcsejétől óta öre volt:
A vén cseléd kísérte oda is;
Koplalt hogy egyék, fenn volt míg aludt, –
S előtte melle volt a védpaizs.

Végsőt rivalgott már a harczi kürt,
 Végső rohamra lelkesült a had;
 Elestek a zászlók, a bajnokok...
 S a hős ifjú a holtak közt maradt;
 Mit búsan vitt a vén cseléd haza:
 Piros vér fedte a hős köntösét;
 A zárdából is levél érkezett,
 És a levélen fekete pecsét!

De a ki visszakérné a fiút,
 És köntösére könyje hullana,
 Vagy feltörné a gyászos iratot:
 Nincs senki..! sírba ment a jó anya!
 És a nagyúr? A szolga kérdezi,
 De minden ember levert hallgatag...
 Suttogva félve mondják: vége van!
 S haláláról borzadva szólanak.

Bódultan jár-kél szobán, termeken,
 S fenntölti, mint szokás, az éjszakát,
 Várván: midőn alunni mén ura...
 Feküdj' vén szolga .... alszik a család...!
 Égő világgal futkos majd körüi,
 Szeretne szólni, de nincsen kinek ...,
 A büszke kastély zajtalan, kiholt:
 A lég is olyan vékony és hideg.

S az elhunytak gazdag fényes lakát,
 Sohsem látott nemzetség lepte meg;
 Turkált, zsebelt s kiszórva lőnek a
 Családi képek, ősi címerek ...,
 Mindezt megérte, látta az öreg,
 S megtörni nem birt a vén fás kebel,
 Tenger-szirt az, melly lát vést és halált,
 Hanem ő maga nem süllyedhet el.

Az öreg szolga még él, nyomorog...
Ha bántják is, ő senkinek se vét; –
Miként a hű eb, holtig őrizi
Az elpusztult lak hideg tűzhelyét:
Vén hű szívével holtig ott marad.
Nem az élők, – a holtak kedvéért:
Kipanaszolja a sírnak magát,
S álomnak véli a miket megért. –

Tompa.

MINT EGY ALÉLT VÁNDOR.

Mint egy alélt vándor, midőn feleútján
Csüggeteg szemmel néz hátra, majd előre:
Mielőtt e rögs pályát tovább futnám,
Hadd nézzek a múltra, nézzek a jövőre.

Szomorú egy látvány! Íme ott terülnek
Mögöttem s előttem, mindenik kopáron:
Nincsen rajtok miért bánkódjam, örüljek:
Sem ez nem kecsegtet, sem azt nem sajnálom.

Találkoztam ugyan, a míg általkeltem,
Egy-egy friss virággal, egy-két termő fával:
De a fa gyümölcseit én meg sem ízleltem
S megelekedem a virág illatával.

Ott, a hol az élet víg örömi nyíltak,
Úgy érzettem, mintha tilalmasban járnék,
És, midőn a kéjek zöld lúgosba hittak,
Ezt sűgá valami: hosszú pálya vár még.

Jártam a jelenben éltem a jövőben.
Idegen város volt a jelennek percze,
A hol meg sem áll az utas átmenőben,
Még körül sem néz, mert az ő czélja messze.

Így a holnap mindig elrabolta a mát,
Én nem mertem élni, mert élni akartam:

Kerestem a távol békés nyugodalmát
S a béke galambját önként elzavartam.

De mi veszteség volt ama perczek élve,
Míg a szép jövőndő vonzott annyi bájjal?
Míg előre néztem s futottam remélve,
Dobogó kebellem és pihegő szájjal?

Tudtam, hogy csalódás mind az, a mit látok,
De mivel oly szép volt, gyönyörködtem benne;
Oh édes reményim, tündér palotátok –
Hadd volna az ábránd, csak előttem lenne!

S hadd vonulna messzebb: követném, követném
Gyermeki bizalmas könnyenhívóséggel,
Míg csak elmosódó rajzát kivehetnem
Ott, hol a kerek föld határos az éggel.

De kopár, sivatag jövőm láthatára:
Mért fussak felé, ha nem ígér enyhülést!
Megtompult kebellem, szemeim bezárva
Óhajtom engemre a megsemmisülést.
Örömet nem mennék, örömet pihennék T
Habár e nyugalmat már nem érzem is:
De hiába, futni vagyok kénytelen még,
Majd, elébb, vagy később megpihenek én is.
Nem a célra vágyók, elveszett irányom:
Óhajtok pihenni: mindegy, hol, miképen:
Akár célhoz érve, zöldellő virágon,
Akár összerogyva, pályámnak felében.

Arany J.

A PUSZTÁN.

Kijövék a puszták zöldelő síkjára
Csendes nyugalom itt tégedet föllellek.
Oh itt ismerősöm a pacsirta hangja,
A susogó szellő, a borongó felleg!
Ismerősöm ... mégis, minden oly szokatlan.
Lelkemben szorongást, titkos vágyat érzek,
S mintegy öntudatlan megkérdem magamtól:
Hol vagytok, hol vagytok égbenyúló bérezek?

Hol vagy bérczeiddel, szülőföldem Erdély?! ...
S a mint elmerengek, a hó képzeletnek
Tengerére szállván ... lelkem előtt íme
Koszorús hegylánczok s halmok emelkednek.
Látom a Szamosnak szép, regényes völgyét,
Ott áll a Csicsóhegy, a temérdek Czibles;
Érzem szárnyütését a hús bérezi szélnek,
Ismerős dalára szívem csendesebb lesz.

Látom a hegysort, a melynek lombos ormán
A hajnal sugara oly dicsőén támad;
S a virágos völgyben egyszerű lakából
Felém jöni látom, az édes anyámat.
Mily rég nem láttalak! ... Jer jer édes anyám,
E puha pázsintnak gyepén ülj le mellém,
Beszéljünk bizalmas szót ... fájdalmainkat
Sírjuk le egymásnak hön dobogó mellén.

Szóljunk ... mégis jobb lesz, hogy ha én hallgatok,
Mért tudnád, anyám, meg buját gyermekednek?!
Oh ha én beszélek, s keblemet kitárom,
Tudom, hogy könyeid jobban megerednek.

Hallgatok ... beszélj te ... jól esik ha lelked
Bujából, terhéből nékem is fogsz adni:
Ládd én ifjú vagyok, mint a fiatalság,
Szívem meghajlik, de nem fog megszakadni.

Kezdd előbb magadról, azután atyámról.
Tudom, tudom számos gondfelhőket hoztak
A szomorú évek a szegény öregre,
A ki szenvedésben s csalódásban gazdag.
Mondjad, mit csinálnak a kedves testvérek:
Panaszolnak-e mond a szelíd leányok?
Tudom: őket is az élet gondja nyomja,
A sors mindennap új terhet mér rájuk.

Kérdezősködnék-e a szegény fiúkról:
Rólam, ki mint a lomb tőlök elszakadtam;
És a hős fiúról, ki a földben alszik,
A tettek mezején mélyen elfáradtan.
Vigasztalj meg engem, édes anyám mondd meg:
Megtudád-e hol van hős fiadnak sírja,
Oh én érzem, érzem, hogy ha megtudandom,
Szívem a nagy vesztséget könnyebben elbírja.

... Ah de a sík pusztán a felém közelgő
Nyáj kolompja fölver andalgásaimból ...
A mosolygó bérez, a völgyek tünedeznek ...
Te is édes anyám tőlem elbúcsúzol.
Maradj még egy perczig, csak egy kézadást még,
Engedd hogy ajakam ajakad illesse ...
Aztán hagyj magamra, mint egy árva lombot,
Melyet a szélvészeken messze űztek, messze.

Mentovich Ferencz,

KANDALLÓMNÁL

Kandallómnál ülök, ég a
Piros tűz benne ropogva.
Hol a költő, kinek lelke
Mind halálig így lobogna!?
Be szép élet, fényes élet!
Mint irigylem vidám lángját!
Hamar elhal, de a míg él,
Ragyogón éli világát.

Ki kipattan fel felszökken
Jó kedvének tűzszikrája,
Mentül gyászoszob éj üldözi,
Annál tündöklőbb arczája.
Szabad lelke mint nem nyugszik!
Miként tör minden gáton át!
Magasra mentül magasbra
Villogtatja zúgó szárnyát.

Szeretője ... zöld fenyőlomb;
Átöleli szenvedelme,
A legédesebb kínok közt
Emészti el lángszerelme,
Égő ajka égő ajkán,
Lelkeik egymásba fornak,
Még egy villám! s a halálba
Együtt egyszerre rohannak.

Hah szép halál, fényes halál!
A sors így engedjen halmom,
Mosolyogva lépnem sírba,
Haldokolva is lobognom!
Életem, úgy is ... oly sötét!
De nem! kinek vidor lelke
Világolt sötét pályáján,
Annak ... fényes volt élete.

Szemere Miklós.

KAFTÁNY FELESÉG NÉLKÜL, ÉS FELESÉG KAF- TÁNY NÉLKÜL.

TÖRTÉNETI HUMORESK

I.

Képzелjen a tisztelt olvasó, – ha ugyan teheti – egy semmit.

De ez a semmi ne mai semmi, hanem 1613-ik évi febr. 11-iki estveli semmi legyen. S hogy a természettudósok se támadhassanak meg, mondván „hogy mindenütt van valami, legalább levegő” – Íme kinyilatkoztatom, hogy a mit képzelteni akarok, éppen ily levegős, sőt igen is hideg szélű semmi, a Nyárád vize és Maros közt Erdélyben nem messzi Marosvásárhelytől.

A tájat hópalást takarja, melyen a kelő hold sugarai brillíroznak, csak néha vet árnyékot egy egy sebesen szagláló róka, vagy ügető farkascsoport, mely egy egy magosabb dombra felhatolva, irtózatossá hangversenyt ad a vidéknek.

A hátramaradt tél egész dühével csatára száll a természettel, s kivált naplement után a fölolvadt hóvíz jegesztésén gyakorolja hatalmát.

Ilyen időben nem csoda tehát, ha Szalánczy István uram szánba fogatta a két szürkét, lévén az ő hintája igen szakadozott állapotban, szánkája pedig új veres oldallal s elől ékes tatárfővel.

Radnóthon azonban marasztva látták az öreg urat, s bizony a jó vörös bornak a lett az eredménye, hogy ő kigyelme meglehetősen elkésett, úgy hogy Nyárád táján már nemcsak

az estve, hanem a méjséges éj is utolérte. Azonban a hold, mint mondók, nyájasan sütött, s Szalánczy István uram, az ő inasa Péter és az ő kocsisa János a két szürkétől vonatva s a széltől tolatva, vígan haladtak Vásárhely felé.

A mint a száнка képzeletünk közelébe ér, mindjárt bizonyos ünnepélyes fény tűnik föl rajta, mely mutatja, hogy Szalánczy István uram ez utat nem kirándulás, vagy gazdasági ügyek kedvéért teszi.

Ő maga lángszín bekecsét viselt rókatorokkal, s e felett egy nagyszerű bozontos prémsüveget, mely a sovány urnák egész válláig leesett, vörös kopott bársony nyelvvel épen a bekecs oldalát verve. Forgóját megritkította az idő, s a kőcsagtollszálak úgy néztek ki, mint a téli erdő.

A lángszín bekecsen is látni hehetett volna, ha világosabb lett volna, az egerekkeli érintkezés nyomait, de különösen kiríttak a pecsétek a vörös nadrág- és kék dolmányon, melyek a megboldogult Szalánczy Ferencz uraméi voltak, kit Déván kísérték ki még 1545-ben az örök nyugalomra, s ki István gazdának édes nagyapja volt.

A kocsison farkasbunda volt, az öreg Péter pedig egy százados medvebőrből szólogatott ki; de mielőtt ezekre átmennének tekintsünk azon vörös orr- és környékére, mely a bekecs ezüst csattja és a süveg közül, mint két völgybeni oláh torony magaslik elé.

Ez égfelé tartó vörös orregyed alatt vörösből szürkébe' átmenő ritka bajusz díszleg s ennek jégcsapos két vége felett, mint két hegy Magyarország czimeréből dülld előre a két szikár pofacsont. Többet nem láthatunk, csak a sovány kezét, mely ki kinyúl a bekecs alól, s a lovak által fölvert havat veri le, vagy az ezüstös kard markolatját törülgeti gondos szorgalommal.

„Csak lassan ereszsze kend János, hisz' már csak elérünk Vásárhelyre” szakítja meg a perezre beállott volt csendet Szalánczy uram!

„De bizony jó tova van a még nagy uram” még most érzük el Nyárádot, megmondtam, hogy járjunk elébb, annyi most a farkas, hogy –

„Halgass fajankó, ne rémítsd az embert, jobb lesz, ha a mentéd ujját bevonod, már a földet sepri a drága prém.

Hát minek is öltöztünk fel oly cizfrán már mára la? Ez a medve olyan szűk, hogy elől be sem gombolhatom hátul meg osztán majd meg sülök.

„Hm” szól tetszelgő mosollyal Szalánczy uram „többet is eltűrünk még Péter olyan szép kis menyecskeért, mint a milyenért megyünk.

Péternek torkán akadt a kérdő hang.

„Me . . me . . menyecskeért? De hát nagy jó uram megházasodik, hisz azt mondta most esztendeje, mikor a nagyszony meghalt, hogy soha se lesz más a házánál Durkó nénjén kívül ... mit csinál jó uram a tisztos leányasszonnyal? Hiszen kiver ez mindnyájunkat a házból.”

„De hiszen majd meglássuk! szólt hetvenkedve Szalánczy uram, házi mindenesét távol érezvén” meg mutatom én, ki az úr a háznál.

„Na én ugyan nem kerülök a szeme elébe, míg ki nem fújta magát, folytatá Péter.” De hát ki is lesz a menyasszony? ...

„Bizony ki,” hát ki a legnagyobb úr Vásárhelyt?

„Hát ... a Béldi, meg a Betlen uraság...”

„Bolond, nem a magok palotájokban kérdeztem, hanem a városban?”

„Hát a bird, az a híres ember, a ki a kastélyt építtette.”

„Na, ennek a leánya lesz a menyasszony... De ügyeljen kend János arra a rudasra, mindig jobban húz a tatárnál, egészen megette kend már azt a lovat.”

„Ette biz a farkas, én nem, dünnyögé János, még Péter jónak látta az elébbi tárgyra vinni a beszédet. „Borsos Tamás uramnak. Hát van annak.”

„Van ám, még takaros. Majd meglátjuk a gyertyánál,” fejezé bé víg szeszéllyel Szalánczy.

E közben jól hátuk megett hagyták a falut, s a kétes szürkületben már ki lehetett venni a vásárhelyi szőlőhegyeket.

Az utazók gondolatokba merültek. Szalánczy uram egészen bevonult a bekecsbe s épen kérői mondókáját tanulta.

A mint egyet egyet fűtt, mint kéményből szállott föl a hideben jól látszó pára.

„Ahol egy csürke farkas épen felénk tart” kiált fel egyszerre Péter „na az Isten legyen irgalmas nekünk!”

„Ne bolondozz Péter” kiáltá rémulten fölugorva Szalánczy „miközben minden szép álmait elfelejtette. „Talán fordulna meg kend János.”

Alig monda ki Szalánczy e javaslatot. midőn a lovak János közbejárulta nélkül is megfordultak; a szán nagyot dőcztent s a felállott Szalánczy a havon lelte magát, miközben lovai a szánnal villámsebesen száguldoztak tova. Mire föl-szedte magát, már oly távol voltak, hogy ha akarták volna sem hallhatták meg kiabálásait.

Annál közelebb értek az ügető farkasok s Szalánczy jónak látta jobbra a szőlőhegyek felé venni útját. Elhányta kardját is, mert ez futásában akadályozta, de ott nem hagyta addig, míg bé nem kaparta hóval, nehogy valaki meglelje,

A farkasoknak azonban jobb ízlésök volt, mint a meg-rémült Szalánczy gondola, s mindnyájan a vágató szánka után szaladtak.

Mind ezt azomban nem látta mi nagy jó urunk, hanem szaladt, mintha szemét vették volna.

Egyszer csak érzi, hogy röpülni kezd. Azaz, hogy lába alatt nincsen fixa Stella. ., .

Szállott, szállott, de egyszer újra megállóit s akkor nézi magát körül ... hát egy farkasveremben volt...

Semmitől sem ijedt volna jobban meg, mint ettől.

Ugyanis, nem épen helytelenül – így okoskodott:

„Most a farkasok jönnek utánnam; egy vagy kettő mel-lém esik s egymást felfaljuk. Szinte képzelte, hogy hogy ál-lanak meg másnap az arra gyűlt lakosok, s hogy sajnálkoznak az arany zsinóros csizmák fölött.”

Ez a fantázia sehogysem tetszett neki, a hó is csak nem derekáig ért. Kezdett hát kapaszkodni, a mint csak ere-je engedé.

S csakugyan egy jó órai küzdelem után s két köröm híá-val sikerült fölvergődnie a partra.

Szerencse, hogy a hold fellegbe és Szalánczy uram szemei a félelembe bújtak, különben kétségbe esett volna a romlason, mely drága öltözetét egy kifordított rémítő valamivé varázsolta.

De a szerencsétlenség soha sem jár magára. Alig mászhatott ki a veremből, midőn a nemes farkas társaság egyik jóhangú tagja épen arra felé igyekezett.

A hold kibukkant és Szalánczy uram fölismeré a már hangja után gyanított ellenséget.

Nem messzi a veszély helyétől állott egy szüretelő pincze. Ezt tűzé ki Szalánczy kikötőül, s erre czipelte a nehéz zsinóros mentét. A háta majd elégett, a keze majd lefagyott.

„Csak addig a kalyibáig érjek” gondola „ott vagy betöröm az ajtót, vagy fölmászok a padlásra.” ...

E közben el is ért oda. De az ajtón erős lakat volt, a padlásnak pedig nem volt kívül ajtaja! ...

A farkas pedig, mintha soireba sietne, egyenesen felé közelített.

A rémület mindent kitalál. Volt a szüretelő pincze tornácán egy félfenekű hordó. Szalánczy bizony ebbe bújt s a lyukas felét falnak támasztotta, úgy hogy az első roham ellen biztosítva volt.

A nemvárt vendég azonban csakugyan megérkezett.

A csaplyukon besütött a hold s Szalánczy az operngukeren fülelve vára a jövődőt.

A farkas prüszkölt, fűtt, ordított és kaparta a hordót.

Szalánczy elébb hallgatott, gondolta, hogy a farkas észre nem veszi. Később eszébe jutott, hogy annak nálánál jobb orra van, s rágyújtott a következő monológra, melyből nem sokára dialóg lön.

„Czoki! Nye! Beste kura fia! ... Káccz! A farkas ezekre csak annyit mondott hogy: „Herr!” Szerencse, hogy Szalánczy németül nem tudott, különben e tisztességes megszólításra kibújt volna.

„Uhu! Juhé!” ordítá újra.

A farkas kezdé hengergetni a hordót. Lejebb a ház mellett lejtő volt, s ezt Szalánczy kétségbeejtőleg tudta. A hordó egyik fenekét a házfal tette.

Egyszer csak elsötétül a hordó belseje. A farkas bizonyosan elébe állott a csaplyuknak, gondola Szalánczy, s egy eredeti gondolatja jött. Ez volt az egyedüli, mi életét megmentheté.

Kidugta két ujját a kis lyukon, s bécsípte a farkas bundáját. Szerencsére épen a farka volt.

A mint ezt észrevette, bevonta az egész farkat, s ketten valának együtt a hordóban, ő és egy farkasfark.

De a farkas nem vette tréfára a dolgot, hanem elkezdett szaladni, s magával vonta a hordót. Szalánczy nem merte a farkát elereszteni. Így a hegyen lefelé addig utaztak, míg az arbronsok lepattogtak, s Szalánczy a hóra terült, körülé a hordó romjai.

A farkas örvendett, hogy elszabadulhatott, s fájdalmas ordítással üggetett tova.

Szalánczy István uram pedig félholtan kutyagolt a város felé.

Mikor a kastélyba ért, körülbelől éjfél lehetett.

Csak két helyt volt még világ. A városházban Borsos Tamás lakásán, s Borbélyéknál, hol ez éjen lakzi volt.

Szalánczy a városházhoz tartott. Egy fegyveres városzolga állott ott egy 30-fontos muskétával, melyet rá is fogott Szalánczyra.

„Az Isten szerelmére jó emberem,” nyöszörgé az öszszefagyott Szalánczy, „vezessenek föl a bíróhoz.”

„Majd bizony – talán ilyen hóba sárba fetrengett részeg disznóért verjük föl a bírót,” mordult rá a tagbaszakadt vitéz, „igen bizony, be ide az aprólyukba. ... Hé! Estók! vigyétek be ezt a dögöt, míg kárt nem csinál.”

Estók, egy jó szál székely csakugyan előjött, s befelé kezdé hurczolni Szalánczyt minden protestatiók daczára.

„De eresszetek el jó emberek”, szóló türelmét vesztve Szalánczy, „én Szalánczy István vagyok, viczeispány s bírások barátja.

„A bizony ménkü – mondom hogy holt részeg,” szóló az ór, s Szalánczy bévitették.

Csak nagy időre, s miután bekecse gombjáról a sárt levakarván a tűzvilágnál, azok ezüstösségét bebizonyítá, vihette ki, hogy a csavargók laka helyett Borsoshoz vezettségük.

Borsos Tamás, egyike Erdély jelesebb férfiainak, íróasztalánál ült, s csak elbámult, midőn szobájába egy havasi medveszerű bozontos alak lépett.

Szalánczy azonban kiküzdé magát az irtózatos hüvelyek alól, s elkezdett fel- s alányargalni a szobában, kényesen szedgetve föl a kordován csizmákat, mintha forró volna a padlózat. Megdagadt orrától nem lehetett látni a képét, s bármennyit szölingatá Borsos, egyetlen szavára sem adott választ.

Egy jó fertály múlva végre magához kezdett jönni.

„Hát behajtottál?” kérdé Borsos.

„Be a farkasok torkába; megették lovamat, szekereimet; egyedül magam maradtam.”

„Hogy hogy, hogy történt?”

„Ne kérdezz, ha Istent ismeresz, hanem hozass valami öltözetet, s vágasd le ezeket rólam, mert mind reám fagytak,” monda Szalánczy nyöszörögve.

Nemsokára friss öltözetben ült a nyitott kandalló előtt.

Borsos Tamás törpe köpczös és kövér emberke volt, Szalánczy pedig horihorgas és sovány. Ebből gyaníthatni, hogy nézett ki az utóbbi az első ruháiban.

A dolmány csak mellközépig ért; a mellény csak addig, mint másnak a nyakravaló; a nadrág csak térdig nyúlt, de bő volt mint a pantallón.

Így nézett ki az újdonsült vőlegény.

A mint magát valamennyire kipihenve érzé, első kérdése a leányokat illette.

„Borbélyéknél vannak lakziban, mindjárt hazahivatom,„ szolt a szíves házigazda.

„Hivasd is haza a kis görliczéket, hisz épen érettök töttem azt a szép utat,„ szolt Szalánczy.

„Igen?“ kérdé Borsos örömvillanattal arczán, „nagyon meg vagyok megtisztelve.‘

Szalánczy nagy és gazdag úr volt, Borsos pedig sokra becsülte az anyagiakat.

Kikiáltott, hogy hívják haza a leányokat, s aztán közel telepedett Szalánczyhoz a tűzhely mellé.

Hosszasan beszélgettek együtt, úgy, hogy a fán elégett a fűz, s megnőtt a gyertya hamva, még sem koppantott egyik sem.

II.

Míg az öreg urak fenn tervezgettek, Borbély uram háza felől egy élénk kis társaságocska közeledett.

Elöl Sáríró a Borsosék szolgálója ment lantornás lámpással, s utána a két leányasszony Anna és Judit, Borsos Tamás leányai fehér táncöltözetben, mely magyar táncmulatságban minden időben az első helyet foglalta el.

Anna, mint a holdvilágnál kivehető szöke szépség, fénylő kék szemekkel, s talán a bimbóidőt meghaladott korról. Mellette egy testes özvegy úr halad, idétlen bókokat mondogatva holdról s több a féléről, mert ne higyük, hogy a holdat a mai poéták találták volna föl.

Ez érzelő párnak előtte megy a kis Judit. Termetét nem engedi kivenni kis akkori divatú bundácskája, de a kis araszmagos-sarkú piros cipők gyönyörű piczi lábokra gyaníttatnak s a pártához tűzött haj olyan mint egy tinta*)-tenger, a forró tűzű fekete szemek oly bájold fénynyel tekintgetnek deli kísérőjére, hogy azzal nem sokba kerülne elhíttetni, hogy a nap süt, s aratáskori hőség van.

Ez égő gyerek Pálfy Feri, egy csinos székely nemes fiú.

*) Ezt még talán senkinek sein jutott eszébe megénekelni; minő hálátlanság!

a legdaliásabb termettel. Mente, meg dolmány van rajta szép setétzöld selyem posztóból; ritkán lép reá a sarkára, de annál jobban koczog a kard meg a sarkantyú – az Isten is lóra teremtette. A fél homlokra nyomott székelv süveg nem takarja el homlokát, de el a vállára omló szénfekete haj egy részét, mellynek fényét csak setétkék szemei csilláma múlja felül.

Csak úgy megy a szép szűz mellett, mintha hol át akarná karolni, hol elfutni tőle, néha megfogja a kis kezét, de ki-mélve és félőn, mint a gyermek, mely nem meri megérinteni a szappanbuborékot, pedig úgy szeretné tenyerén látni.

„Talán édes apámnak van baja? Sárikó,” kérdé Judit, csak hogy a beállott hallgatást megtörje.

„Nem biz a leányasszonyka, hanem vendég érkezett, egy czifra öreges úr, kit a farkasok kergettek meg.”

„Volt-e még ez az úr többet nálunk?”

„Nem emlékszem, hogy lett volna.”

„Édes kedves Juditom,” szólt gyenge hangon Pálffy Feri, „mikor látlak még?, ... Lásd holnap már távoznom kell, ki tudja mikor látjuk egymást!” ...

„Nem tudom kibocsájt-e holnap édes apám – de hiszen már ma szólott is kegyelmed velem.”

„Igen, mert addig is van az,” szólt mintegy neheztelve Feri, „hiszen még nem is szóltunk Isten igazában. Jöjj le édes kis galambom Sárikóval, csak egyetlen egy szóra, de most mindjárt, ha haza értünk.”

„Na bizony, illik is az ... a lenne még szép.”

„De mért ne illenék, ott lesz Sárikó – azután minek gondolsz te engem, nem vagyok én olyan tedd tova, ne vedd elé „

„Igen de ha nem illik,” szólt kérőleg Judit már a kapunál.

„De édes kedves kis Juditkám, ha olyan szépen kérlek, úgy-e megteszed ... várjalak úgy-e?”

„Jó éjszakát kegyelmeteknek, köszönjük szívességgel a kísérést,” szólt Anna a kapuból visszafordulva, „megbocsátanak kegyelmetek, ha éjszakának idején nem szólíthatjuk sze-

gény házunkhoz; köszönjük a nagy – jó mulatságot, a mit velünk míveltek.

A kis Judit is hátranézett. Szemében látszott, hogy küzd a szerelem és üledék szívében.

„Isten áldja meg sok jóval, szerencsés úttal, tiszta szivemből kívánom,” szólott Pálffy Ferenczhez szemlesütve, s szemeiből egy pár könnyű fakadt ki.

„Én várok,” sугá fülébe Pálffy.

S a leányok fölhaladtak.

Borsos bemutatá leányait Szalánczynak, ki alig lelte helyét, úgy feszengett a diófa-széken.

„És most leányom, egy kis késő vacsora után lássatok,” monda Borsos, „konyhára s pinczébe veletek.”

„Bizonyára gyönyörű lelkek!” monda Szalánczy a mint eltávoztak.

„Hát melyikre esett pillantásod?” kérdé Borsos.

„Mindenesetre Jutkára,” szólt Szalánczy, „arra a kis eszemadtára, úgy sűrög forog mint a pereszlen.”

„Épen jó; a másikkal már úgy is nehéz volna boldogulni, azzal maholnap kézfogót tart egy jómódú özvegy polgárunk. De megyek s elkészítem a kis leányt.”

Egy félórával e beszélgetés után könyezve jött ki a kapun Judit Sáríkotól kísérve.

Pálffy Feri még ott sétált a kapu előtt, mintha ötöt teték volna „silbak”-nak.

„Hát mi lelt, édes kis galambom?” szólítá meg csodálkozva a könyező szüzet.

„Ne is kérdje kegyelmed ... talán meg se kellene mondanom – férjhez akarnak adni!”

„Kihez?’ kiáltá Feri, mi közben arcza lángvörös lett.

„Hát egy vén úrhoz, ki ma estve jött hozzánk, valami Szalánczy nevű.

„Ne félj édes lelkem, jót ad az Isten. S atyád urad erőltet?”

„Igen hát. Azt mondta készüljek, mert holnap kézfogó lesz.”

E perczben hosszas kúrthang szakítá félbe a beszélgetőket.

„Posta jön,” szolt Judit, „bekell mennem, az atyám kitalál nézni, az Isten vezesse kegyelmedet.”

„Hát meg se csókolsz először és utoljára?”

A kis leány égfelé mutatott:

„Isten nem akarja!”

Az érkezett sürgöny egy levelet hozott Báthory Gábor fejedelemtől, melyben Borsost, Balázs- és Szalánczival követeül nevezi ki a török portára.

„Na vöm uram,” szolt Borsos „már vissza tértünkig hagyónók el a kézfogót, vagy hogy gondolja?”

„Én is jobbnak látom, kitudja mi lesz belőlünk, talán haza se hozzuk a kopott kaftányt.

„Bizony” szolt sóhajtva Borsos „Fejdelmünk ügye a portán úgy áll, hogy életünk igazán Isten kezében van, megeshetik, hogy megszagoltatják a héttornyú várat velünk.”

Másnap még elutazta előtt megtudta Pálfy a közbejött esetet: még az napon menni kellett a fejedelmi parancsra Szebenbe.

Ugyan innen néhány napok multán, ily tartalmú levelet küldött Juditnak:

Szerelmes galambocskám!

Sok ezer áldást és Isten félelmét ajánlom tiszta szívvel.

Épen ma látom az édes atyád uradat a mint nagyságos Kamuli urammal éles szót váltott az udvarnál. Hát galambom engem is apáddal rendelt a nagyságos Fejedelem Balassy uram mellé.

Az Isten talán a mi szomorúságunkat is jóra hozza. Bíz-
zál ő szent felségében.

holtig szerető kedvesed
Pálffy Ferencz.

Többet is írtam volna, de a papiros derága. Vedd ezt is
szívtől szívesen.

III.

A követség csak május végén ért Stambulba. Rögtön át-
látták, hogy nem valami jó fogadtatásuk lesz. Senki sem jött
elébkök a török bérszolgákon kívül, kik őket az úgynevezett
„erdélyi házhoz” vezették, melyet később legtöbben odahagy-
tak a kényelmetlenség miatt.

A császár elébe csak egy hét múlva vezettettek. A Bos-
phorus túl partján egy Skutaritól nem messze fekvő kertjében
fogadá ez őket. Ez volt a szultánok szokása. Hogy ha vala-
mely követséget nem jól fogadtak, hát megtengereztek. A sze-
gény táblabirók, kik sohse láttak még tengert, jobbra bálra
hullottak a hajón a tengeri betegség miatt s majd kiadták lei-
keiket: Szalánczy épen elhitte, hogy sohase ér többé Er-
dély országába.

Mindenki tudja talán, s a ki nem tudja, tudja meg, hogy
a szultán elébe járulandó követeket kaftányba szokták öltöz-
tetni, melyet aztán meg is tartanak ajándécul. Ez a kaftány
egy vastagabb, vagy finomabb keleti selyem szövet, drágább
vagy olcsóbb béléssel az ajándékozottak rangja szerint.

Szalánczy uram az egész követségi dologban ennek ör-
vendett legjobban. A múltkor, midön legelébb a nagyvezér-
nél voltak, az előteremben, míg a többiek körülnéztek, ő
kettőt kuporított a nyakába s csak akkor vették észre, midön
haza értek.

Eleget gúnyolták érte, különösen a főkövet Balassy ha-
ragudott reá, ki maga is igen fösvény vala.
j

Most, hogy a császári kertbe értek, legelőbb is, a diványterembe értek, hol a követség számára adott kaftányok voltak.

Ott, várta őket a nagyvezér, Rikjab-kaimakám s vagy két pasa. A nagyvezér jó termetű gyerek volt, de roppant horgas orral, mely félre állott s kerek nyitott szájával egy tökéletes kérdőjelt egészített ki; a kaimakám pedig egy fölnyomott orrú néger herélt volt. kinek orra szája egy fölkiáltó jelhez hasonlított leginkább.

Legelőbb Balassy uram választott s két csokadár rá is húzott egy cifra kaftányt. Aztán Borsos következett volna, de elébe tolakodott egy spanyol tiszt Áldana Bernáld, „ki később Lippát adta volt föl” s elválasztotta a legszebbiket. Így Borsosnak csak a harmadrangú jutott.

Szalánczy váltig tolakodott előre, mert Balassy, mire oda ért, mind kiosztá a többit saját emberei, Mehmet aga és a tinajának, kit Erdély fejedelmei szoktak tartani a portánál, hogy legyen ki kémkedjék és ügyöket vigye, de a kik rendesen csak lopták őket.

„Hát nékem” kiáltá Szalánczy „egy kaftány sem jutott?”

„Halgasson kigyelmed; kapott a múltkor kettőt is” csitítá Balassy „bejöhét a nélkül is.”

„Ugyan úgyé? Hát ki embere vagyok én?” folytata Szalánczy a mint a torkán kifért „nem a Báthori Gábor eő nagyságáé? Mivel külömb nemes ember kigyelmed nálam, hogy úgy-regnál rajtam s helyettem minden szolgáját fölczifrázza?

„Ugyan taceát Dominatio Vestra” csitítá Borsos Szalánczy mentéjét rángatva, „no hozzon a követségre meg az országra gyalázatot.”

„Nem bánom én” kiabált még hangosabban „kigyelmedké a gyalázat, én megyek egyszerre s a fővezértől kérek. S ezzel elő is lépett mellére keresztezett kezekkel.

„Itt az enyém” szól hozzá Pálfy Feri, húzza fel kegyelmed, ha egy rongy miatt képes volna lehúzni az orcánk borrit „ehól né, vegye fel” s azzal le kanyarítá a magáét nyakából...

„Majd bizony! szóló a Szalánczy orra elől felkapva Pálfy

kaftányát Balassy” már csak inkább magamnak tartom, mint ennek a zsuGORINAK adjuk.

„LÁSSA kelmed” szölt vérvörössé válva Szalánczy, „kérek én szebbet a fővezértöl” s csakugyan kilépett a sorból.

„Ha barátok akarunk maradni,” szölt Borsos Szalánczy hátába fogódzva, „ne tegye ezt a csúfságot rajtunk.”

„Ej mit!” szölt magát megrázva Szalánczy s azzal hősi-
leg vágott előre, megcsípte a fővezér kezét, s megcsókolva
elkezdte kérni, hogy adasson rá is egy kaftányt, mert elkap-
kodták előtte.

Egy tolmács megmagyarázá szavait; a nagyvezér gú-
nyosan nézett a követség felé; a basák hahotára fakadtak; a
követség majd elsüllyedt a szégyen miatt.

„Na beste lilek kura fia” szölt mérgében majd meg fülva
Borsos „kutyának leszel veje, de nem nekem.”

A fővezér körül nézett, hogy kinek van kísérei közül
legrosszabb kaftánya. Végre meglátott egy pohos csauzt, ki-
nek kinött söt a hátán épen kiszakadt kaftánya vala.

„Juszuf! kiáltá,” lépj elő s kölcsönözd kaftányodat a kö-
vet úrnak, majd adatok én egész újat helyette.”

A Juszuf kabátját lerángatta két ciókadár s fölhúzták
Szalánczyra, kinek derékig ért.

Mikor így felöltözve megfordult, az erdélyi urak nem tud-
ták, kaczagjanak-e vagy boszankodjanak.

„Ugyan derék veje lesz kegyelmednek” monda Borsos-
nak Balassy.

„Nekem ugyan nem, ebben az árnyék világban,” felelt
Borsos, „inkább valami pasának küldöm leányomat.”

Végre csakugyan bevezették őket a szultánhoz.

A szultán egy nyári márvány mulatóban fogadta őket vont
ezüst mentében. Volt mit bámulni az uraknak. Voltak, kik ez
ideig szökökutat sem láttak.

A szultánnak rosZ kedve volt: elfogadta az ajándékot,
de alig engedte meg, hogy kaftányához közeledjenek s minden
peres ügyet a nagyvezérhez utalt.

Így mentek vissza a tengeren. Váltig kérte Borsost Sza-
lánczy, nem akart vele többé szóba se állani.

Egy hét múlva el monda nekik a választ a nagyvezér is.

Legelőbb is azt kérde, hogy megbékéllet e Báthory Brassóval, meg az országgal.

Midőn Balassy ezt igenelte, azt monda reá, hogy „Jabana szulazag szakáll köpeg” melyet elég különös nyelvtan után így fordít le Borsos magyarul: „Hiában szóllasz aggszakállú eb, mert tudom, hogy nem békéllett.” Ez az igaz nehezen telik ki, a fennebbi török szavakból.

Mikor mihamarabbi elbocsájtatásukat kérték, e volt a válasz:

„Az te urad az én szolgálmat négy hónapig ültette Szebenben, s én még is nem siettettem; ti most jöttetek s immár nem győzitek várni; de várjatok csak s választok lészen.”

Az egészből megérthettek annyit, hogy Bethlen Gábor bevágta a Báthory útját s hogy hiában jöttek, kivált oly kevés pénzzel.

IV.

E szerencsétlen eredményhez még a pestis is járult, mely különösön Borsos uramat, minden szolgálival együtt leverte a lábáról.

Egész hónapig feküdt betegen a nélkül hogy valaki meglátogatta volna Pálfy Ferin kívül. Ha ez nincs, éhen is elveszhetett volna.

Ez táplálta és vigasztalta egy egész hónapon át, nagy önfeláldozással, mert a pestis könnyen reá ragadhatott volna.

Szalánczy még csak nem is láttatta beteg ipját, nehogy oda küldött szolgáljáról reá ragadjon a betegség.

Megvett két hordó eczetet s mindig azt szagolta, hol füstölve, hol a nélkül.

Borsos végre lábbadozni kezdett, Egy napon Pálfy válára tette kezeit.

„Édes öcsém” szólt „én téged, még az audentián megkedveltelek, mikor békével túrted, hogy kaftányod más veszi el. Betegségemben, nyomorúságomban egyedül te ápolnál.

„Ne is említse kedves bátyára uram. keresztényi kötelesség.” ...

„De bizony öcsém” Szalánczy is keresztény lenne s még vőm is akart lenni s még csak nem is láttatott.” Hát tudod mit?

„Parancsoljon uram bátyám.”

„Most a követségből haza kell menni valakinek,” menj haza te. Itt küldök az anyjukomnak egy kék soliát, Estók fiának is egyet kapczástól s leányaimnak száz dram kék selymet, hajfonónak valót, osztán, ha Juditnak akarsz valamit vinni, „hát vigyél s tartsátok meg a kézfogót, majd talán engem is haza szállít az Isten a lakzira.”

Pálfy majd kiugrott a bőréből.

„Igazán? ... Édes kedves uram bátyám!” kiáltá összeölelve az öreget.

„Igen igen, csak meg ne fojts” szólt vidáman az öreg, „mondta a leány, hogy téged szeret; azonban úgy volt hogy ennek a vaszari Szalánczynak adjam.”

„De eb ura kurta még egy kaftányról sem akart lemondani érte. Már öcsém neked nincs kaftányod, de lesz feleséged.”

„Köszönöm, köszönöm édes kedves atyám uram.” Képzeltetni, hogy Feri nem volt rász stafétának. Egypár selyem keztyüt ő is vitt Juditnak s nem volt a világon senki boldogabb, mint a két atyát-váró gyermek.

Mikorra Borsost haza ereszték, Bethlen Gábor volt már a fejdelem Erdélyben; a haza csendes és boldog.

A Pálfy és Judit lakzija nem késett soká. Meghívta rá Borsos Szalánczyt is.

„Hát meg vagynak még a kaftányok, amicc clarrissime? kérdé Borsos a szomorú úrtól.

„Meg biz ördög, a gazdasszonyom négy paplant csinált belőlle.”

88 KAFTÁNY FELESÉG NÉLKÜL, ÉS FELESÉG KAFTÁNY NÉLKÜL.

„Azért bizony kár volt cigánykodni, már most ott a kaftány, de hol a feleség, kit betakarjon vele?”

„Hát lesz az is,” szólt daczczal Szalánczy „jöjj el a lakzimra.”

„Mit hát, kit veszel el?”

„Én biz a gazdasszonyomat, Végi Durkó asszonyt.”

„Prosit.”

Kucsuk.

ÁLMODÓ SZERELEM.

Tausend Liebessterne
Steh'n in meiner Luft,
Und ich lausche gerne
Wie mir jeder ruft.
Rückert.

ELIZ.

Én messze tőled síró vágy vagyok,
Mely szárnyakat magának nem
talál.

Hiador.

1.

Elrepül a vándorfecske,
Útja nincs a légen át,
S tengeren túl megtalálja
Mégis a tavasz hónát.

Útlan pusztaság az élet;
Merre térjek, nem tudom:
Megtalálni, megszeretni.
Téged, földi angyalom?!

Hogy a szívbe visszatérjen
Mint megújult érzélem,
Minden eltűnt édes ábránd,
S elsóhajtott szerelem.

Mint susogná vallomásom,
Míg a szem könyben ragyog:
Egy életre, egy halálra
Édesem! tied vagyok.

Őszi felhő jött a szívre,
Elrepült, mint a madár
Minden biztató reménye –
S új tavaszt hiába vár.

Vajha elmondhatnám, a mint
Veszteségem siratom:
Nem vagyok boldogtalan, mert
Jól esik a fájdalom!

2.

Valahányszor rád gondolok,
Fáj a szívem, s boldog vagyok
Búbánattól, szerelemtől,
S a jó isten tudja mitől.

A búbánat a szívemen
Sötét felhő, s a szerelem
Ott van búbánatom mellett.
Mint csillag a felhő megett.

Hozd el édes pillantásod,
Hozd el édes mosolygásod,
Szívem fájd boldogsága!
Búbánatom gyöngyvirága!

Tekints szerelmesen reám,
S az én szívem búbánatán
Mindent fakad egy édes köny,
Mint harmat a sötét felhőn.

ADÉL.

Great is their love, who love in sin.
Byron,

Te vagy lelkem szép halála!
Mint átszellemült szobor
Eljövél, s a szívben tiltott
Vágyak édes mérge forr.

Te vagy lelkem szép halála!
Én a mennyet megvetem:
Őrült vágyam gyehennája
Boldog mennyország nekem!

THERESA.

Weinend muss mein Blick sich senken,
Durch die tiefe Seele geht
Mir ein süßes Deingedenken,
Wie ein Stilles Nachtgebeth.

Lenau.

Alkony fátyolában
Kéklő messzeségek!
Déliabos rónák,
Lombos erdőségek!

Mennyi titkos emlék
Játszik álmaimmal!
Tépi, vonja lelkem
Édes fájdalommal.

Vidd el szellő, vidd el
Az én sóhajtásom!
Vidd el szellő, vidd el
Az én könyhullásom!

ÁLMODÓ SZERELEM

Csendes kis falunak
Legszebb leánykája!
Ifjusítg tavasza,
Szerelem rózsája!

Mindegy nekem a föld
Bármelyik határa:
Érzem, csak szívedben
Találok hazára.

Vidd el szellő, vidd el
Az én sóhajtásom!
Vidd el szellő, vidd el
Az én könyhullásom!

MARI.

Cherchons, Ioin du bruit de la viile,
Pour le honcheur un sür asile.
Beranger.

Szerelemben, jó reményben,
Vándoroljuk a világot;
Nem óhajtunk semmi cifra,
Semmi fényes boldogságot.

Meg fogunk pihenni majd, ha
Egy csendes falut elérünk, –
S ott egy kis kunyhdt találunk
A hol kettecskén megférünk.

Boldogít majd nyugalommal
A falu csendes magánya;
Lombos árnyban lesz a kunyhó,
Lesz a lombnak csalogánya.

Szíveinkben is dalolnak
Majd szerelmünk fülmiléi;
S szép lesz éltünk mint a gyermek-
Almodás tündérmeséi.

Távol a világ zajától
Szívünk, s a természet mutat
Majd az isten előtt kedves
Egyszerű életre utat.

Szerelemben jó reményben
Vándoroljuk a világot;
Nem óhajtunk semmi cifra,
Semmi fényes boldogságot.

LUIZ.

O piacere!
Evviva l'amor!
Barcarolle.

1.

Jer karomba szép menyasszony!
Míg a szív mint nap ragyog, –
S álmainnak minden szellő
Egy virágregét susog.

S a reménynek tavaszában
Minden titkos érzelem
A mosolygó szerelemnek
Fris virágokat terem.

Ragyog ábrándos szemedben
Méla, édestitkú éj;
S arczodon, miként a hajnal
Ragyog a szerelmi kéj:

S a reménynek tavaszában
 Minden titkos érzelem
 A mosolygó szerelemnek
 Fris virágokat terem.

Jer karomba hű menyasszony!
 Szívem, lelkem várva vár –
 Mint a hajnalt a borongó
 Éjbe tévedett sugár –
 S a reménynek tavaszában
 Minden titkos érzelem
 A mosolygó szerelemnek
 Fris virágokat terem.

Lelkem legszebb álma fénylik
 Éjszemednek sugarán;
 S lángol, mint szerelmi csillag
 Csókom arcod hajnalán, –
 S a reménynek tavaszában
 Minden titkos érzelem
 A mosolygó szerelemnek
 Fris virágokat terem.

2.

Ragyogó szem éjszakája!
 Fátyolozd el bánatom;
 Pillantásid holdsugarin
 Legyek én Endymion.
 Ragyogó szem éjszakája!
 Fátyolozd el éltemet;
 Hogy ne lássam a világot,
 Csak te benned az eget,

ETELKE.

His hear!, howe'er the world may wake
Us grief, its scorn, can but bebroken
Bythee, thee, only thee.
Moore.

1.

Ablakodon átmosolygasz,
Mint a nap a fellegen:
Mosolyod minden sugara
Fényes álom lelkemen.

Mosolyodnak sugarával
Bánatomban úgy vagyok
Mint a szélvészhányta porszem,
Mely a napban fölragyog.

2.

Tudja isten mi az én bajom!
A midőn terólad álmodom,
Álmaimban mindig könyezek,
S mégis mosolygással ébredek.

Estve az éjt átvirrasztanám,
Reszketek, ha álom jön reám:
S nappal fáj, hogy ébren nem lehet
Folytatnom az áloméletet.

Úgy vagyok mint a hold, a midőn
Sötét felhő arczaira jön:
Azt a felhőt, mely elleplezi,
A szelíd hold megezüstözi.

Oh, miért vagy nékem szenvedés!
 Oh miért vagy kétségbeesés!
 S én miért szeretlek tégedet,
 Mint a hold a sötét felleget!

3.

Érzem, dalomnak lelke elrepült,
 Hogy elsóhajtám vágyam álmait;
 S szemed tiltó tüzén elégetem
 Reményeim pillangószárnyait.

Az élet puszta, elhagyott terem,
 Falára lantom felfüggesztve van:
 Egy rémalak, a gyász emlékezet,
 Megpengeti az éj óráiban.

S mint elhaló széttört hajó felett –
 Egy tompa hangot hallasz zengeni,
 Mely élni fél, és vágyik önmagát
 A semmiségbe visszaküzdeni.

4.

Szerelmem sírjára,
 Midőn eltemettem,
 Az élet fájdalmát
 Gyászkeresztül tettem.

Halott-koszorúnak
 Föl van tűzve raja
 A merengő emlék
 Éji violája.

Isten hozzád remény
 Tépett virágláncza!

Összedúlt álmain
Lázás villitáncza!

Szívem vértanúja
Volt a csalódásnak,
Csendes remetéje
Most a lemondásnak.

Sükei Károly.

GUITARE.

... És Gastibelza, a bátor vadász
Dalát így kezdte meg:
– Ismerte-e a szép Dona Sabint
Valaki köztetek?
Föl tánczra, dalra! Átlépett dz éj
Már a Falú-hegyen.
– A szél, mely fú ama hegyek felől,
Még örüllté teszen.

Tudjátok-e dona Sabin ki volt?
Az én szép senorám ...
Anyja a vén boszorkány ott lakott
A tar Antequerán;
Ki mint halálbagoly úgy ordított
Vad, vészes éjeken.
– A szél, mely fú ama hegyek felől,
Még örüllté teszen.

Föl dalra, tánczra... . Mit az élet ad
Éldelni kell ...
Oly ifjú szép volt, lángoló szeme
Száz eszmét költe fel ...
Vessetek egy sous-t ez aggnak, ki itt
Oly tántorgón megyén.
– A szél, mely fú ama hegyek felől,
Még örüllté teszen.

Mellette a királynő bája is
 Elhalt volna, mikor
 Setét ruhában könnyen lebegett
 A holdas estekor.
 Nyakára ódon gyöngyös olvasó
 Volt fűzve ékesen.
 – A szél, mely fú ama hegyek felől,
 Még örüllté teszen.

S őt ilyen szépnek látva a király,
 Öcscséhez így beszélt:
 „Egy csók – egy mosolyáért, Don Ruy,
 Vagy egy haj fürte ért,
 Odadnám Perut, és országomat,
 És mindenem.” ...
 – A szél, mely fú ama hegyek felől,
 Még örüllté teszen.

Szerettem-e e hölgyet? Nem tudom;
 De azt jól tudom én:
 Hogy bírjam lelke egy tekintetét
 Én árva, én szegény:
 Ott ültem volna börtön fenekén
 Tíz évig szívesen. ...
 – A szél, mely fú ama hegyek felől,
 Még örüllté teszen.

Egy szép napon, mely fénytől reszketett,
 üdvvel volt tele:
 Nővérével játszódni, fürdeni
 Szállt a folyamba le.
 Én láttam könnyű lábát, térdeit
 A habok tükriben...
 – A szél, mely fú ama hegyek felől,
 Még örüllté teszen.

S hogy én szegény vadász megláttam őt
 Az ékes gyermeket,
 Cleopatrát véltem meglátni, kit
 A rege emleget.
 Ki a hős Caesart is meghódítá,
 Úgy mondták nekem ...
 – A szél, mely fű ama hegyek felől,
 Még örüllté teszen.

Föl dalra, tánczra föl ... az éj leszállt
 Nap napot váltva jő,
 S galamszépségét, szerelmét, szívét
 Eladta ő,
 Saldagne grófjának drága gyűrűjén,
 S egy fényes ékszeren ...
 – A szél, mely fű ama hegyek felől,
 Még örüllté teszen.

Fáradt vagyok. Engedjetelek pihenni,
 Hadd üljek ide le ...
 S egy éjszakán a gróffal megszökött,
 Hah! megszökött vele,
 A titkos úton, mely Cerdagne felé
 Nem tudni hol viszen ...
 – A szél, mely fű ama hegyek felől,
 Még örüllté teszen.

S én ablakomból menni láttam őt . . .
 De teltek a napok ...
 Most minden órán unalom fog el,
 Oly ízetlen vagyok ...
 Merengő lelkem messze messze száll,
 Eldobtam törömet . . .
 A szél, mely fű ama hegyek felől,
 Már örüllté is tett.

Hugó V. után Szász Károly.

KIÁBRÁNDULÁS.

„Az én-szerelmem rengeteg sat.
Minden döfése százszoros halál.”

Petőfi.

„Ah! oh! ! ah!!!
oh!!! ah!! oh!”

Egy nyomatlan kéziratból.

N***nek Pest felé eső részén csinos úri lak végzi be a kényelmetlen kisvárosi házak sorát.

Udvara téres, fala ragyogó fehér...szóval ép azon viszonyban áll ez a többi épületekhez, mint tuczat elé kötött bicska a többi bentlevő bicskához.

E ház Bendefi Károlyé.

Itt lakik ő szép fiatal nejével, édes anyjával, szolgálójával, inasával, kocsisával s több a kisvárosi háztartáshoz szükséges minden perepútyával.

Bendefi név tiszteletben áll.

A fiatalok eltanulják modorát, sőt hanglejtését is, s ruházata után öltözködnek. Az öregebbek gazdálkodási módját lesik el. Nők szakácskönyvet kölcsönöznek tőle, a lányok regényeket, így egész város lekötelezettje, nem veszszük ki a legvénebbeket sem. Bendefi ugyanis egymaga több hírlapot tart, mint az egész casino, pedig – N*** legvénebb urai is szeretik az ingyen hírlapokat.

Vasárnap, ha szép az idő s Bendefi fiatal nejét templomba vezeti, a szemközt jövők e karöltve sétálók előtt még távolról kitérnek a pallón, kalapjokat megemelik, s midőn elhaladtak – utánuk bámulnak ... – „Gyönyörű pár! Emellett csupa jóság ... szelídség...” .....

„Egy hiba még is van benne! (Bendefiben t. i.) ...”

mondják suttogó hangon a legavatottabbak ... „nevezetesen, hogy egy kissé ...” itt elhallgat az N*** városi ember, s a helyt, hogy kimondaná a vádat, mentegetőleg folytatja: „No de kinek nincs hibája, s hogy ne lehetne megbocsátni egy hibát, egyetlen egy hibát oly sok jó tulajdonság mellett?!.. – Ha az n***i ember megbocsátja is, mi, kik modorát még nem tanultuk el, annyival kevésbbé, mert ép ezen hibája teszi épületes történetünk alapját, melynek ezennel hozzá kezdünk elbeszéléséhez.

Varjak egész serege hintálódzik a kerítéshosszánt ültetett sudár nyárfák hajlékony ágain, s a pulykák is nyugalomra szálltak már az istálló tetején, hol kényelmes fészket csináltak maguknak a hóban, midőn János inas két csizmátlan béresfiú segítségével könnyű útikocsit vontat az udvar közepére.

A béresek kapott parancs után félő tisztelettel közelítenek ez úri kocáihoz, mint először szerelmes diák, imádottjához. Rájok nézve ez megtiszteltetés. János ellenben lármáz, szitkozódik, ő reá ugyanez nagy dehonestatio.

„Hogy az ördög! ... öt nap óta járjuk már a bolondját! Fogass be, fogass ki! – Húzzák ki a kocsit, told vissza a kocsit! – Hintóban utazom ... most itthon maradunk! ...” Ezután, mintha megbánná alárendelt helyzetét eláruló ezen kifakadást, egyet rúgott a kerekeken s úri hangon szólt: – „Hát Palkó! meddig tuszkol még a lovakkal, nem hallotta, hogy ízibe indulunk? majd bizony egy kocsis kedviért napestig fogunk várakozni... Eridj te, kiálts neki!”

A kocsis egyik ló kantárszárával kezében jelent meg az istállóajtóban, honnan csendes komolysággal lépdelt kifelé. Három fölszerszámozott paripa követte a vezetőket. E lovak, mint Palkó épen oly komolyak s csendesek.

„Palkó bátyám! Azt mondja János bátyám, meddig tuszkol kend még a lovakkal...?”

Palkó ostorához nyúlt, hogy végig vágjon az interpel-

lánson, de a fürge fiú féreugrott s Jánosra utalt. János zarva jött.

Palkó pedig egyet pödörített hegyes bajusán – hegyes bajusza volt – s bozontos szemöldökei alól – melyek a bajusszal egyenlőn meredeztek, noha azokon nem pödörített – éles szemekkel vizsgálta az inast.

„Semmirekellő, öregebbek előtt majd hallgatsz – ni! Ha nem tudsz emberséget, lódulj, Ökör! istállóban a helyed!”

E szavak azomban a kocsis alacsony homlokára még sötétebb felhőket idéztek, s János észrevette újabb tévedését, és miután ütlegekkel halmozottan kergeté el a két béres fiút, így szólt: „Palkó bátyám! ne haragudjék; az istálló semmivel se rosszabb, mint egy cselédszoba ... de biz istók nem vón csuda, ha ember elvesztené eszét, hogy ennyi baj közt ne tudná mit beszél! – – Ejnye a ráró hogy fölvette magát! .... Ki látott valaha ilyen uraságot? Nini a tündér már nem sán-tít, s a tatár is kelméd keze alatt apránként még elveszti a kehet! – öt nap alatt tizedszer kellett befogni, kifogni, befogni, hogy utoljára is éjszaka induljunk ... pedig most se lesz belőle dudu ... urunknak eszébe sincs az indulás! A postás levelet hozott neki ... imént bent voltam írószobájába, több már két óránál hogy azzal bibelődik, pedig még fel se bontotta vót! Mondok eszibe sincs az indulás, is csak oda mesterkedik ü hogy híjába is bekevertesse a lovak lábait ha már egyebet nem tud kitalálni a mivel megboszantsa az embert.”

Látni való; János, kinek a cselédséggel jó lábon állani okai lehettek, villámhárítóul urát használta fel, s nem számított rosszúl.

Palkó szemöldöke simul, mintha kefélnék, bajusza konyulni kezd.

„Mi baja a mi urunknak, hogy minduntalan másképp gondolja meg magát?”

„Mi baja Palkó bátyám? Az a baja, hogy nincs, semmi baja. Az a baja, hogy mindig ilyen vót is marad. – Nótelen korában két hétig is elvadászott, ép mintha ő lenne az erdőkerülő. Nyakig sárosan, kiéhezve, kifáradva vetődött haza

sokszor csak egyedül, legtöbbször 5–10-ed magával. Mint koldus a bojtortjánt, vagy menkű tudja hol miképen szedte fel őket. Bezzeg volt dínom dánum. Haj rá kivilágos kiviradtig! Egy éjszaka helyrehozott két heti mulasztást. No iszen, így látva, azt hinné, hogy nem tud mást mint enni meg inni!

„Inni? hm!”

„Máskor meg mint valami kisasszony, két hétig se nézte meg a bort!”

„A bort?!” kiáltott amaz s megcsóválta fejét.

„Hát mikor szerelmes lett a feleségibe. Egész nap el-morfondérozott. Még este nagyon nevetett a tisztartón – ez is múlt ősszel házasodott vót – s menyre földre fogadta, hogy ő mind örökkön örökké nőtlen legénynek marad; mikor már más nap éjjelén, egyszerre csak ... ménkű tudja mi jutott eszébe ... tizenkét órákor felugrik ágyából s le az istállóba. Ű maga nyergelt, maga kantározott. Mikor osztán eképen fixom fertig minden készen volt, engem is felköltött. Ő rápattant az egyik hátasra én meg a másokra s gyü fakó! gyíh deres! ép mint a ki az eszit kergeti. ----- Bezzeg hajnal hasadtával a mint ekkép nagy prádésón Pestre beértünk, soha jobb embert. Ő szeretőjéhez ment; ott lakott valahol a váczituczka körül egy nevelőben, nekem pediglen az angol királynénál kellett megszállanom. A kellnerekre ráparancsolt, hogy az én részemről semmibe se légyen fogyatkozás, hozzám pedig így szólt: „kérem János, a mi szemednek szádnak tetszik. Egyél most! Igyál most!”

Palkó egyet hunyorított, mintha szép leányra pillantana. „Na én osztán ettem, ittam!”

Palkó egyet czuppantott, mintha a szép leányt megcsókolta volna.

„Az ifiúr ekkor kérhette meg a feleségit. Három hét múlva már hazahozta. Hej ha pecsenye helyett mindig ezüst húszast kértem volna egy bankósalátával, az én uramnak még az az étel se lett volna drága akkoriba. – Bezzeg most ... a nyugtalanság megvan ... van több is mint kén, hanem a sűrű ajándék elmarad. Vendég nem jó. Lakzi soha sincs. A pinczekulus nem lát napvilágot. A maradék bort zár alatt

tartogatják. Innen van osztán, hogy inas létemre egy ital borral se kínálhatom meg leghűségesebb czimborámat. Innen, ha olykor összezörrenünk, e hosszas torzsalkodás. Most is lám milyen hideg időbe kell utaznunk, és ha meggondolom, hogy üres kulacscsal ... brr! borsószik, a hátam.”

Palkó összerázkódott, ép mint kinek megborsószik a háta. Alkalmasint ő is odagondolt az üres kulacsra.

„Legény korában, mindig úgy gondolkodtam, az a mi urunk hibája hogy – nőtelen!”

„De iszen most...”

„De iszen most, átlátom már, az az ü hibája hogy – megházasodott!”

„Pedig a menyecske fiatal, és én azt hittem, szereti a feleségit!”

„Szereti hát, persze! Sőt az az ördögség, hogy nagyon is szereti. Jobban mint kéne. Miatta nincs éje nappala! vagy azt hiszi kelméd Palkó bátyám, hogy a mért egy fiatal ember se jár házunkhoz. A mért vadászat, lovaglás, czimboraság végképen megszűnt, nincs annak hübnere? De – van Palkó bátyám. Mondok hogy, van bizony! Urunk, asszonyát lássa kelméd úgy tartogatja, mint egy török a feleségit. Úgy takargatja ő azt épen, mint én pugillárisomban a hogy takargatnám a bankót! . . . pedig biz istók ki kell azt adni, mert úgy tudom én meg a bankóról, váljon nem hamis-e, ha szárnyára bocsátom ... mi!?” ...

A lépcső felső fokáról köhécselés hallatszott.

Kövérés termetű, kissé beteges, de igen okos ábrázatú asszonyság jelent meg tisztos öltözetben. Fején fekete selyem kendő. Vállain prémes mente, melynek eleje gondosan van összekapcsolva mellén.

János rögtön fölismerte benne, hősünk édesanyját: özvegy Bendefinét s kettéharapta a szót.

„Ejnye gonosz adták beh síkos a lépcső, nyakát szeghetné rajta az ember. Nem értek rá megtakarítani?” Ez így keménynek látszhatik, de a közbekevert köhécselés és a szívjószág, mellyel szavaltaték, elvette fulánkját.

János úgy tett mintha nem hallaná. Elmélyedést színlelve csatolta az ostorhegyes álladzóját.

Bendefiné tekintete pedig végig szárnyalja az udvart. Legelőször, minden jó gazdasszony büszkeségén, a sorban ülő apró jószágon állapotok meg... „Megtömtetek-e a libákat Panni? ... A kanpulykát megint nem látom ... de biz ott van az istálló tetején. Milyen szerelmesen pislog a többire! – Na?! Majd adok .... na! na?! ... Ejnye gonoszvérű! – Hát a kis borjú kapott-e már vizet? Nézz meg János.”

János fülehegyét sem billenti. Úgy tesz, mintha nem ő lenne a János.

Palkó több szénát tegyenek, Pesten méregdrága. – Mért is nem fogtak hintóba? Magasabbra csinálják hát az ülést!”

Palkó lovai körül forgolódván, a civilisációval nem érintkezett annyira, hogy megtanulta volna, miszerint az öreg asszony fiatal menyecske mellett rendszeren csak ötödik kerék. Szabad annak mindent megszólani, de azon az áron, hogy aztán megszólására szabad legyen senkinek se hallgatni – és duzzogva felelt:

„Mekövetem nemzeti asszonyomat, az ördög tud ám itt kiigazodni. Ki látta azt valaha, ily későn indulni? Majd ott hálunk meg valahol a szabad ég alatt... bizony pedig a hányszor befogtunk, kifogtunk annyi fáradtsággal, rég odaérhettünk volna már, nemcsak Pestre, de akár Antverpiába is!” Notabene Palkónak egyfelől Debreczen, másfelől Pesten túl minden Antverpia. – „Az ülést meg, hiszen majd kiigazítom én, csak ...”

„Jó van jó, nem azért . . . s ezt oly engesztelő hangon monda Bendefiné, melyből kitetszik, hogy a kocsis nyers felelete János konok hallgatása mellett ránézve tömjénillat., „de szép leányt hoznak Pestről – kisasszonyt. Itt fog lakni, Jó barátnéja leánymnak ... terítsék fel hát a czipra pokróczot . . . tán jó lenne még egy párnát tenni az ülésbe?”

„Nemzeti asszonyom! viczispánné legyen ő, még pedig nem Sáros-vármegyébe, de Antverpiába, az a szép kis-

asszony; ha valaha olyan puha kanapén akar ülni, mint a hogy én megteremtem alája az ülést!”

Bendefinét köhécselése, mely szemlátomást sűrűdött, nem engedé huzamosabban kün időzni; mentéje alól itczés üveget, s nagy kulcsot vont elő – olyan lyukas nagy kulcsot, mint milyenből gyermekkorunkban ágyút készítettünk – szóval rátért jöttének okára, a dolog velejére. – Jánosnak utasítást adott, mikép nyissa meg a pinczeajtót, az üveget pedig hogy hogyan töltse meg édes ürmössel a harmadik hordóból.

Palkó az édes ürmös-szóra megnyalta ajakát.

János rögtön igen jól hall, úgy látszik már eszébe jutott, hogy ő az a János, mert sokat jelentő hunyorítás után ízibe ott terem a lépcső felső fokán.

Bendefiné észrevette a hunyorítást. „Megállj gonoszlék, macskára nem bízunk haját, hadd tegyek csak a szádra lakatot.”

Nem kell megijedni. E lakat nem más, mint egy kereszt, mely roppant nagyságban két krétavonással rajzoltatott János kicsucsorított ajakára.

Palkó e keresztre mint mennyei boldogság sírkövére oly keserű pillanatot vet.

„Míg a pinczébeleszesz, füttyülni fogsz!” kegyetlenkedik továbbá a kérlelhetetlen öreg asszony ... „s most már mehatsz!”

János megy, és füttyül, ad notam:

„Korcsmárosné bort ide a kupába!”

Palkó pedig áll és hallgat. Képe keserű, mintha az ürmösből már lenyelte volna az ürmöt. Hallgat szomorú lélekkel, belső megilletődéssel. Eltemetett reménységének e fanyar triller volt utolsó gyászmuзикája.

„Megjöttél? vigyázz, hogy az ajtó nyitva ne maradjon. A zárban kétszer fordítsd meg a kulcsot!” azután megvizsgálta, ha vajjon ajakán nincsen-e feltörve a lakat? ... „Jó, letörölheted!”

S ím alig hogy e kereszt eltűnt, János arcza egy boldogabb jövő hitében sugárzott; Palkó derűi, s főkép mikor

amaz egy más nótára tért, melynek sokat ígérő értelme így hangzék:

„S addig iszom, míg a fogam
 Ki nem ázik,
 A szöllőmag a gyomromban
 Kicsírádzik!” – újra remélni kezdett.

Bendefiné távoztával János azon ürügy alatt, mintha zsebkendőjét a kocsin feledte volna, lesietett, hol Palkónak sokat jelentő szavakat sugdosott.

Igen, e szavak sokat jelentők lehettek, mert a kocsis bajusza rögtön égfelé meredezett, már pedig tudjuk, hogy nála így nyilatkozték minden nagy érzelem.

Nem is csalatkoztunk.

Óvakodó körpillantás után lopva csúszik a pinczeajtóhoz, megfogja, megrázza, s oh szörnyűség! A pinczeajtó egyik szárnya, daczára Bendefiné gondoskodásának, daczára a kettős zárnyikogásnak – kinyílik! úgy, hogy Palkó most bátran beléphet; be is lép, csak hogy félénken lép be.....

Mіндеgy, mégis belép, s onnan fél perez múlva – nagy kancsóval s lealázott bajuszszal jelenik meg.

A kancsó édes ürmössel van tele.

„No, így osztán még ma könnyen elérünk, akár Pesre, akár – Antverpiába!”

Ismeteljük Palkónak Antverpia gyengesége volt.

II.

Az ebédlőben, melynek roppant szekrény egyetlen ócska és ide nem illő bútora – kétségkívül tisztos hagyomány idős Bendefitől – az asztal egyik vége terítve van.

Bendefiné önérzetes nyugalommal helyezi le az édes ürmöst és a pinczekulcsot. Úgy látszik, meg van győződve, hogy dolgát igen jól végezné.

„Be van fogva nemzetes asszonyom” .... szólta János hasonló önérzetes nyugalommal. Úgy látszik ő is meg van győződve, hogy dolgát igen jól végezné.

„Ejnye, és még nem kész az uzsonna, pedig egy hara-

pás nélkül fiamat sehogy sem ereszthetem útra. Hol leányom? Hol van Szerafin?”

„Teins asszonyom a konyhán.”

„Már megint? Ej ej, fiam nem szereti, ha gazdasszonykodik. Szakácsnének konyhán, menyecskének szobában a helye. Híjja be János.”

János mióta csinyt tett, nagyon engedelmes.

Szép fiatal nő lépett be két tányér étekkel. Öltözetéből csipkével ékesített bársony otthonka a legfeltűnőbb darab. Ily otthonka mindenkinek jól áll, Szerafinnak ellenben minden jól áll. Az a csipkefőkötő például lenyúló szalagjával, mely szabásában Stuart korára emlékeztet, épen úgy, mint e hét sor keleti-gyöngy nyakán, s baloldalon kissé féreválasztott czik-czak hullámzó barna sötét haj jól áll, nagyon jól áll. Járása, modora, kellemes finomságot árult el. Keze fehérebb, oh sokkal fehérebb a porcellán tányérnél. Lába picziny de – keskeny. Ajka édes ürmös. Kék szemének mély sötétjét hosszú pillái árnyazák. Lábujjhegyen csúszik előbbre, vigyázatosan mint kígyó, s pajzánul mint gyermek, ki csinyt tesz, vagy bűvócskát játszik.

„Leányom már megint a konyhán?”

„Psz! Megcsalom férjemet!”

„Mit beszélsz?”

„Károly szereti az omelettet rummal, de a mi együgyű szakácsnének rendesen elégeti. Egyszer igen lány, olykor nagyon kemény. Nézze!” s a süteményt büszke diadallal nyújtotta előbbre, „ezt én sütöttem. Úgy-e jól sikerült? Hm? Fog örülni!”

„Mert te készítetted? Ellenkezőleg ha megtudja, egy falatot sem eszik!”

„De nem tudja ám meg! Édes mamám meg ne mondja neki! János gyűjtsa meg a rumot. Így! Meglássa jó lesz. Ni hogy sistereg. Én sütöttem — csak várnunk kell, míg a cukor egészen felolvad. — Ez meg a rostélyos. Mit mond hozzá? Négy közöl választottam ki a legszebb darabot.”

„Valld meg, hogy ezt is te sütötted!”

„Ha megígéri, hogy meg nem mondja neki!”

„Édes leányom! nem szükséges, megmondja arczszíned. Hisz a tűz egészen felpirította halvány szép arcodat.”

Szerafin ijedten nézett a tükörbe. „Valóban. Veres vagyok mint egy pipacs ... ha így látna férjem ..., Istenem mit csináljak?”

Bendefinek sajtószerű regényes fogalmai voltak a nőkről: szerinte ez, csak azért nem angyal, mert nincsen szárnya ... s ím e pár szó fölvilágosít Bendefiné ijedelme fölül, főképp ha megjegyezzük hogy saját nejét illetőleg benne e fogalom potenczírozva volt.

„János, hívja elő fiamat.”

Szerafin ellenvetésül felhozá, hogy várnának míg megolvad a cukor, őszintén, míg arcza visszanyeri regényes halvány színét; azonban az ajtó megnyílt, s Bendefi belépett.

Károly mintegy 26-éves lehet. Sugár természetét könnyűséggel hordozza, s bár első tekintetre vékonypéznűnek látszik; járása, tartása nem nélkülözi az erőt sem a méltóságot: a férfias szépség ezen két főbb alkotó részeit. Térdig érő lovagsizma, feszes nadrág, rövid bársonyujjas (tán gyöngéd sympathiából nője iránt) tesz ki öltözetét, mi eléggé jellemzi a vidéki ízlést; mely általánosan mindenkor örömebb hódol a legfantasztikusabb szeszélynek, mint a divatnak. Fél hosszúra hagyott hajzata magas homlokát festői rendtelenségben folyja körül, mint ezt kezdő művészeknél oly gyakran láthatni, s ha még idevesszük gonddal ápolt kezét, barnás egyenlő arczszínét, ábrándos metszésű ajkait: be van fejezve a rajz regényes oldala. Sötét, villogó szemei ellenben, főképp a sebesség, melylyel forgatja, majd az átható tűz, mivel egy tárgyon megtapad, gyanakodó jellemvonásra mutatnak.

Látszólagosan fölindulva, s fogai közé harapott szivarral lépett be. Kétszer sétált végig a szobán. Az ablak előtt állapodék meg, honnan üres pillanatot vetett a szabadba, majd szarvasbőr keztyűit gyűri ujjai közt, vagy égő szivaráról tördéli a hamut, de ingerült hangulatában nem vette még észre a jelenlevőket.

János merevsége, Anikó, s az öreg asszony figyelme,

melylyel Károly mozdulatait követik, végre e némaság jelei, hogy az ifjú férj e házban fensőbbiséget gyakorol.

„Édes fiam,” szól végre Bendefiné azon tartózkodó gyöngédséggel, mint anya szokott, elkényeztetett gyermekéhez ... „roszul vagy?”

„Nem anyám!”

„Bajod van. Látom!”

„És én mondom hogy nincs!” Szavai bizonyítékául hatalmas füstöt eresztett.

„A kocsis befogott. ... Mi elkészítettük legkedvesebb eteleidet ... im itt az asztalon.”

„Omelette rhummal!” jegyzé meg Szerafin.

Károly fölrezzent. „Ah, nőm!?” s könnyű fejbillentés után, némi zavarral, mint ki tudja, hogy az illedelem ellen vétett – dobta el szivarát.

„Csak folytasd!”

„Köszönöm.”

„Kérlek.” –

„Nem!”

„Nőnek mindent el kell tűrni, mi férjének gyönyörúséget okozhat?”

„De a férjnek nem szabad olyasmiben gyönyört találni, mi nejének kellemetlenséget okozhat.”

„Nekem rá kell szoknom!”

„Nekem el kell szoknom!”

„A kocsis már befogott, azonban az idő úgy is késő. Palkó roszul biztat hogy beértek, s miután te édes fiam úgyis kedvetlen vagy, jobb lenne ez utazást elhalasztani?”

Károly nejére pillant, s mintha kíváncsi lenne véleményére, némán fürkészi vonásait. *

De Szerafin határozottan pártolja az indulás elhalasztását, s Károly arcza derül.

„Édes Szerafin Γ dadogá vádló hangon, mely azonban nagyon hasonlított egy bocsánatkéréshez, „te is marasztalsz?”

„Bizonyosan!” feleie neje. „Oh ha rajtam állna, soha egy lépésnyire sem távoznál oldalam mellől.”

Károly homloka e szavaknál elpirult, mint elpirul a gyermeké, kinek rejtett gondolatát kitalálja a mester. „Ah nem ... hisz én csak úgy gondoltam, és... ezen útnak, mint igen jól tudod, öt nap előtt már meg kelle történni.”

„Valóban,” sóhajtott Szerafín, „gyámleányod, Anikó, téged már öt nap előtt várt.”

„Szegény Anikó!”

„Pedig ha rágondolok, nevelőben mily hosszúk a napok!”

„Lásd kedvesem, ha az ember tútor – jó ügyvéd, vagy általában lélekismeretes hivatalnok akar lenni, ne házasodjék. Vagy az egyiket lopja meg, vagy a másikat. Egy szolga két urnák nem tehet eleget, s részemről nem is értem, hogy midőn valaki szerelmes, hogyan lehet még valami más egyéb, mmt szerelmes? I”

„Kedves Károlyom!”

„Nevetnem kelle a tisztartón. Elöttem három héttel házasodott, de már menyegzője reggelén rendes pedáns pontosságával jelent meg a szérún, úgy szidta a cselédeket, s oly hideg vérrel osztá parancsait, mintha nem ő lenne a tegnapi vőlegény. Pokolba minden hivatallal! Nincs oly állás e világon, mely kármentesíthetne Szerafinom egyetlen egy elvesztett mosolyáért,” szolt, s nejét szenvedélyesen megölelte.

Bendefiné szemébe köny szivárgott e jelenetre, ifjú korára gondolt vissza, midőn még az idősb Bendefi s .... „Nincs szebb,” sóhajtá, „nincs boldogabb pár a világon.”

„Ah, szavadon foglak, – itthon maradsz. – Károly! nos?” s nyakába csimpalykódzék .... „ugye!? – Tudod mit?” ... s mintha valami roppant új eszmét mondana, hevesen kiáltott: „az utazást máskorra halásziuk!”

Férje igen fontos arczokat vág. „Gyermek! – Jövőre képes volnék visszautasítani bárminő hivatalt, de ha már egyszer valamit elfogadtam, azt teljesítem. Én Anikóért elvállaltam az ügyvédséget, elvállaltam a tótorságot, és ...”

„Jól tetted fiam!” vágott közbe az anya, „becsületre válik!”

„Anikó, vidor, jó teremtés!” mentegetődzék Szerafín.

„Nemcsak, de a mi több, az ő atyja, férjed megboldo-

gult édesatyjának volt testi lelki barátja. Első cholera-ban csak ő mentette meg. Derék orvos, nemesszívú barát, perczig sem távozott a beteg ágya mellől! – Meg is mondtam neki: „Édes doctor úr, ha valaha valamiben szolgálatára lehetünk, úgy számítszon ránk, mint édes testvéreire.” Később elpusztult. Igen jó ember volt szegény, de nagy tudós létére a világhoz nem sokat értett, s lelkiösméretlen nagybátyja az öreg Zágori kiforgatta minden vagyonából. – Egy év előtt halálos ágyához hivatott. Te akkor még Pesten voltál fiam. – „Édes nemzetes asszonyom,” – így szólt – „egész életemben keveset törődtem a pénzzel, s most végóráimban Anikó sorsa, kít oltalom és támasz nélkül hagyok itt, kétségbeejt. Nem kellett volna megengedni, hogy nagybátyám kénye kedve szerint pusztítson. Megkellett volna gondolni, hogy a szükség s nyomor, mely nekem volt készítve, Anikómat fogja érni idővel. Be kellett volna perelni ... de nem. tevéim; és most, midőn késő, most érzem már, hogy engedékenységem bűn volt. Vetkeztem szelidségemmel, s ah, ha csakugyan van pokol, ez az: melynek gyötrelmeit ... e perczben érzem! – Én vigasztaltam, úgy a mint lehetett. ígértem, hogy leányát házamhoz veszem, mihelyt kijő a nevelőből. Biztattam. „Perét ezután sem lesz késő megkezdeni!” mondván, s ügyvédül és Anikó gyámjául téged ajánlottalak. – Erre megszorította kezemet, ennyit mondott: „köszönöm!” de ezt oly hangon, oly hálás mosolylyal ejtette ki, hogy ... hogy ... nézzétek, sírnom kell, mihelyst rágondolok. – Egyszerre átlátva, hogy ezzel legforróbb kívánságát előztem meg, újra megerősítem ajánlatomat. Dicsértelek minden módon, s a dicséret hál' istennek soha sem esett nehezére anyai szívemnek. Ő pedig megírta végakarátát, melyben teneked nemcsak tútori jogokat, de Anikó sorsa fölötti intézkedésben teljes és tökéletes atyai hatalmat ad. Azért édes fiam, gondold meg, hogy ez a bizalom, melylyel atyád megmentője, haldokló barátja ...” „Legyen nyugodt anyám... meg fogok felelni!” s mohó gyorsasággal foglalt helyet az asztalnál, mintha elvesztegetett idejét akarná visszaszerezni. „Édes anyám ... tetszik? ... ha egyedül kell ozsonálnom, az étel sem esik jól!”

Bendefiné köhögésével mentette magát – szabadkozott, s végül Szerafinra utalt ... „szeretem,” úgymond, „szeretem nézni, mikor együtt esztek ... eszembe jut egypár szerelmes galamb. Fogadd el leányom!”

Károly meghökkent. „Szerafin csak nem fog rostélyost enni!”

„Mért nem édes fiam?!”

„Rostélyost ... hagy ... má ... val?” kérdé amaz kimeresztett szemekkel, a gondolaton is elszörnyűködve.

Bendefiné hímez-hámoz. Nem szól ugyan, de mint vállvonítása mutatja, neki nincsenek oly túlságosan regényes fogalmai a nőkről. – „Hát abból a téstásból leányom?”

Most Szerafin habozott.

„Édes fiam! ugyan kínáld meg már ezt a szemérmes menyecskét, nem látod arra vár. – Nézd csak hogy kívánja!”

„Édes mamám!”

„No de – leányom!”

„Az omelette rhummal van készítve?”

„Rhummal Kárpolyom!”

„És te mégis enni akarsz? ... Azonban mindegy. Ó egészen mindegy, és ... ha parancsolsz ...”

Vannak kínálások, a melyeket nem lehet elfogadni; ez épen olyan volt, s Szerafin menyre földre állítá, hogy neki olyasmi, t. i. omelettet enni rhummal – eszében sincs.

„Hát legalább egy pohár ürmöst. Koczczants férjedd. Az én egészségemre. A ti egészségétekre. Károly szerencsés utazására. Anikó egészségére. . ... No? .... mindnyájunk egészségére!”

„Édes anyám, csak nem akarja Szerafint?”

„Egy kis édes ürmöst!”

„Üljön le!” kiáltott hevesen amaz, „és egyék, mert ... mert ...” rekeszté be hidegen ... „meghül a rostélyos!”

„Legyen hát ha kívánod. Hisz a ki utasokkal eszik – áldozik!” jegyzé meg Bendefiné, s elfogadta a székét.

„Én a pert ...” kezdé ismét Károly az előbbi komoly tárgyra térve – „elfogadtam, átnéztem, de meg kell vallani, törvény útján semmi reményem!”

„Az istenért!”

„Szegény barátém!”

„Szerencsénkre azonban a nagybátya meghalt. Vagyonát fia örökölte. Most tehát a legjobb, és véleményem szerint egyetlen kiegyenlítési mód: ifjú Zágorit arra bírni, hogy ...

„Hogy?” ...

„Anikót vegye nőül!”

„Ez jó gondolat, és hogy ha sikerül, megáld érte az isten: de édes fiam, minő ember e Zágori? mert ...”

„Nem ismerem, hanem általánosan dicsértetni hallám. Kissé szeles, mondják, ez elmúlik. Kissé heves? az jó, ha van benne élet! kissé kalandoros! No de hisz e nélkül egy fabatkát sem ér a fiatalság!”

„Csupán az a kérdés, vájjon reá áll-e ezen házasságra?”

„Én Anikó miatt aggódom édes Károlyom, ismerem őt a nevelőből. Felsőbbséget nem tűr, azért vigyázó légy az ajánlattal., mert a mily engedékeny és könnyelmű, máskor épen oly önfejű és makarcs lesz, ha ingereltetik.”

Károly nője aggodalmát nyájas mosolylyal oszlatá el. Anyja megjegyzésre ellenben sokat jelentő titkolódzással felelt, s oly nyugodtan, mint a ki szénáját legjobb rendin tudja.

„Rá fog állni!”

„Ah?!”

„Sőt ő fogja kívánni!”

„Hogyan, kívánni is? s ezt honnan gondolod?”

„Onnan, hogy már – kívánta. Kilencz, tíz nap előtt kaptam tőle egy levelet; melyben ünnepélyesen megkéri gyámleányom kezét.”

„És te?”

„És, én ...

„Mit feleltél?”

„Semmit!”

„Hogyan?” kiálták csodálkozással.

„Oh hó! Előbb ismerni akarom a monsieur, hogy személyesen adhassam át az igenlő, vagy – tagadó választ.”

Hősünk lényé belépése óta nagyot változott. A feszes illedelem helyét természetes nyájasság váltta fel, s arcának

hideg kimért udvariassága folytonos kedélyes mosolyba olvadt. – „A levél melegen van írva. Minden szó érzelmet, kedélyt, ép szívet, friss lelket árul el. Megvoltam lepetve. Ha egy családból valakit ismerünk, az egész család többi tagjait is mind ahhoz az egyhez képzeljük hasonlónak. Az első Zágori, kivel találkozám, szűkkeblű, fás lélek, szóval hideg gazember volt, és én már azt hittem, hogy ezen a néven nem is lehet becsületes ember. Csalatkoztam, sőt úgy látszik, hogy mit apjában vétett, most jeles fiában akarja helyrehozni a sors. Derék. Mit regényekben annyira keresünk, hadd legyen az életben is már egyszer egy költői igazság! A levél itt van, tessék anyám! – Kérem az omelettet! Édes Szerafin figyelj csak – köszönöm! – neked fog tetszeni!”

Bendefiné föltette pápaszemét s a levelet ki akarta bontani, midőn észrevette a töretlen pecsétet.

„Édes fiam ... hisz ez a levél ... le van pecsételve!”

„Való!... jegyzé meg Szerafin ... le van pecsételve! –

Károly arcza nyomban elsötétült. Ismét azon nyugtalan izgatottság vesz erőt lényén, mit rajta beléptekor tapasztalánk. – „Ah, igaz, csakugyan ... le van pecsételve!” ... s az elősorolt szavak minden tagját más hangon ejté ki, nagyon éles nyomatékkal.

„Károly!” –

„Fiam!” –

„Na, hm? Semmi! ez a levél...” –

„Ez a levél? ...” kérdezek mint ketten egyszerre.

„Nem a Zágorié ugyan, hanem azért ... én legalább úgy hiszem ... épen oly – érdekes! Imént érkezett, s ha jól emlékezem ... lássuk csak valóban ... „Madame Séraphin de Bendefi” ... hozzád van címezve!”

„Hozzám?” –

„Hozzád!” –

„Különös!”

Hősünk e pillanatban jegyzé meg először, hogy nője igen piros, és gépileg viszhangozá, hogy ... „nagyon különös!”

Bendefiné ellenben fiára tekint, honnan – ennek szem-sugarait követve – Szerafinra szegezi nagy pápaszeméit.

Azt mondják, csak a rossz lelkiismeret jó zavarba; mi nem úgy hisszük, azonban meglehet .... akár mint legyen, annyi igaz, hogy fiatal nőnk – már vagy azért, mert rossz lelkiismerete volt, vagy a jelenet újdonsága miatt Bendefi hangnyomatékára s Bendefiné fürkésző szemeire, melyeket megnagyított kiadásban mutatott az üveg – zavarba jött, s Károly –

Másodszor jegyző meg, hogy nője igen piros. Azonban, mint ki előtt közönyös a tárgy, kés- és villájával egy induló kezdetét dobolja tányérán.

„Énhozzám ... egy levél!”

„Igen. Tehozzád ... egy levél! ... Ebben úgy hiszem, nincs semmi különös? ...” s könnyű vállvonítás után a tányérconcerthez dúdolni is kezd.

„És mi van benne édes Károlyom?”

„Nem tudom édes Szerafin!”

„De hát ... ki írja lelkem?”

„De hát ... mit tudom én lelkem?!”

„Csodálkozom ... hogy...”

„Ó azon én is ... nagyon csodálkozom!”

„Egy szóval ... mért nem olvastad el – kedves férjem?”

„Egy szóval, mert ... nem nekem szól – kedves feleségem!” S az induló annyira erősödék, hogy a tányért minden pillanatban szétzúzástól lehetne félteni.

„Ismét féltékeny!” ... gondola Szerafin, s nem nyomhatott el egy futó örömmosolyt. Nőknek a féltés rendkívül hideg, s ah, hasonló esetekben szörnyű kegyetlenek. Perez múlva azonban, mintha büntetni akarná önnön hiúságát, barátságos, gyermekes, mégis szigorú hangon szól: „Károlyom ... barátom, bizalmatlan vagy!”

„Én?”

„Te! ... E levelet, miután nekem szól, elfogadom, de csak azon föltét alatt, ha...”

„Ha?” Vágott szavába a férj.

„Ha én utánam te is átolvasod!”

Hősünk hallgat. Nemet mondani fél, igent mondani szégyel.

„Jól van leányom, nagyon helyesen” ... biztató Ben-

definé ... „mint derék gyöngéd nőnek, hasonló esetekben mindig így kell cselekedned.” –

A levél hasábjai finom apró írással voltak telítölve s Szerafin kedves mosolylyal ajkán futotta végig, és már ép át akará nyújtani, midőn legeslegelőül még egy utóírást pillantott meg. –

„Édes fiam, elhalaványodol!”

„Csontba haraptam!”

„Csont az omelletteben? ... Nos a levélben leányom?”

„A levél ... a levél ... ben ...”

Károly harmadszor jegyzi meg, hogy nője igen piros.

„Azt mondtad, olvasás után fiamnak átadod!”

„Azt, mondtam... .”

„Nos?”

Szerafin szótlánul süté le szemeit.

Bendefiné nem mert lélekzeni. –

János ép ekkor lépett be, s Károly – ki alatt, ámbár nyugodtan ült, recseg-ropogott a szék – szitkokkal halmozottan ismét elkergeté őt, a mért – a mért olyan nagy hó van odakint.

„Tessék! . . szól végre a nő, kínos szünet után fáradt mosolylyal nyújtván a levelet.

Károly mohón utána kap, de e pillanatban szeme találkozik Szerafin tekintetével, – egymásra néznek ... hosszasán ... s ebben annyi szemérem, ép annyi gyöngéd szemrehányás tükrözi magát, mennyi ép elég volna egy csörgő kígyót lefegyverezni. Ah! a féltékenység kegyetlenebb a csörgő kígyónál, és ... nem mégis, bocsánat ... Na, lám végre haboz visszahúzza kezét.

Szerafin nagy lélekzetet vesz.

„Tartsd meg édesem. Meg akarom mutatni, hogy bízom ... az az hogy én bízom! Na na, mii beszélek? Meg akarom mutatni, hogy nem vagyok kíváncsi.”

Szerafin hálás mosolylyal köszön, s a levelet mohón rejti kebelébe.” . .

„Édes fiam, édes fiam, csak nem fogsz ugorkát enni az omelettehez?

„Ah!?”

„Na most meg a foghagymás rostélyost czukrozod?”

Károly boszúsan lökte el a tányért.

„Az étel nem jó?”

„Nagyon jó?”

„Mért nem eszel hát?”

„Jól laktam!!”

Anyja megcsóválta fejét.

Szerafin szemlesütve áll.

Károly maga elé bámul. – „Édes anyám meghűtötte magát ... nagyon köhög. Mért is jár oly igen sokat künn a szabad levegőn?” Hősünk hangja leírhatatlan lágy. így akarja büntetni nejét, megmutatván, mily roppant nyájas is tud ő lenni, ha kell. – Bendefinét máskor felényi figyelem is boldoggá teendi, most azonban, tán mert kitalálta az indokot, semmit sem hatott rá. – Károly még melegebben folytatja. „Az esti lég nagyon veszedelmes . ... jó lesz lefeküdni... . A szakácsné majd főz egy kis herbatheát.”

„Főzök én édes Károlyom!”

„A szakácsné majd főz egy kis herbatheát!” – ismétlé kemény száraz hangon amaz ... „és ... és...”

Most azon fárasztó szünet állott be, minőt tengereken vihar, sík földön eső, menydörgés, házasságban perpatvar és könyzápor szoktak követni. – A mina már el van rendezve, s ilyenkor csak egy elejtett szó, egy rosszúl választott ige, és rögtön kész egy oly explosio, mely az egész életre kihathat. Szerencsére Bendefiné hallgat, a mi ritka szerencse, mert az életben, máskor, rendszeren ilyen öreg asszony játsza a fellobantó kanócz szerepét. Még nagyobb szerencsére – Szerafin nem mozdul, s legnagyobb szerencsére Károly eszélyes, indulatossága mellett nagy adag féltékenységéhez, a természettől gyöngéd szívet kapott. – „Ha a levél fontos lenne, úgy nem küldenek postán, de megvárnák, míg én hazulról távozom. Ha ez áruulás, és főbenjáró, mely hűtlenséget vonhat maga után, úgy Szerafin eleve értesülve lett vón', de ezen esetben nem föltételezi a levél elfogadóját azon kikötéstől, hogy utána férje olvassa át” ... Ezek voltak legelső eszméi. Meg-

gondolta továbbá; mily nevetséges helyzetbe jő, ha erőszakoskodása után kisül, miszerint e levél tárgya egy tréfa. Igen, tréfa, mondjuk egy oly tréfa (száz példa lehet rá), mi magában ártatlan ugyan, mégis annyira finnyás, hogy azt regényes érzelmű nő (fölsőlegesen ismételnünk, hogy Károly e pontra sokat ad,) regényes érzelmű férjének nem fődözheti föl arczpirulás nélkül – s mint hiszszük, ép ez volt, mely a készülő vihart meggátolta, Károlyt rábírván, hogy a kínos jelenetnek minél előbb végét szakítsa, részint, mert eszélyes emberre legiszonyúbb dolog nevetséges színben tűnni föl imádottja előtt, részint, mert valóban gyöngédérezelmű férj soha sem fog eszélyessé aljasulni, hogy főképp egy harmadik jelenlétében nője piruljon.

Hősünk tehát nyugodt lett, legalább annak mutatta magát: és mutatni vagy lenni, egyértelmű az udvariasság szabályai szerint. – Más tányért kért ... evett ivott, mintha semmi sem történt volna; szórakozottsága fölött pedig (ő azt szórakozottságnak nevezte), melylyel imént a rostélyost megczukrozá s a tésztáshoz ugorkát harapott, ő maga nevetett legjobban, – Megnyugtatóként szolgált azon körülmény is, hogy Szerafin viselete egészen fesztelenné vált, s arcza folytonosan megtartá szokatlan színét; pedig melyet büntudat idéze elő, oly pirulás szétomlik az első meglepetéssel, hogy helyét annál színetlenebb halványság váltsa fel. –

Az ozsonna végeztével János a nagy szekrényből farkasbundát akasztott ura vállaira.

„János te is velünk jössz!”

„Értem nagysád. A puskát parancsolja, hogy...”

„Add pisztolyaimat! – Nos, mit izen Szerafin barát-néjának?”

„Óhajtom minél előbb láthatni, mert az ő érkezete kedves Károlyomat is visszaadja! Kívánom, hogy szívét épen, és kedélyét azon vidám hangulatában hozza körünkbe, mely őt a nevelőben mindnyájunk fölé helyezé” – Végül forró csókot nyomott férje ajakára.

„És ez a csók nemde őt illeti? Átadom!”

„Nem nem, ó nem! Csak tartsd meg magadnak!”

Ezután édesanyjának adott némi utasítást az egészség visszaszerzése iránt. Ah! ezen intésben már távolról sem találhatni föl az előbbi részvétet. Gyarló a szív. Leggyarlóbb a legszenvedélyesebbeknél, mert perczig sem bírnak két lényt egyenlő gyöngédséggel imádni.

„Mi az te Palkó?” szolt kocsijába lépve ... a mit beszéltél te?”

„Én-e teins uram?”

„Hogy ma nem érünk be Pestre, mi?!”

„Nem emlékezem rá, tekintetes uram!”

„Azt mondtad!”

„No most meg hát azt mondom, hogy hazudtam. – Úgy elmegyünk mint a kit kilőttek! – Nem érünk be Pestre? ... s az ülés alatt a kulacsot megsimogatta... „Gyih! négy óra alatt oda teremtem nemcsak Pestre de – Antverpiába is!”

III.

Szerafin férjét a koci lépcsőjéig kísérte.

Bendefiné, kinek világosan meg volt ez tiltva, ebédlőből nézte a távozót. Két óra múlt: beesteledett, s még mindig itt e sötét szoba ablakai előtt gondolatokba merülten találta őt az ifjú nő. – „Szomorú vagyok. Minden munkámat előszedtem pedig, de egyik hiba a másikat éri. Mit kén csinálni, hogy ... nem veszi észre édes mamám, hogy ez a ház ma igen igen üres?! ...

Feküdjék le. Akar herbatheát?”

Bendefiné egy mozdulattal sem árulta el, hogy ezt is hallaná.

„Két óra előtt indultak s most fele útján lesznek, a rákosi csárdánál. Milyen is a rákosi csárda? – Hosszú egyenes épület rácskerítéssel. Előtte gémes kút, hova a leányok vízért járnak a szomszéd faluból. Odább zöld halom teli őszi virággal. Igen. E dombról szakította Károly az immortel- füzért. A nap épen hanyatlóban volt, bégető juhnyáj vonult el az országúton s a mellé plántált hársfa-sor nászkocsinkra hűs árnyékot vetett. Most ő megint ott van, látja e dombot ...

tán épen leszált kocsijáról \$ úgy-e, visszagondol menyegzőnk estvéjére, és sétál az árnyékban vagy virágot szakít, hogy visszajöttével ismét megleljen egy koszorúval!? . . Ah, de mit beszélek ... Jól kinevethet!” Bedefiné nem nevetett.

„Ily sötétben nincs árnyék, aztán tél van; a fák megfosztva lombjaiktól, s a vidéket magas hó borítja. Szomorú képe a változásnak! Menyegzőnk előestéje és e vidék panorámája oly élénken bevegült boldogságomba, hogy e két képet egymástól külön választani nem bírom, a halmot mindig zölden, s lemenő naptól megaranyozva képzelem... Úgy hittem, környékét megkíméli a tél. Ah! nem akarok rágondolni!” ... ezt mondva, tenyerébe hajtotta fejét, gyakori sóhajtásai azonban elárulják, hogy ábrándjainak hallgatva is odább fűzi szomorú képeit.

Bedefiné, kinek figyelmét nem kevésbé leverő gondolat köthette le, végre menekült annak bilincseiből, halkan közeledett Szerafinhoz, gépíleg álla eléje, s látszó hidegséggel szólt: „Imént panaszkodtál?”

„Gyermekség. Kifog érte nevetni!”

„Gyermekség? meglehet. Azonban ha szomorúvá tesz, nem fogok rajta nevetni.”

„Eszembe jutott ... Férjem házasságunk óta ma távozik először a háztól, s ez szomorító, úgy tetszik, mintha ez csupán kezdete lenne, több s jövőre gyakrabban előfordulhatnak. Nincs igazam?”

„De igazad van!” ... helyeslé amaz némi készséggel.... „Károly honulése már eddig is nagy áldozatba került. — Gazdaságát elhanyagolta ... ezt lehet ugyan még eddig menteni; szerelmeseknek, míg túl nem mennek a rendes mértéken, sokat elnézhet az ember, de jövőre ... szóval te okos nő vagy és be fogod látni, hogy ily terjedt vagyon kezelése férjed egész figyelmét igénybe veendi.

„Egész figyelmét! Gyanúm tehát nem volt alaptalan? Mért is vagyunk mi gazdagok, ha szegények lennénk, Károly figyelmét semmi se zavarná, s egyedül nekem élne.”

Szerafin okoskodásának logikátlanságában a szerelemnek annyi logikája feküdt, hogy az öreg asszony önkénytelen kö-

nyékre indult, nem engedé mégis magát elragadtatni, de csakhamar visszaülte előbbi nyers hidegségét. Szerafin azonban a sötétség s elfogultsága miatt távolról sem gyanítván e jelenségeket, iménti bizalmas őszinteségével folytatá: – „Minket szerencsétlenség fog érni. Szívem nehéz, keblem szorult! – Úgy-e ily sejtelennek semmi alapja?”

„Ellenkezőleg minden sejtelennek van alapja. A jó, nyugodt szívet jegyezd, a roszak ellenben fölzaklatott lelkiösméretből erednek.”

Bendefiné vég szavában cseppet sem leplezte a gúnyt, s Szerafin nagyon el lehet merülve, hogy még most érzi a szúrást.

„De hiszem, Károly holnap visszajő!”

„Nos?”

„Nos, hogy ha visszajő, úgy nincsen semmi baj!”

„Hm!”

„Az istenért! Csak nem képzeled, hogy valami szerencsétlenség érhesse az utón!”

„Nem, ne félj Szerafin, ennél nagyobb szerencsétlenség már nem fogja érhetni az úton!”

„Ennél nagyobb? hát elhallgat valamit? ... Mért

szólított most Szerafinnak, és nem édes lányának, mint előbb? ... kérdésemre hallgatott ... hangja hideg. Ha megbántottam, hidje el, akaratom, tudtom nélkül történt. Édes mamám, bocsásson meg! – Nem? e fejrázás azt teszi, hogy nem!? Ó istenem! ma úgy is szomorú vagyok, ne kínozzon, ü helyzetben ily pillanat elviselhetetlen!”

„Hogy te, ki magadnak olyan okos vagy, nem épen úgy gondolkozol férjed irányában, Egy pillanat elviselhetetlen, és lám mit mondjon ő, kire a legjobb esetben, visszajöttéig 24 órai szomorúság vár?”

„Mit mond?”

„Azt, hogy Károly, noha derültnek mutatta magát, nagy küzdelemben volt.

„Nem értem!”

„A nőnek kötelessége kiismerni férje legkönyebben sértendő oldalát, és ha látja, hogy ez túlságos szerelmében féltékenységre kész, elvoztatni minden szót, s nemcsak minden

kétértelmű viseletet, de egy pillantást, az oly lehelletet is, mely felkölthetné benne az irtóztató gyanút. Leányom! a féltés buja növény, mely, ha egyszer megfogamzott, irtás alatt is nő!”

Szerafin büszkén emelte föl fejét.

„Tudom, mit akarsz mondani. Öntudatodra hivatkoznál? Szép, de az nem elég. Másokért is vagyunk hűk, és nem csupán minmagunkért; azért nem elég csak hűnek lenni, hűnek kell látszani, ellenkező esetben maga a látszat ép oly gyilkoló, mint a valóság! Mit mondék? gyilkolóbb! Mert míg a bizonyosság megvetést vagy hidegülest okoz, a bizonytalanság kíméletet parancsol s hallgatást. Már érezzük a vesztes egész gyötrelmét, de nincs kezünkben adat, hogy vele kilépjünk, és mert a háttérben mindig ott pislog a remény, hogy kínzó ördögünk kínzó angyal lehet, félünk vele éreztetni küzdelmeinket. Nyájasságot színlelünk hozzá, bizalmat mutatunk irányában, míg szívünkbe zárkózva némán emésztyük el fájdalmunk tehetetlen dühét, s szorítjuk a kezét, mely ostoroz, csókoljuk az ajkat, mely harap! – Nos leányom, szabad-e ily gyötrelmet okozni annak, a ki szeret, azért, a mért szeret?”

Szerafin dermedten hallgat. A mondat igazsága, vagy a váratlan helyzet, egy különben okos, de mégis egyszerű özvegytől hallani ilyesmit, tették rá e hatást?

Féltés ébresztése pedig már mai világban divatozó szokás. Oly fűvő ez, melylyel a kaczérság izzóvá teszi a szunyadozó parázst. Vonzalmat szerelemre ébreszt, szerelmet szenvedélylyé gyújt. Ám használják, kiknél a szerelem professio, ha eléggé imádva nincsenek, de itt, hol a gerjelem vég-határát érte el, veszedelmes, veszedelmes az ilyen legyező! Nagy szélben persze a fáklya jobban ég, de hejh jegyezd meg leányom, nagy szélben a fáklya hamarabb is leég. – Önző az ember, mindenütt, mindenben gyönyörét vadászsza. Azért szeretjük azt, a mi kellemes. Azért gyűlöljük azt, mi kellemetlen. – Szeretjük a szerelmet, míg kedvez, de mint egy szűk czipót, előbb utóbb eldobjuk, ha kínoz, és a féltékenység egy percnyi kínjával nem ér föl a legboldogabb szerelem esztendei kéje. Nincs hát kárpótlás a jövőben, annyival kevésbbé van a múltban, mert habár fájdalom és bánat szívünk-

ből kimosódnék, azon perczről, melyben féltékenyek valánk, elménkben a kétely örökké fenmarad; és ne legyen boldogság, de tovább tartson a kín, úgy azon pillanatban, mellyben a varázs megszakad, helyén emésztő gyűlölet ébred! Még egyszer leányom, férj és nő között silány házibútor ez, mit össze kell törni, mérges skorpió, melyet, hogy marása a szerelemre halálos ne legyen, menyegző előtt kell szédörzsölni a seben I Károly nőtlen korában lovagolt, irt, olvasott, s ím mióta szeret, mindennel föl hagy. Gyönyörű paripáit eladta. Fegyverei rozsdásodnak. Hírlapjait más olvassa. E mellett elhanyagolja gazdaságát. Mellőz engem, édesanyját; kit pedig előbb mindennek fölött szeretett, s miért? szerelméért? kiért? Te éretted! – Előttem fiam boldogsága a főcél, és én, bár reszkettem rendkívüli szenvedélyén, míg abban megnyugvását találta, nem panaszkodtam. Ez ideig nem is volt rá jogom, azonban – most!” –

„Most!?”

„Másképp áll, mert kinek 26 év, s az én vigyázatom alatt egy borús gondolat sem zavarta nyugalmát, annak részére te alig három hónap után ím 24 órai gyötrelmet szereztél!”

„Károlyomnak?”

„Féltékenynyé tevéd!”

„Én?”

„Igen; te nyújtottál okot!”

„Okot? anyám, okot!?”

„Láttad fölindulását, és gyanúját mégsem oszlattad el j lásd van jogom azt mondani, hogy okot adtál reá; és én, melyet ígéreted ellenére elrejtettél, látni akarom, azon – levelet!”

„Ah, ebben vél áruulást? – ezért hisz?” ...

„A látszatról mit hiszek, elmondám. További véleményemet e levél olvasásától függesztem föl, s a készségtől, melylyel kívánságomat teljesítéd l”

„Ha tehát átadni nem akarnám?”

„Vétkes vagy!”

Szerafin keserű mosolylyal válaszolt, – „E levelet férjem, bizalma jeléül nálam hagyta!”

„Nálad hagyta, mert örülten szeret, s még most készebb saját nyugalmát áldozni föl, mint hogy neked pillanatnyi kellemetlenséget okozzon; nálad hagyta, de neked ily áldozatot elfogadni nem szabad, vagy megszűnik minden kötelességem irányodban, s ép ezáltal jogot nyerek egész szigorúsággal ekképen szólani: „Neje fiannak, e tárgyban rögtöni felvilágosítást akarok!”

„Anyám!?”

„A levelet! .... vonakodol? – Jó éjszakát!” .... Azonban a helyt, hogy elhagyná a szobát, még egyszer visszafordult, s enyhült hangon szólt: „te nem gondolsz ám e vonakodás következményeire. Leányom, igen fiatal vagy, szinte lehetetlen, hogy már vétkes légy, és mégis – az egész anynyira ellened! – Fiam érkezéssel első kötelességemnek ismerem őt párbeszédünkről értesíteni. Így tovább nem lehet vinni a titkolódzást, de a levelet okvetlen elő kell mutatnod! Gondold meg, mi fog történni! – Vagy nincs benne gyanús pont, a mi azonban már ekkor nem elég, holnap kétségbevonathatik a levél eredetisége! Vagy – ki most őszinteség mellett tréfás mosolyra adhatna okot, a legkisebb szócška, a legkisebb kétértelmű vonás ekkor már terhes bűnvádként nehezkedik reád!”

Szerafin nem ellenkezik tovább, kebelébe nyúlt s átadá.

Bendefiné gyertyát gyújt, egy nagy rézkapcsos könyvből kiveszi pápaszemét, a levelet kibontja, s már ép olvasásához akarna kezdeni, midőn a folyosóra vezető ajtó megnyílik, borzas nőcseléd rohan a szobába, lelkendezve kiáltván, hogy – „vendég érkezett!”

IV.

Károly nejét enyelegve ölelte át, s ezer oly apró bohóságot vitt végbe, mely teoriában, azaz így leírva rosszul venné ki magát, míg in praxi ellenben, azaz a kivitelben nagyon kellemetes. Aggodalma multával egészen derültté lön.

S így van az féltékeny embereknél. Kedélyük április, egyik túlzásból a másikba mennek. Rész órában megszállja

lelküket a borús gondolat, s ilyenkor a legegyszerűbb szó rajok nézve kísértet, egy mosoly, rém. Maga a világ pokol, hol ördög az ember, mert e sötét üvegen keresztül mindent fekete színben látnak; majd ismét a magicus pillanat multával, a mint szellemük kínzó nyomatéka alól lassankint szabadul, gyanujokat határtalan bizalom követi és vak hit.

Károly bundájába mélyen burkolódzva angol kényelemmel élvezé egy ily boldog perez üdvözítő mámorát: „Hogyan voltam képes egy perczig gyanakodni? házamhoz senki sem jár – Szerafin végtelenül szeret, hisz miatta nem birtam elindulni öt nap óta! – Ha valahová akarok, először sürget, aztán kér várjak még, aztán hogy ne menjek, végre nyakamba csimbalykozik, csókol, addig csókol, míg – önkényt maradok! vagy ha ellenkezném – bezárja előttem az ajtót, és – megint csak maradok. Kétségkívül szeret, de ah, nálam e féltés betegség. Szerencsére hamar kigyógyultam belőle. Érzem a máshoz hasonló eset többé nem forduland elő. Szerafin megijedt! Szegény, mily készséggel nyújtá a levelet, de én – nem fogadtam el! Igen én – nem fogadtam el II – Nem fogadtam el? Való!!! és jól tevém, máskor is így fogok cselekedni. Hasonló bizalom fölemeli őket. Kedves Szerafin bízom benned, hiszen te vagy az én hű nőm – szívemnek szerelme, lelkem – oh – mindenem!” ...

„Hideg van Palkó bátyám!”

„Hideg van János!”

„Nem szomjas Palkó bátyám?”

„Szomjas vagyok János!”

„Bárcsak valahol találánánk, egy ...”

„Majd találunk János!”

„Nem felejtett kend el semmit Palkó bátyám!”

„Semmit János!”

„Hol van hát Palkó bátyám?”

„Az ülésbe János!”

Mondani sem kell, hogy e párbeszéd tárgya, a veres borral színig töltött kulacs.

S Károly ábrándjaiba merülve, sem e suttogást észre nem vévé, sem a gyanúst mosolyt, melylyel Palkó János

szomjúságát enyhíteni akará. Akará mondjuk, mert nem érte el célját, az ember szomjúsága nevedni szokott, ha értésére esik, hogy boldogságától oly igen igen szűk tér választja el.

Itt meg kell jegyeznünk: Bendefi napi parancsának egyik legnevezetesebb pontja azt tartja, hogy útközben cseléd egy csep bort se igyék. János ezt jól tudja, azonban mindennek van határa, még János türelmének is, és ennek hatása véget ért. Bizalmas hangon, minőre a cselédeket hosszas szolgálat jogosítja, intézett egy pár szót urához, mely azonban válasz nélkül maradt.

„Aluszik!” – gondola, s miután egy oldalpillantással magát e hitében assecurálta, előhúzta a kulacsot s lecsavarintván, koronáját előre, és egy nagyot nyelt, s ajkait megtörlé. – „Isten éltesse Palkó bátyám!”

E perczben hangzék Bendefi szava. – „Micsoda kocsi az, a mely ott felénk tart?”

„Egy – hi – hi, hintó!” – s a kulacsot ölébe csusztatá. – „Ejnye beh jó szeme van a nagyságos urnák – én is régóta nézem, mert csak azt vigyázom.”

„Erre tartanak?”

„Mindjárt el is érnek. Alig vannak egy puskalövésnyire!”

„És – honnan jöhetnek?”

„Pestről, bizonyosan. Ugyan csak iparkodnak ám. Ezek még ma aligha tovább nem akarnak menni N***nél. pedig egyszerre olyan sötét lesz itt, mint egy tömlöczben. Örüljenek, ha ott meghálhatnak!”

Bendefi nyugtalanná lön. „Szeretném tudni kinek a?”

„Megkérdem a kocsist!”

„Hadd el. – Itt vannak. Nézzétek meg, ki ül a kocsiiban?”

„Két asszonyosság!”

„Férfi nem volt velük?”

„Nem!”

„Tisztán láttad?”

„Tisztán! Egy lélek se!”

Károly nyugtalanságát mintha ketté metszenék. „Már

megint!” – sóhajtá – „pedig csak most tettem fogadást! Hajh nagy betegségből nem gyógyulhat meg rögtön az ember, s a féltés a legnagyobb betegség! – Ördögbe is, nevetséges kezdek lenni, hiszen képes volnék minden kocsit, mely északtól délnek tart ... nem, nem, most már jöhetne száz is, csupán ez egynek látására nem tudom mért, szívemben zsibbasztó sejtelem ébredt! – De, most igazán vége. Kedélyem tiszta, vérem csendes. Szerelemnek első föltétele a hit, s hitem helyreállott. Utolsó nyomástól szabadult meg szívem, s itt esküszöm (mert úgy érzem, most már esküdhettek) jövőre bármi történjék, semmi sem lesz képei megingatni bizalmam. Oh, beh könnyű a lélekzet. Mily fris a levegő!”

Ezúttal igaza volt, s vagy a helyreállott nyugalom, vagy hosszas ingerültséget követni szokott, kimerültség miatt elszunnyadt – elaludt.

János és Palkó ugyancsak használták ez alkalmat. – Palkó a mint ivott, akként csendesedett, utoljára lélekzetét is alig lehetett hallani. János ellenben élénkséget nyerve, eldánolta: A hol a hú nő terem, hogy azt a földet nem ismeri! Eldánolta, hogy:

„Nem menyecske hej huj, ki nem csalfa,
Ki az urát meg nem csalja!”

Szerencséjére azonban az ő ura nem hallotta e verset, különben.....

„Recs!” –

E kemény zökkenés Károlyt is fölébresztette. – Sokáig alhatott; már egészen besötétedett, s a hó nagy pelyhekben szállingózott alá.

„Hol vagyunk?” kérdé álmosan.

„Antverpiába!” dűnnyögé fél daczczal a kocsis.

„Részeg vagy?”

„Nemén!”

„Mit beszélsz hát – mi baj? – Mért állottatok meg?”

„A tündér kirúgott, s átlépte a hámot, osztán meg a kerék egy árokba tévedt!”

„Gazember, nem tudsz vigyázni! – Messze elhagytuk már a rákosi csárdát?”

„A csárdát? hm! – már azt, azóta el kellett hagyni!”

„Hogy jöttetek az árokba?”

„Úgy, hogy utunkat egészen belepte a hó!”

„Mondtam én Palkó, bá ... bátyám l” – gagyogá az inas – „ne menjünk le a tö ... tö ... töltésről, de kend erővel a dülő útra tért. Most ebbe az elátkozott országba azt sem tudjuk égen járunk-e vagy a padláson. Eltévedtünk, nagyságos uram!”

„Eltévedtetek!?” kiáltá Bendefi dühösen ugorva fel, s magyar tempó szerint teli marokkal szítva az átkot.

„Igen eltévedtünk,” monda a kocsis egyszerű természetes hidegvérűségével, azután nyugodtan hallgatott, s a zivatar multával hideg vérrrel ajánlá, szálljanak le a kocsiról, hogy a kereket ki lehessen emelni; azután tovább mennek vagy jobbra vagy balra, míg találnak egy tanyát, hol őket útba igazítják; azután épen nincs semmi baj, mert még ma nemcsak Pestre, de akár Antverpiába is könnyen odaérnek. –

„Most instállom!” – szólt, midőn ura ismét elfoglalá helyét – „merre parancsolja, hogy tartunk?”

„Én tőlem ne kérdezd, menj, a merre látsz. Gazember! ha belevágtad, húzd ki a fejszét – de úgy vigyázz, Antverpiádba kergetlek, ha miattad kellene késnem.”

János hát és Palkó tanácsot tartottak a fogat előtt s e tanácsnak, mint sok kupaktanácsnak egyetlen eredménye lön, hogy a kulacs egészen kiürült.

„Nézze Palkó bátyám, ke ... kendnek jobb szeme van, mintha lovas embert látnék, köze ... zeledni?”

„Közeledni én is látok valamit, csak hogy az nem ember ám, hm! nem bizon, hanem úr!”

„Az ám! úgy látszik észrevett. No, hát a . . . isten majd útba igazit.”

„Nem lessz abból duda. Mert a mint kivehetem, ez is csak onnan Antverpiából jó valahonnan!”

A lovas ember vagy úr, a kocsi előtt állapodott meg.

„Hová visz ez az út?” – kérdezte Palkó,

„Az isten háta megé atyafi! Hát az?”

„Antverpiába atyafi!” felelt hasonló naivsággal a kocsis.

Az idegen, ki első tekintetre annyiban különbözik collegáitól, más román hősoektől, hogy nincs köpönyegben, sértve látszik János röhögésétől s lovag korbácsát hosszúra eresztve, komoran kérdeze: „Mennyire van még ide N*** városa?”

János jónak látta kalapját megbillenteni.

„Két órányira!”

„Ismerősök kendtek?”

„Ott lakunk teins uram!”⁵

„Jó, úgy hát megtudják mondani ... felelj csak szaporán, Bendefi háza milyen formán esik? közepén a városnak, innenső-e, vagy a túlsó felén?”

„Bendefi háza?” ... szólt Károly ülésében főlegyenesedve.

„Igen.”

„Bendefi Károly háza?”

„Igen hát, na igen!”

„Melyik.?”

„Van több is?”

„Nincs.”

„Hát az ördögbe, ha több nincs.”

„Szabad kérnem, mi okból kérdeze?”

„Nem szabad.”

„Uram, egy loyalis ember... .”

„Nem kíváncsi! rekeszté be amaz, s paripáját sarkan-tyúba kapa.”

Palkó egypár áldást küld utána.

János a korbácsra tett észrevételt.

Károly? tudjuk megesküvék, hogy nem lesz féltékeny, és ez ... nagy szerencse! A körülmények most úgy össze-játszanak, hogy kissé hidegebb vérű embert is kiráznának egykedvűségéből.

Hogy is ne? –

Fiatal ember ... lóháton, éjnek idején, keresztül kasul a szántás vetésen, Bendefi háza után, Bendefi Károly háza után kérdezősködve, rejtélyes viselettel, ámbár nem köpönyegben, hanem a helyt gyorsan otteremve, sebesen távozva – Károly végig gondola mind ezt, azonban – ha jól emlékszünk, megesküvék, hogy nem lesz féltékeny?

Eszébe jutott továbbá a levél ... Szerafin arcziprulása, a készség, melylyel Anikót dicsérte, csupán hogy ezáltal őt útra lovalja, ... a habozás, majd gyorsasága, melylyel e levelet kebelébe rejté, s midőn mindezt meggondolá, fogai összevaczogtak – kérem a hideg miatt, hisz ő nregeküvék, hogy nem lesz féltékeny, s ah, az nagy szerencse!

Ha meg nem esküdött vón'? ... hisz úgy most féltékeny lenne, a mi nagy szerencsétlenség lenne, mert ily tények után egyszerre minden, de minden világos lenne. Átlátná, hogy complottal van behálózva. Átlátná, hogy neki a legnyomorultabb szerep, egy megcsalt férj szerepe jutott. Átlátná, hogy neje őt soha nem szerette, s mindazon nyájasság, mit eddig hozzá, mutatott – színlés volt; mert midőn őt ölelte. másra gondolt, mert midőn őt csókolta, képzeletében mást csókolt. Átlátná, hogy ép e három hónapi ragaszkodás, e túlságos hűség leggyalázatosabb kelepce ... Átlátna még sokat! Átlátna mindent.

Így ellenben csak azt látta át, hogy többé nem féltékeny, s hogy ez nagy szerencse!

Ha meg nem esküdött vón'? Vgy most dühösködnék, pisztolyához kapna, tán utazási célját is megváltoztatná s Pest helyett haza menne, míg most... .

Igaz hogy dühös, de ... csak haragszik, mert a kocsis utat tévesztett,

Pisztolyához nyúl, de ... csak hogy rablók vagy farkasok ellen védelmezze magát.

Utazási célját is megváltoztatá, s kiadta parancsát, hogy rögtön visszainduljanak, de ... csupán mert átlátta, hogy részeg kocsisra nem bízhatja magát. Igen, hogy részeg kocsisra nem bízhatja magát. Ezt látta át s ezért veszi visszafelé az utat. Hiszen. ...

Megesküvék hogy nem lesz féltékeny, s most átláthatják, hogy mily szerencse az!

V.

Kinek érkezését oly lelkendezve jelenték, a vendég Anikó volt.

Termete kissé telt. Orra hegyéig elburkolva lépett be, azonban daczára a nehéz köpeny és a vastag skót szövetű sál-nak, mely nyakát háromszoros karikába köríté ... tüzes szemének élénk villogása, s tartásának eleven modoráról őt mind Szerafin, mind Bendefiné rögtön fölismerték.

„Ejnye!” kiáltott némi nehezteléssel – „a vén gouvernante úgy bepakolt, mint egy afrikai múmiát, s egész utón azért szenvedtem, hogy legvégül incognito mutassam be magam, én ... jaj jaj!! – Csókolom kezeit édes Mamám! Hogy vagy Szerafinom? Én vagyok az a gonoszvérű kis szeleverdi, a ki egy tarka lepke miatt édes mamácskámnak az egész kertjét összetapostam! hihih! Károlyival a spárga ágyakon tánczoltunk egy csárdást! s szegény Károly! virágokkal akart kedveskedni, de én visszaküldtem, hogy hozzon inkább egy kendő zöld körtét, meg éretlen baraczkot! – Szerafin! jól nézessz ki. Nem híztál? No hál' isten. Képzeld, azzal ijesztenek, hogy ha férjhez megyek, rögtön kövér leszek! Úgy-e pedigsoványkodtam? köszönöm! A bánat! Mennyibe-szélhiválóm – hát férjed? Ő ellene nagy panaszom van!”

Bendefiné nagy megütközéssel kérdezé: „Fiam nincs veled?”

„Nem jöttetek együtt?”

„Nem ő hozott?”

„Mentsen isten, várhattam volna utána. Őt napig elbírtam törelemmel, de ma végre, midőn már a legeslegutolsó nagy leányt is hazavitték, halálosan bántott a gondolat, egy perczet is ott tölteni az apróság között. Legnagyobb készséggel fogadtam hát Berta ajánlatát, midőn kocsijában egy helyet ajánlott. – A propos, Berta sajnálja, hogy egy perczre sem jöhetett fel, nagyon siet – általam küldi kézcsókját! – Csak képzeld Szerafin! pogyászom mind Pesten maradt. Úgy jöttem haza, mint egy tönkretett vakációs diák. A mim van, rajtam van! – Kérlek segíts kibontakozni, iszonyú kövérnek látszom így, s kezd fojtogatni a vagyonom.”

Anikó vidor hangulata jó hatással volt ez izgatott kedélyekre. Szerafin derültebb lön. Bendefiné is, – kinek egészségi állapota pihenést igényelt, menyét barátnéja társa-

ságában biztosítottnak vélvén, belső megnyugvással vett búcsút, meg nem állhatta mégis, hogy távozásakor a kérdéses levelet fontos képpel meg ne vizsgálja, s Szerafin vidámságára igen komoly arcot ne csináljon.

„No, magunkra vagyunk! hát, kaptad levelem? Mutat, tad férjednek? Mit szól a tekintetes gyámnok úr a gyámleány határozatához? Csinált nagy képeket haragudott! úgy-e? – Hihi, mintha látnám. – Ebéd után fekete kávénál ültök, egyszerre kopogtatás – a levél érkezik. Károly miután elolvassa, bajuszán egyet pödörít (mellékesen legyen mondvá, csinos bajusza van) azután köhint mint tótorhoz illik, s magát igen komoly positúrába tévén, szigorú hangon úgy beszél felőlem, mint könnyelmű leányról, ki dugába dönti az ő nagyszerű terveit s eljásza saját szerencsáját; itt, gravitással kávéjába czukrot kért. – Azután jövendölte, hogy majd lakolok én még makacsságomért, és – szivarra gyújtott! – Azután ismét tovább jövendölt, hogy akkor fogom megbánni mostani feleségemet, mikor már késő lesz, és – hosszú pauza után, hihihih, nagy füstöt eresztett!

„Istenért, mit beszélsz? az én férjem nem pedáns.”

„Eh, minden tótor pedáns, s lelkem a te férjed semmi-vel sem jobb a diákné vásznánál. Az öreg mama sokácsszerint persze, kedves fiacskáját pártolja, s így a végítélet már közel van a kimondatáshoz; midőn te közbe lépsz, ügyvédemé leszesz, és elmondván hogy igazam van; mert miután én megyek férjhez, és nem a tótorom, illő, hogy én válaszszak férjet, és ne a tótorom; – el mondván, hogy a tüzes szerelmet nem lehet feláldozni hideg speculatióból, mert a szív nem gyapjú, sat. sat. a pert egyetlen agy hatalmas dictátori „úgy akarommal befejezted? Köszönöm!” – – Anikó mind ezt oly hangon szavalá, mely a mondottak iránt legkisebb kétséget sem szenved, azért nagyon meglepte őt Szerafin azon nyilatkozata: hogy e házban nincsen papucskormány!

„Be kell hozni! Mielőbb annál jobb! – S nincsen papucskormány? Úgy hát a te férjed valóságos zsarnok!? Ah, most értem levele szavait! Oly hangon tudatta velem, hogy részemre tisztességes jámbor férjet talált, mintha arról lenne

a szó, búzája minő áron kelt el, s hogy birkái mind egységesek.”

„De azon ifjú, kit részedre ajánlott...”

„Nem kell, mert ajánlották, nem kell, mert ő ajánlá! nem kell, mert tisztességes és jámbor! Nem kell mert – nem kell! – Nevét sem tudatta, nézd-nézd, ő csak darab számra dolgozik! Egyébkint jól teve, mert ha eddig tán barátom volt is, daczára jámborságának, azon tisztességes férfiút zentúl gyűlölni kellene!– Ha látnád Aladárt. Szép, szelíd, engedelmes! Szeszéyeimnek annyira hódol, hogy szegényt néha sajnálom. Azt lehet mondani, nincs saját akarata, no, de sértsemeg más, és... Ohó az én gyámnokomnak még meggyülhet a baja! – Aladár ez idén úgy tudd meg, hogy három párbajt vívott, s a múlt héten annyira dühbe jött férjed ellen, mért ez levelét válaszra sem méltatá – hogy komolyan rettegtem a találkozásért. Jónak láttam indulásomat is eltitkolni előtte. *– Ez a titkolódzás azonban nem tarthat örökké. Először, mert nincs kedvem lyánynak maradni Örökké. Megvárom hát, míg férjed visszajő. Ha megegyezik? jó – Aladárt idehívjuk! Ha meg nem egyezik? úgyis jó – Aladárt idehívjuk, s te segítségemre léssz, ha ő eljőne, hogy...

„Semmiben! Mosom kezeimet. – Aladár minálunk?”...

„Titokban l” ...

„Annál kevésbbé! Mit képzelsz? Az semmivé tenne. Veszélybe döntené házunkat!”

„Hogyan?”

„Károly borzasztó féltékeny!”

– „Féltékeny? hahaha, féltékeny? Annál jobb, így felfogja tettemnek indokát. Én is féltékeny vagyok. A pesti uracsok, kevésbbé vagy nagyobb a mind csapodárok, és meg nem engedhetem, hogy férjed szeszéye miatt én lakoljak, s huzamos távollét által fővárosi kedvesem hozzám hűtlen legyen! – De igaz! Hát Károly ... még nem mondtad miként fogadta levelem!?”

„Bocsáss meg lelkem, de ... nem mutattam neki, mert...”

„Nem mutattad? Ah! – – Semmi! Úgy is jó! –

Tehát magam erejével fogom majd intézni saját dolgaimait. Előre is mondhatom, hogy semmi kegyelem! Aladárt még ingerelni fogom. Ha ő kardot választ, én pisztolyt ajánlok. Óh! kérlelhetetlen leszek!”

„Én meg akartam neki mutatni leveled” .... mentegetődzék Szerafin .... „de ... végsorai ... az utóirat!”

„Hihihi! az utóirat? A propos, térjünk át levelein utóiratára!”

„Ah, ha rágondolok...”

„Étvágyat kapsz?”

„Iszonyodás fog el.”

„Kezdesz nevetséges lenni.”

„És rémület.”

„Báh, mi van abban!” Elbeszélem a nevelőben véghezvitt csinainkat. Jóétvágyunkat, mely a sovány koszt miatt ingereltetve, rendesen ebédután volt még a legnagyobb. Mikép csaltuk meg a vén gouvernantot! emlékszel? hekliző selyemre, aranyfonalra kértünk pénzt, s tormás virstlit-, beefsteaket meg ráczürmöst hozattunk rajta. Olyan házi sipka, a mit magunk készítettünk, azért került 78 forintba, mikor készen véve a boltban, huszonöt! Emlékszel, mikor férjed számára a paplant horgozád? Javában falatoztunk, mikor kip-kop s egyszerre csak a vasórrú bába belépett, te a sunkát, hihihi, a paplanba göngyölted, és meg sült libámat supsz egy harisnyába!

– Máskor egész üveg kölni vizet kellett kiinnunk, hogy elnyomjuk, a foghagyma szagot, s te – múlt héten, te olyan nagy éhség volt a nevelőben, hogy Bertával 4, mondd négy font pamutot ettünk meg egy uzsonára.

„Pamutot, és nagy font pamutot?!”

„No igen, előbb fokhagymás rostélyosért kicseréltük!

– A propos fokhagyma! – De folyvást rémült arcokat vágsz.”

„Ha megtudná férjem,”

„Mit?”

„Hogy valaha ráczürmöst ittam s fokhagymás rostélyost meg virstlit ozsonnáztam... .”

„Na?”

„Többé nem szeretne!”

„Bah!”

„És te elég vigyázatlan voltál ily dolgokkal tölteni meg lapod hasábjait. Lásd leveledet e miatt nem mutattam!”

Mondom, mielőbb be kelt hozni a papucskormányt! Az urak, mint urak, kiállhatatlanok! Férjed tehát épen nem szereti?

„Ő igen! Ő eszik!”

„Ő igen! Ő eszik, de neked megtiltja?”

„Egy nőnek úgymond étkei is szellemiebbek!”...

Anikó három perczig tartó kaczagásra fakadt... „Te hát romanticusból? gyönyörű egy dolog, s mit életemben hallok, ez nem első eset. Szegény Szerafin! Mily élvezettől foszt meg a zsarnok! – No Aladárt én másképp tresszírozom.

Utóbbi időkben, hogy jó elfogadásra számíthasson, pulyka-czomb vagy virstli nélkül soha nem mert volna belépni a nevelőbe. Tégy te is úgy! Csinálj durczás képet, légy szomorú, meg ne csókold egy hétig, egy hónapig – sírjál (hisz az könnyű?) essél kétségbe, mondd: „virstli vagy halál!” s meglásd ő fog kényszeríteni!”

„Köszönöm, nem kell. Eleinte, megvallom, nehezemre esett, most örülök tilalmán!

„Örülsz!?”

„Igen. Én nem eszem húsételt, nem iszom szeszes italt, s ezért ő istenit l

„Ah!”

„Úgy tekint rám, mint egy túlvilági lényre!”

„Bizonyossá tehetlek, hogy én nem volnék meglegedve, ha jövendőbeli férjem úgy tekintene rám, mint egy túlvilági lényre!”

„Mert nem képezed minő kéj van abban: szerelem helyett imádatni! Imádatni! ó mondd. Ily jutalomhoz nem csekély ez áldozat?”

„Köszönöm. Az én vércsetermészetem a hús mellett szavaz, és mert nagyon is átszellemült állapotban van, köznapi nyelven szólva: igen éhes, borzasztó szépen kér, süttess számára egy pár nagy rostélyost.”

Szerafin látta, hogy híjába ellenkeznék. Fél óra múlva két rostélyos sistergett a tisztára terített asztalon,

„Ha nem eszel, legalább ülj ide mellém!”

„Azon föltét alatt, hogy nem kényszerítesz!”

„Világért se. Ne félj! ...” biztatá Anikó mohó étvágyal fogván a vacsora elköltéséhez. Barátnéját nem kiálta, csupán valahányszor egy szép falatot szűrt föl villájára, azt mindannyiszor Szerafin ajkai előtt vezette el. „Tudod-e kedvesem.” – Szólt közbe pathoszszal – „ha poéta volnék, hogy én rózsa helyett a rostélyoshoz írnék sonetteket?! –

„Eredj! Eredj!”

„Nézd, piros mint a rózsa!”

„Gyönyörű!” helyeslé Szerafin vonagló ajakkal.

„Illatos mint rózsa!”

„Nem rózs!”

„S hidd, jobb ízű hihi! mint a rózsa!”

„Meghiszem, és ... ha épen akarod?”

„Ments isten!”

„Ezt az egy falatot!”

„De férjed!” ...

„Ah csupán csak ezt az egy falatot!”

Szerafin ebéd óta mit sem evett, és folytonos kedélyingerültsége annyira elősegíté étvágyát (nóta bene, a kedélyingerültség ám étvágyat okoz) hogy az egyetlenegy falatot, egy egyetlen második követte, ezt ismét egy egyetlen harmadik, és így tovább, míg az egész rostélyos tökéletesen felezve volt.

Valahányszor azonban a mellék szobákban zörrenés támadt, rémültén ugrék föl s Anikó nagy multságára igen komoly képpel próbálta leheletét, ha megérzenék-e a fok-hagyma szagot.

„Hiszen lelkem, te csak azért mentél férjhez, hogy egyik gouvernanton másikat cserélj. Remegősedről ítélve, s ha dermedt kezeim nem tudatnák, hogy utaztam, azt hinném, még mindig ott vagyok a nevelőben. Ne légy gyermek, na! ... Most már úgyis mindegy!”

„Igaz!” – helyeslé Szerafin veleszületett női filozófiájával – „most már úgyis mindegy!”

„Persze! s ha egyszer átléptünk a tilosba, vissza nem térünk, míg azt össze nem járkáltuk egészen!”

„Helyesen!” – monda ismét a női philosophia – ha már megízleltem, jól is lakom velem!”

„Bravó szentem, Éva is úgy tett! Hidd el, hogy ő sem maradt a fél almánál, csupán hallgat felőle az írás. Így ni! hanem most meg – rémitőn szomjazom. Te – tudod mi lenne jó?”

„Na?”

„Te! Az Isten is megold, hozass fel egy kis – édes ürmöst!”

„Ürmöst? bort! bort, az istenért!”

„Igen hát, vagy – rhumot!”

„Rhumot?”

„Iszunk egy kis theát.”

Szerafin bármennyire megijedt az első gondolatnál, végre mégis engedelmeskedett. Azonban mert e gonosz titkot másra bízni nem merte, maga keresé elő a pinczekulcsokat, s lámpát gyújtva elindult, de ah! mintha valami roppant nagy vétket követne el, dobogó szív- s ingatag léptekkel indult, s közeledett a pinczeajtó felé.

VI.

Palkó ura utasítása folytán, visszafelé ép azon utat tartá meg, a melyen idejöttek. Így csakhamar elérték a töltést, mely egyenesen Bendefi háza elé vezetett.

János le akart szállni, hogy kinyissa a kaput, Károly azonban, mintha sürgős intézendő dolgai lennének, a város közepén fekvő fogadóhoz parancsolt, hogy szálljanak.

A fogadó istállójában arany pejló volt a jászolhoz kötözve, mely hősünk figyelmét leigézte. Ebben ugyanis épen arra ismert, melyen a rejtélyes lovag ült. – „Kié ez a paripa?”

„Egy idegen úré!” – felelt a korcsmáros ott ácsorgó szájtáti cselédje.

„Hol a gazdája?”

„Imént ment el.”

„Hová?”

„Hová, már hogy hová?”

„Na?”

„Bizony aligha nem a teins urékhoz¹”

„Én hozzá?”

„Legalább nagyon tudakozódott háztájéka után.”

„Tudakozódott? Itt tudakozódott?”

„Na, hogy merre esik – mennyire van – kik laknak benne? Meg még száz annyi kérdést, hogy biz én egy szuszszal felére se bírtam volna felelni.”

„Ah – dehogy? – hm! kíváncsiság volt. Különben többször megfordult házamnál, hisz régi barátom.”

„Ühm! pedig úgy látszott, mintha nem ismerné a tekintetes urat.”

„Gazember, kételkedel?”

„Könyörgöm.”

„Na, jó! – nesze. Egy kis borralaló.”

„Köszönöm alássan. S már most el is hiszek mindent; a mit parancsol a teins úr.”

Károly pisztolyait előszedve, rohant.

Mintegy félóráig rohant, jobbra balra nem tekintve, egyenesen toronyirányában. Rohant eszméletlenül, örülten. Kalapját elveszte, bundája szárnyait mint két kiterjesztett vitorlát lebegtette a szél, homlokára hó víz és izzadság cseppei gyűltek, de ő mindezzel nem gondolt. Így elérte házat, s bizonyosan túlment volna rajta, de szerencsére egy nyárfába ütdédék, körülnézett s – megállott. – „Itthon vagyok!” – pihegé, homlokát megtörölve, „hisz kocsisom részeg, s részeg kocsissal utazni ép annyi, mint nyakammal játszani! Szerafín helyeselni fogja, hogy – oh, bizonyosan! azaz – ördögbe is én nem vagyok féltékeny, de – ki ez az idegen? ki, és mit keres itt?! – Kilencz óra múlt, nőm vájjon már lefeküdt-e? Csekélység, hisz nevetséges talán, mégis üdvösséget adnám, ha beléptemkor aludva találom. E tekintet úgy érzem boldoggá tenne. Ah, soha nem szerettem annyira, mint most. Örömben képes lennék sírni mint egy gyermek, és hálás szerelmem egész nagyságát éreztetni vele. Letérdelnék ágya fejéhez, csókjaimmal elborítnáni ajakit, homlokát, fel-

költeném. – Nem nem, meglesném, míg magától fölébred, s bocsánatot kérnék – esedezném, jövőre legyen irántam bizalommal, ne rejtse el semmit, de távoztasson el mindent, a mi gyanút ébresztene, és ő – megbocsátna, látván mennyire szeretem! Megígérne mindent, látván mily szörnyen szenvedek! Add istenem, add: hogy aludva találjam!”

Szenvedélyes könnyelmű emberek jó mint rász álmaikban a lehetőséget készpénz gyanánt veszik. Miről egy pillanatban elképzelek, hogy jó lenne, ha úgy meg úgy történnék, arról már a jövőben azt hiszik, úgy van! Innen a mások előtt ismeretlen fájdalom, de innen a phlegmaticusok által soha nem élvezett gyönyör. Károly meg volt győződve, hogy Szerafint aludva találja, s ki imént feldúlt szívében kétségbeesést hordozott, most már a jövő perez mámorát élvezé. – „Beh jó hogy hazajöttem. Egy tekintet alvó nőmre visszaállítandja lelkemnek nyugalját, míg ha tovább utazom, egész életem mérgezve van. Igen, most már megvallhatom, hogy ennyi látogatás mellett, örökké fenmaradt volna szívemben ezen éjről egy árny – sötét gondolat, egy – kétely!” – E szóknál megrázkodék, a kin és kéj azon vegyületében, minőt csak az érez, ki halálos veszélyből menekül, s szabadulása legelső percében, a biztos porondról egy tekintetet vet vissza a mélybe. Gyorsan ragadta meg a csengetyűsinórt.

Mielőtt azonban megadná e szokott jelt, kíváncsiságból a kulcslyukra illeszté szemeit. – „Gyertyavilág!” – kiáltá kétségbeesetten. – „Szerafin még ébren!” – s im a rózsa-kedély gyászszin ruhát öltött.

„Ah, én balga, ki a világos csalatás daczára még hinni, reményleni tudtam! Ah, én balga, ki hiszékenységemben a fekete tárgyat is fehérnek magyaráznám! Vége, vége, vége. Szerafin ébrenléte, és e gyertyavilág – mégis, mégis í” – szólt újra a pirkadó remény – „anyám rosszul volt, tán az ő betegsége súlyosodék?!”

Károly hangja, melylyel e szavakat monda, a fiúnak nem válik becsületére, azonban szépen kérjük a szerelmes olvasónét, ezt az egyet bocsássa meg neki.

Azután elereszté a csengetyűsinórt, fölmászott a kar-

fára, majd a kerítésre, honnan könnyű ugrással termett az udvaron.

Károly e leskelődő viselete a férfiúnak nem válik becsületére, azonban igen szépen kérjük a féltékeny olvasót, ezt az egyet bocsássa meg neki.

Az udvar oly csendes, mint minden kisvárosi ház udvara télvíz idejében kilencz óra után. – Első tekintete a világitott ablakokra esek. – Az ebédlőben égett gyertya, s ugyanekkor a konyhából kihallatszó csörgés, csörömpölés elárulá, hogy ott bizony nem herbathea fő, de pecsenye sistereg – szóval nem beteget ápolnak, de – lakomát készítenek.

„Hisz itt vigadnak! itt lakomára készülnek? Szerafin hát ébren, és anyám nem beteg!” – e megjegyzés közben körüljárta az udvart, figyelmesen vizsgálva, ha vajjon a fis hóban nem talál-e új lábnyomokat? – „Nincs!” – kiáltott gúnyos örömmel – „elébe kerültem, nem jött még meg! Nem jött meg? és itt” már készülnek elfogadásához! készülnek? Tehát vártak reá!? – Én többé nem vagyok féltékeny – hogyan az ördögbe? Én féltékeny vagyok. Mi tagadás? Igen én az vagyok? – Mitévő legyek? – Leskelődni? méltóságom alatt áll. Bemenni, fölvilágosítást kérni? neveltség. Ha vétkes a nő, hazud. Ily gonoszság mindig elkészül a meglepetésre. Oh színlésnek asszony a mestere: tudósítná amazt érkeztemről, addig halmozna kedveskedéseivel, raig – elámít! Megvárjam hát, míg társam jó? Igen – megfogom várni, s midőn legkevésbé sem gondolnák, kilépek rejtkehelyemből, lerántom a hűtlen nő álarczát, hogy bíró lehessenek a szenteskedő felett. Igazságos, rettenetes!” – s kínos gyönyörrel vizsgálta pisztolyát, ha elég keményen meg van-e töltve.

E foglalkozás közben Szerafin szelíd mosolygó arca tűnt föl előtte. A kedves hang, melylyel mondani szokta „édes Károlyom!” Gyöngéd puha karjai, mikkel átkulcsolva órahosszant elcsüngött nyakán – a kigyuladt szempár, melynek míg csillaga kiolthatatlan vágy, sóvár szenvedélytől lobog, fehérét – mintha amannak izzó tüzétől szégyelné magát –

szemérmes lepelként borús fátyol takarja. Mindez eszébe jutott, és – az övébe szúrt pisztolyról keze – lesimult.

Egy másodpercet ismét a bűnbánat zsibbasztó érzelme töltött be. – „Mit teszek? Egészen kivetköztem énemből. Hiszen örült vagyok! Kétkedni nőmben! Hát nincs-e a bűnnek egyetlen bélyege? Lehetséges volna, hogy e hang, hogy Szerafin arcza? – El veled ördög, én nőmnek az ártatlanság bizonyítványát látom megírva homlokán!”

E perczben halk lábdobogás hangzott. Károly meghökkenve nyomta vissza lélekzetét. A lábdobaj a kapu közelében megszűnt. Hősünk szemmé lett, s ím egy sötét alakot látott előtűnni a kerítés tetején.

É jelenet hasonlóan más románhősökhöz köpenyeget viselt, s föltünése Bendefi kedélyére döntő hatással volt. Nevetéses színben látta magát ingadozó kételye miatt, és kárpótlásul jogot érzett keserű dühének egész feket ereszteni.

„Hah kígyó! – kígyó! – álnok, képmutató, kétszínű kígyó – el veled. El veled hamis szent!” – sipegett, kezével dühösen csapkodva a légben – „hamis szentek, mert ti ezek vagytok! Ha jó egy vak bolond, a ki imádni kész, az előtt isten, természetfölötti lény, túlvilági szellemnek akartok látszani. Imádásáért megvetitek szerelmét, véle szemben lelkiismeretet csináltok a csók, egy ártatlan kézzorításból, míg a választottal, mintha egyszerre a bűn lenne erénynyé, álarcz nélkül dombéroztok, kikaczagjatok az ábrándos bohót, gyakran sajnáljátok, sőt krokodilkönyeket, judási záport is sírtok fölötte, míg emezzel nyakig merültök a kéjbe! s én oly bolond voltam, hogy magam fölött ily könnyű diadalt engedek! hogyvolt egy olyan percz, melyben még hinni tudtam a nőnek, én, ki tíz év óta studírozom a hűtlenséget?! ki életemben annyiszor találkoztam vele, hogy láttam ugyanazon egy bűnt száz különféle alakban: mátkát szende mosolylyal, ki násza éjjelén árulta el jegyesét; menyasszonyt Máriaképpel, ki oltár előtt dobott csókot másik kedvesének. Házasságot, melyben a férjek neve csak firma, míg meggyőződtem, hogy a szenteség? álarcz! az őszinteség? köpeny! s maga az úgynevezett hűség? nem egyéb félelem, csigavér, számítás vagy

alkalomhiánynál! Én, ki semmitsem gyanító férjek homlokára annyi, de annyi szarvat raktam, hogy – én – ezer ördög,” morgá tajtékzó ajakkal, míg öklével homlokára csapott, mintha egy ott támadt kinövést akarna leütni – „megboszúlom – megboszúlom magam! Hogy mikép? Még nem tudom! Úgy érzem, hogy boszúm rettenetes lesz!”

A kalandor szemei áhítattal függenek a világított ablakokon s nem vette észre Károlyt, nem az őt környező veszélyt, s miután vigyázattal lépte át a kerítést, halkan közeledett.

Bendefit ez elmélyedés még ingerelte, a boldogított szerelmes gondatlan biztosságát látta abban, s oh:– ilyenkor ki bírna ura lenni indulatának? elfeledkezék ígéretéről, hogy a dolgok bonyolódását nyugodtan várja be, s felhúzott pisztolyát a közeledőre szegezte.

A sors nem akarja, hogy vígan kezdett beszélyünk gyorsan végződjék, s Szerafint küldi nemtől.

Szerafin lámpa, pinczekulcsok s üveggel kezében ép ekkor jelent meg a konyhaajtóban.

„Ah, Szerafin – a légyott!” – dörmögé emez, és körülpillantott, hová rejtse magát, midőn szemei a félig nyitott pinceajtóra estek.

„A pinceajtó nyitva! Ah, máskor csukva volt?! értem, értem!” – Villámként járta át agyát a gondolat, hogy szerelmeseink összejövetelre e helyet választották. – „Lám Bachus és Amor jól megférnek együtt, hahahaha! Van vicz a dologban!” – s hirtelen beesonva, az ajtóval szemben egy hordó mögé rejtőzött.

Másodpercznyi szünet után őt e véleményében Szerafin megjelenése igazolta.

Ép ekkor a nyitott ajtón keresztül lehetett látni a köpenyes alakot is, a mint elővigyázatosan csúszik előbbre. – Károly fájdalma halk nyögésbe tört ki, gyanúja bizonyossággá vált; de ki előbb azt minden áron kutatni akarta, most ez irtózatós valóval szemben – veszté bátorságát. Kívánta, „hogy neje hűségében sohase kételkedett volna. Kívánta, hogy Pestnek folytatta vala útját. Átkozta lovait, a töltést, a részeg kocsis! – „Nagyon szerettem,” – monda fuldokolva –

„és ha már megcsal, legalább ne tudnám. Ha hűtelenné lesz, legalább ne itt, fülem hallatára! ne szemeim előtti”

A kalandor egyre közeledett, s – Károly beakarta hunyni szemeit, és – nem bírta. – Kiáltani akart, torkán maradt a hang – gondolata megakadt, mert agyát zsibongó zúgás töltötte be, feje nehéz lett, mint egy teli hordd, mellére jéghegy borult – szemei előtt – fölfordult a – világ.

VII.

Fogadni mernék, eddig már olvasónéink ötnegyedrésze azt hiszi, hogy e köpenyes ifjú, ki hősünknek ily sok nyughatatlanságot okoz, nem más mint – Aladár! Úgy van, e kalandor nem más mint Aladár; ki mihelyst megtudá Anikó” távoztát, rögtön lóra pattant, hogy kedvesét nyomban kövesse.

Sebes léptekkel sietett föl s nyitott az ebédlőbe, hol kedvesét, Anikót azon foglalatosságban találta, a mint utazóköntöseit rakta a szekrénybe.

Kilenczvenkilencz eset között százszor ily helyzetben az imádó úgy tudatná jelenlétét, hogy imádottjának hátulról befogná szemeit. Afadár azonban jelen hangulatában nem sok kedvet mutatott e kedélyes multságához, sőt, mert bántva érzé magát Anikó rögtöni távozása miatt, épen nem titkolá ebbéli meglepetését.

Azonban hol van férfi, kit bármily esetben egy nő fel ne tudna világosítani; felvilágosítani mondám? Ejh, meggyőzni arról, hogy mind az, a mit tett, épen a mint tette, úgy volt leghelyesebben cselekedve? Ha van egy ilyen férfi, kérem, álljon elő, hogy több ismerőseimmel együtt leboruljak előtte! E vita azzal végződik, hogy Aladár átlátva hibáját, megbánta heveskedését, és – bocsánatot kért.

„A bocsánat készen van édesem, de tudod-e azt, hogy itt egy oroszlanbarlangba vetődtél? Tudod-e, hogy ha hazajő e szörnyeteg, annak legelső szava a léssen nejehez, hogy – „idegen szagot érezek, add ki!” – Tudod-e hogy a legzsarnokabb gyámnok, és legféltékenyebb férj birtokába jutottunk?”

„Ah?”

„Csitt?”

„De?”

„Ne oly tüzesen. Bízd rám az egészset. Na? megtiltok minden heveskedést. Esküszöm tiéd leszek, de csak azon föllét alatt, ha – vakon engedelmeskedel, és csendesen viseled magadat, míg én elrendezem saját eszméimet. Halld tervem!” s ép a terv elbeszéléséhez akart kezdeni, midőn egy kemény dörrénés és éles sikoltás metszek át szavait.

„Lövés!” kiáltott Aladár.

„Pinczeajtó!” nyugtatá Anikó.

„Sikoltás?”

„Szerafin szava.

„De ...”

„Csitt! kétségkívül megtudta, hogy itt vagy, s reszket férje dühétől.”

„Hiszen az hyéna.”

„Csitt!”

„A kit, én ...”

„Csitt!”

„Levelemre se válaszolt!”

„Barátnémat hallom. Mentsük meg az első meglepetéstől. Szegényke oly félénk, míg jöttödről előkészíteném, rejtőzzél el.”

„Elrejtőzzem? soha!”

„Csitt!”

„Hát – hova rejtőzzem?”

„Itt ezen ajtó!”

„Be van zárva.”

„Amazon tehát!”

„Be van zárva!”

„Ejnye! – Happ! ott ama szekrény. Bújj bele rögtön, s én kedves Don Juan hahahaha! rádfordítom a kulcsot.”

„De!”

„Csitt!”

„Kinevetsz?”

„A föltétel első pontja – engedelmesség!”

Meg kell jegyezni, hogy a szekrény első fele, fehérme-

műnek való, másik része a függő ruhatár. Anikó ide erőltette kedvesét, s alig csukta rá az ajtót, midőn Szerafin lelkendezve tántorgott a szobába. – „Végem van!”

„Mi baj?”

„Végem van!”

„Az istenért beszélj. E borral kezdedben, s a halál sápadtsággal arczodon oly ellentétet mutatsz, hogy máskor kacagásra indítana, míg most ...”

„Végem van!” –dadogá amaz harmadszor is megsemmisülten.

„Ne légy gyermek. Elijesztesz!”

„Itt van! itt van!”

„Elámitottak!”

„Láttam, láttam!”

„Ah hát csak az a baj? jó, nem tagadom– itt van!” Anikó Aladárt képzelé, de jusson eszedbe, hogy én mindenért felelek. Mindent magamra vállalok!”

„Magadra vállalasz? Köszönöm! – Jaj híjába, csak megérzi a foghagymaszagot! Mért ettem rostélyost! Ah, miért ettél én velem rostélyost?!” Szerafin fölkiáltásában annyi tragicus volt, hogy Anikónak legnagyobb megerőltetésébe került elnyomni a kacaját.

„Férebeszélsz lelkem!”

„Oh ha láttad volna. Mereven nézett rám. Szeme világitott, mint macskáé!”

E perczen kívülről éles kiáltás hallatszék: „Senkinek sem szabad elhagyni a házat. Ki távozni akar, ha nő fogjátok el, ha férfi – löjétek keresztül!”

„Mi volt ez?” – kérdezé Anikó, kit az osztott parancs szintén megdöbbsentett.

„Férjem!”

„Férjed?”

„Mondom megérkezett ... el volt rejtőzve, a pinczében, ... egy hordó megett ... már hallom lépteit. Nagy isten, az egyik rostélyos még ott az asztalon ... ha valóban szeretsz, ha igaz barátném vagy... Ah – ah miért ettél én velem rostélyost?”

„Most értem már rettegésed okát. Férjed, a monsieur gouvernante...”

„Ne kaczagj, könyörülj!” ... s a tányért barátnéja kezébe csúsztatva a konyhába unszolá, ennek távoztával pedig a bort a szekrény első felébe rejté fehérneműi közé, s hogy egészen biztosítva legyen, miután kétszer fordította a zárt, kulcsát levoná.

Károly azonban, kit féltékenysége vezérelt, már fél percz óta van jelen, s így e jelenetnek nagy részben tanúja.

„Jó estét, kedves nőm!”

„Férjem!” ... Sikoltá Szerafin.

„Én vagyok lelkem!” ... Sipegett amaz, a csörgő kígyó nyugalmával, mely martalékaról már egészen bizonyos.

„Mit csinálsz?”

„Én ... izé ... a – szekrényben...”

„Fehérneműimet rendezem!” egészíté ki férje.

„És nemde van, sok szennyes közötté?!”

„Te, itt?”

„Meg akartalak lepni!”

„Az nagyon szép!” ... monda fanyarul neje.

„Nagyon szép! úgy látszik – sikerült? s az nagyon szép!” ... ismétlé mosolyogva.

„E mosolynak azonban foga volt, mint a decemberi napnak ... „jer csókolj meg!”

Szerafin a fokhagymára gondolt megrázkódék.

„Vonakodol? – Kérlek!”

Szerafin nem mozdult, s Károly dühe vad kaczejba tört ki.

„Tehát volna még benned becsület, igazán? Kedvesed karjából férjed ölébe menni át véteknek tartod, igazán? – Asszony! egy parázna nő szemérme mulatságosabb, mint egy orgyilkos ambíciója, haha! tetszel nekem! – Ki van ott? – kérdé hirtelen elkomolyodva, miközben a szekrényre mutatott.

„Hol?” –

„Ott?” –

„Senki!” –

„Add kulcsát!” –

„Nem!” –

„Nem?!” –

„Nem;” –

„Úgy is jó!” ... s pisztolyát a szekrényre szegezi.

„Mit teszesz?” ... kérdé visszatartva.

„Semmit!” ... felelt amaz, nejét eltaszítva ... „mit házasságunk olta elhanyagoltam, kissé a czéllövésben gyakorlom magamat!”

Szerafin meg volt ütközve, de bár mennyire vizsgálta őt Károly, arczán inkább csodálkozást talált, mint rémületet, és a mily ingatag kedélyű, már kétségkívül megváltoztatá szándokát, ha e pillanatban a szekrény beljében zörrenés nem támad.

Szerafin elsápadt.

„Nincs ott senki? Hah, nincs elrejtve senki? Asszony, mered még egyszer mondani?”

„Ártatlan vagyok!”

„Gyilkos vagy!” ... dörgé Bendefi dühe legmagasabb fokán, és pisztolyát a szekrényre süté.

Alig, hogy lövése eldőrrént, Anikó a szobában termett. Látta e füstvonalat, mi Károly pisztolya torkától majd a szekrényig terjedt, ajtaján mit e golyó fűrt, látta a sebhelyet, s ... „Mi ez? ... kérdé elhaló hangon, bár a történetet, Szerafin arcza s férje dült vonásira egy tekintet megmagyarázta.

„Semmi! patkány volt, ott ... az álfalak megett” ... válaszoló Bendefi, Hamlet gúnyos nyugalmával, a nélkül, hogy Anikó jelenléte legkevésbé is meglepné ... „Tízet egyre, jól találtam!” .

„Nyissátok ki az ajtót – megfulladok!” ... esengett a szekrényből Aladár. Szava tompa kísértetiesen hangzott, mint sírból jött kiáltás. Anikó egy párducz gyorsaságával ugrott oda. – „Hol a kulcs? Gyilkosok! Haramiafészekbe jutottunk? Azért lettél gyámom, hogy jogot nyerj meggyilkolni kedvesemet?!”

„Kedvesedet?!” ... hebegé Bendefi mint egy álmodozó.

„Kedvesemet. Zágori Aladárt!”

„Zágori Aladárt! kedvesedet, Zágori Aladárt!?” ...

„Tehát van itt valaki?” ... kérdezé Szerafin; ki a rémület miatt mind eddig még nem jöhetett szóhoz, és meredten állott a helyett, hogy a kulcsot nyújtaná.

„Van. Aladár van ott! Tudtod nélkül rejtettem el, csupán, hogy megmentslek az első kellemetlen meglepetéstől! Aladár, kit?” ... folytatá Károlyhoz a legmélyebb megvetés- és dühvel ... „orgyilkos módra, védtelen helyzetben öltél meg nyomorul De hol a kulcs? ... törjétek fel az ajtót! Ne engedjék elvérzeni! Segítség! Orvost! Segítség!”

Szenvedélyes emberek a roham első pillanata után rendesen megbánják, mit lázas állapotban követtek el. Mennyivel inkább áll ez akkor, midőn látják, hogy tettük igaztalan volt, s dühük – alaptalan!

Károly nejére pillantott. Ennek méla szelíd kifejezésében kínzóbb vádra talált annál, mint melyet Anikó teli torokkal kiáltott fülébe.

„Nóm halálosan megsértve ... Anikó kétségbe ejtve. ... Aladár meggyilkolva!” ... monda mély tört hangon; mely hideg tompaságában fájdalmas sebekre emlékeztetett, mint csatában elhasznált éles kard csorbái. Azután összefűzé karjait, egy székhez tántorgott, szótlanul foglalt helyet, mintha örök tétlenséggel akarná büntetni átkos heveskedését.

Ezalatt Aladár ismétlé a dörömbölést. Anikó, ki segélykiáltásaival egyik ablaktól a másikhoz futott, örült kétségbeeséssel rohaná meg Károlyt – „Egészen be akarsz fejezni művedet? Aladár még él ... tán lehetne ... nem késő a segély” ...

„Igen-igen ő él!” ... esek szavába Szerafin.

„És te a helyt, hogy mentségére sietnél, meg akarsz fullasztani!? A kulcsot! A kulcsot!”

Motozás tartaték, összehánytak mindent. A szobát tűvé tették e kulcsért, kikutatták zegét-zugát, szóval keresték mindenütt, csak ott nem, a hol volt – Szerafin markában.

Végre ráakadtak. Anikó elkapta Szerafintól, Károly elkapta Anikótól, s – minden szem a szekrényre lőn függesztve, melyben a kiáltás már csaknem hörgéssé változott,

midőn Bendefi kétszer fordítva a kulcsot, nagy hirtelenséggel fölrántotta az ajtót.

De, ó borzalom. Ki írhatná le ezen irtóztató látmányt, s ez irtóztató látmányból következett azon rettentő rémulést, mely a tény szemléletére meghatá e tanúk minden idegeit? Nem, erre egy novella-író sem képes! Nem, ilyesmire – ön-vallomásaként – egy novella-író sem volt még soha képes! Azon perez ez történetünkben, melyhez hasonló percekben a novella-író tollába harapva, dühösen fölkiált, hogy – „Jaj! Ecsetet ide!!”

Mi nem tudunk festeni, mint azok a többi urak, nekünk tehát nem kell ecset! Inkább bevalljuk szerényen, hogy nem hogy a legfőbb lélekharcz és drámai jelenet, sőt egy nyugvó macskafiúnak sem tudnánk letenni élethű vázlatát. így ha mi valaha ecsetért kiabálnánk egyszer mindenkorra – az tőlünk nem lehetne egyéb mint – charlatánság!

A szekrény első felében mondók, hogy fehérműk? ... Ah! dehogyan fehérműk! Fájdalom, azok már csak voltak fehérműk – most mind pirosra vannak festve, – s az ajtó megnyitásakor a vérnek egész özöne ömlik a földre, haragos színével irtóztatósan elütő a szoba hófehér padlatától.

Aladár sóhaja, e kiömlő vér loccsanó csattanása, melyel a deszkákra esek, s messze elágazó sugarakba futott szét ... mind három lelkében felköltötte a vádat.

„Miattam lett féltékeny!” ... susogá Szerafin.

„Én rejtettem ide!” ... dadogá Anikó.

„Én – gyilkoltam meg!” ... gondola Bendefi.

Anikó kiáltásával azonban, midőn egyik ablaktól a másikhoz futott, tökéletes lázadásba hozta az udvart, szakácsné, szolgálók egy üngben de nyárssal – a juhász kampós botjával, béresek vasvilla- s doronggal fegyverkezetten futkostak jobbra balra. Daczosan tódultak be, de a kiöntött vér miatti borzalom vagy uruk jelenléte, e népet megannyi mozdulatlan szobrokká szegezte.

Bendefiné is megjelent, első álmából verte fel őt a pisztolydurranás s ím a képnek ő lett középpontja. – Bendefiné először is elsikítá magát. – A többi ezt jeladásnak vél-

vén, sorba egymásután a borzas szolgálón elkezdve egész a béresekig, mindegyik szép rendben, elsikítá magát. Bendefiné azután jajgatott, s a többi is bátorságot kapva, utána jajgatott, míg így átalánossá lőn a jajveszéklés, lárma és siralom. Mindenütt kirítt azonban a borzas szolgálónak a hangja.

A nyomorúság e tető pontján, a két csizmátlan béresfiú, merészebb társinál, előbbre csúszott, megvizsgálta a kiontott vért s miután úgy találták, hogy színére, szagára nagyon hasonlít az édes ürmöséhez, jónak látták megkóstolni, s miután ízére sem különbözött attól – neki hasaltak.

Ím meg van oldva a csomó!

E fölfedezés után tudniillik megnyittaték a szekrény másik fele, honnan Zágori kissé fuldokolva, de még is hál isten ép kéz-láb tűnt elő.

Az ő mellének szánt golyó a Szerafin által odarejtett édes ürmösös palaczkot zúzta szét.

„Barátom!” ... rebegé Bendefi.

„Aladár, élsz?”

„Élek jó Anikóm!”

S e szavakat oly sűrű és mohó ölelés követte, hogy Aladár, a mint egyik kézből másikba vándorolt, újra ki volt téve a megfulladásnak. --

VIII.

Vacsora rendezteték. – Bendefiné, miután Zágori s Anikó jegyet váltottak, egész lakomával akarta díszesíteni ez ünnepélyt, a lány azonban ellentmondott. – „Meg nem engedhetem” ... úgymond ... „hogy rostélyos és ürmösön kívül más egyéb valami jöjjön az asztalra!”-----

E vacsora fölött vége-hossza alig lőn a bocsánatkérésnek, mely rögtön s legnagyobb készséggel adatott meg. Egyformán érezték hibásnak magokat. Az amnestiába János és Palkó is befoglaltatott.

Ugyan ez alkalommal Szerafin felfogadta, hogy jövőre semmit sem titkoland el férje előtt; és ez annyira szép, hogy mihelyst mi (önmagunkat értjük, a kik e sorokat írjuk! igazság sze-

rint – magamat! de hisz az uralkodónak és novellairónak van joga többes számba beszélni) tehát – hogy mihelyest mi megházasodunk, hasonlót ajánlunk minden nőnek.

Károly viszont megesküvék, hogy többé sohasem lesz féltékeny, és ez annyira üdvös, hogy mi (ismét önmagunkat értjük, a kik e sorokat írjuk) habár meg nem házasodnánk is, mégis hasonlót ajánlunk minden férjnek!

„Nem elég!” ... szólalt meg Anikó nagy adag rostélyost szúrván villájára... „A főhibát kell megorvosolni, úgy osztán a többi mellékes: alakoskodás, bizalmatlanság és két-színűség, mi ebből származék – magától elmúlik. – A házban hogy csend s béke lehessen, először is a nőnek férjéhez nyílnak kell lennie!”

„Hallod lelkem?” ... sóhajtott Bedefi nőjére tekintve.

„Azonban, hogy a nő őszinte lehessen” ... folytatá aleckező Károlyhoz fordulva ... „legeslegelőször is a férjnek követelésiben méltányosnak kell lennie!”

Hallod lelkem?” ... sóhajtott Szerafin férjére tekintve.

„De ön ám nem volt az, tisztelt gyámnok úr!”

„Én?”

„Igen! Önbe van egy hiba, és ...

„Ah!?”

„Hisz mindjárt meglátjuk! – Egyél szentem! Na, szomján maradsz lelkem!” ... s a rostélyost Szerafin tányerára terítve egyúttal poharát ürmössel teli tölté.

Károly nagy szemmel kísérte Anikó mozdulatait. .... „Mit csinál, Szerafinnak bort? és mit képzél? az én nőm nem eszik rostélyost!” ... s a cikkekét elkapdosta előle.

„Itt van ni, a bajuszos gouvernante!” ... kiáltott Anikó csattogó hahotával. .. Dejsz, édes tútor uram! ha azt akarja, hogy igényeinek nője megfelelhessen, önnek okvetlen egy valószínűságot elvennie feleségül, azzal osztán, hogy mit ne egyék, és hogy mit ne igyék, nagyon bátran rendelkezhetik, miután nem lesz gyomra, csak feje meg nyaka!

Az egész társaság mosolygott, Szerafin elpirult, s Bedefi állt zavarodottan... „Az én nőm” ... dadogá... „önkényt, jószántából nem eszik rostélyost!”

Anikó a kérdéses levelet nyújtotta válaszul.

„Háh, ... ez azon levél?” ... kiáltott fel csillogó szemekkel.

„Olvassa utóiratát! – ... Nos?... hogy tetszik?

„Borzasztó!”

„Nem, cseppet se borzasztó! Sőt inkább ez nagyon természetes! ... de lássák férj uramék, mi magunk rontjuk el a nőket!

– Az imádtatás lelke tútor rendkívül hizeleg fajtánknak. Közelítsen ön így, és meglássa, ezer nő között egy sem fogja bevallani, hogy rá nem érdemes, természetesen – sőt, hogy vonzalma ne enyésszék, még meg kell önt erősítnie hitében, s így a legnyugodtabb lélekismerettel lesz szenvedő, kétszínű, szentes: azaz nyilvánosan nem iszik bort satöbbi, satöbbi, satöbbi! csupán csak – titokban! Nyilvánosan nem iszik húst, rostélyost és virstlit satöbbi, satöbbi, satöbbi, csupán csak – titokban!

Bendefiné főbillentéssel intett helybenhagyást.

Szerafin zúzottan hallgatott.

Károly nagy szemekkel vizsgálta nejét.

Anikó tovább folytatá. – „Édesem! a ki embernek született, az végtére is, több nem lehet, mint – ember, azért tehát, a ki önnel mégis azt akarná elhitetni, hogy – angyal? az. ... Egyél Szerafin!”

„Egyél! Egyél! Egyél! kiáltott Bendefi a nője számára osztott rostélyosra minden fölkiáltásánál még egy egy hatalmas nagy adagot dobva... „A balga én valék! Nóm ártatlan, de most – kívánom hogy igyál! Kívánom, hogy egyél!”

Szerafin engedelmeskedett s – Károlynak e perctől ábrándos fogalmai megváltoztak a nőkről, azonban vonzalma nejéhez egy cseppet sem csökkent, ugyannyira, hogy Szerafinnak (ki most már férjével gyakran összekocczant) soha többé, azóta eszébe sem jutott szerelem helyett imádtatni akarni.

Így hát Bendefi Károlyban, már nincsen – egy hiba!

Dobsa Lajos.

PARADICSOM ÉS PERI.

MOORE TAMÁS UTÁN ANGOLBÓL.

Szép hajnalon, az Éden-kapunál
Kétségbesve egy Peri áll.
Az életforrásra figyel,
Mely zene-hangban ömlik el,
S szárnyára szedve a nyílt kapun át
Kiömlő fénynek minden sugarát,
Sírván gondol bűnös fájára,
Mely e fényhelyből ki van zárva.

„Mily boldogok – sóhajt a lég-leány –
Az üdvöz lelkek itt e fény-tanyán,
Hol a virág nem hull nem hervad el!
Enyém a föld és tenger kertje bár,
Virágot nyújt minden csillagsugár,
De egy virág itt, minddel érne fel!”

„Bár Cashmir hús vizén oly szép a fény,
Szigetek árnya szunyád kebelén,¹⁾
S méltán morajlik le a zuhatag, –
Bár Sing-su Naynak ragyogd taván
Arany habokban fürdik a korány²⁾
Ah – azt az égiek tudják csupán:
Mit ér a menyben tündöklő patak!

¹⁾ „Cashmir tavából számos apró zöld szigetek vannak fölmerülve.” Foster

²⁾ Az Altan-kol vagy Aranyfolyó Tibetben Sing-su-Hay tavába ömlik, s homokjában gazdagon hord aranyport” Pinkerton, Tibet leírásában.

„Menj! csillagról csillagra szállj át,
Távol világok végén járva pályát,
Hol a mindenség határfala ott áll:
Minden világok üdvit erezd által,
Sokszorozd évek számtalan sorával,
Egy perc a menyben többet ér azoknál!”

A fényes angyal, a ki örül állott
Az üdv lakánál, hallá e sirámot,
S míg közelebb ment s hallgatott
A bús dalra, köny csillogott
Fényes szemében, mint Éden vizének
Egy harmat-csöppje ama kék virágban,
Mely (a mint szól a rege-ének)
Nem nyílik máshol, csak a meny országban.¹⁾

„Szép szellem – ah de bűnös ágból –
Neked még egy remény világol:”
Szólt szelíden: „a sors könyvének
Lapján a Perinek kegy van ígérve,
Ha felbozandja e fényhon színére
Azt a mi legbecsesb az égnek.
Menj, és keresd azt mindenütt:
Megtérőt bébocsátnom üdv!”

Mint üstökösök rohannak
Ölelésére a napnak,
Gyorsabban mint boszus angyaloknak
Lángszablyái éjenként suhognak,
Hogyha sújtják setét szellemekre
Kik merészen törnek az egekre:²⁾
Gyorsabban repült a föld felé
A kék égen által a Peri,

¹⁾ „A Brahminok azt erősítik, hogy a kék Campac virága csak a menyországban nyílik.” Sir Jones.

²⁾ „A mahomedanok hite szerint o hulló csillagok láng szablyák, melyekkel jó angyalok vissza üzik a rász szellemeket midőn az ég szentjéhez közeledni merészkednek.” Fryer.

Vezérfényül ragyogtak elé
 A hajnalnak nyíló szemei.
 De hol szerezzé, fényes ég, neked
 A méltó hozományt? „Jól ismerem
 A Chilminari szent hamvvedreket ²⁾
 Mikben rubintok örök lángja ég:
 A szigetet, hol fűszer-ár terem,
 Mely a tengerbe van sülyedve rég,
 Arabia napfényes partinál; ³⁾
 Tudom a helyet, hol Jamshid király
 Poharát elrejték a szellemek,
 Mely életnedvet zár magában.
 De ah! az angyalok hónában
 Ily adománykincsek nem kellenek!
 Hol a gyöngy, melynek fénye ki ne halna
 Trónod lépcsőjén, fényes Allah!
 S az életcsöppel mire megyek én
 Az örök-lét végetlen tengerén!”

De szárnyai, míg így eszmélkedik,
 Már India hó légét érezi,
 Hol balzsam a lég, és az óceán
 Nyugszik korallok s gyöngyök vánkosán.
 Hol napsugártól viselős hegyek
 Ragyogó gyémántokat termének,
 Hol a patak mint ékes szép ara
 Aranyfürttel borul partjaira,
 S a sandal-lugas, fűszer-árral benne,
 Egy Perinek is paradicsom lenne! –
 De a folyók most vérhabot vétenek;

¹⁾ „A Chilminari negyven oszlop: így nevezik a persák Persepolis romjait. Azt hiszik, hogy épületeit szellemek építették, s alattok hamvvedrekben temérdek kincseket rejtegetnek.” D'Herbelot.

²⁾ „Diodorus említi Panchaia szigetét Arabia Felix déli partja melleit, s rajta Jupiter templomát. E sziget eltűnt, mint Grandpré mondja, elsülyedt az alapja körüli tüzek által képzett mélységbe.” Voyage to the Indian ocean.

³⁾ „Jamshid pohara, mint mondják, Persepolis romjai közötti ásások alkalmával találtatott föl.” Richardson.

A fűszeres berkek felől
 Nehéz vérpára szálla föl,
 S az ember, – áldozatja ön felének,
 Halál hörgéseit vegyíti el
 Virágok elsóhajtott lelkivel.
 Oh nap hóna í mely büszke idegen
 Tapos gúnyolva, szentelt földeden!
 Pagodáidban, – oszlop-árnyidon,
 A szent sírokon, bálvány köveken,
 Királyaid fején s száz trónodon! ...
 Ő – Gazna ¹⁾ az! vad dühvel közeleg,
 S India fényes koronái
 Lábainál széttörve fekszenek:
 S a gyöngy, mit a hárem szép szultanái
 Viseltek egykor büszkén, ékesen,
 A vér-ebek nyakán diszjel leszen. ²⁾
 Leöldöria templom szent szüzét,
 És áldozatja közben a papot,
 S égő üszökkal mit az oltárról kapott,
 Fertőzi meg szentelt-vizét!

Alátekint a bánatos Peri,
 És a csaták vérmezejében
 Egy ifjú hőst látnak meg szemei,
 Tört véres karddal a kezében,
 Végső nyilával tegezében.
 „Élj!” szól a győző – „és oszd meg velem
 A koronát, mit nyújt a győzelem!”
 Az ifjú bajnok nem felel,
 Csak mutat a folyamra, melynek
 Hullámi véresen ömölnek,
 S az utolsó nyílveszszőt küldi el,
 A hódítóhoz, feleletivel!

¹⁾ „Gazna Mahmood, ki a XI. század elején Indiát meghódítá.” Sir J. Mal-
 kolm.

²⁾ „Mondják, hogy csak vadászkísérete is oly fényes volt, miszerint 400 va-
 dász- s vér-ebet hordoztak utána, melyek mindenike drága köves nyak-
 szorítót, s gyöngy- és arannyal kivarrott takarót viselt,”

A nyíl hibázott, bár a kar erős.
 A hódító él, – elesik a hős.
     De a Peri ottan megáll,
 S midőn elülnek a harcz vészei,
     Egy hajnalsugaron leszáll,
 S az utolsó vércseppet fölveszi;
 Az utolsót, mit a szív akkor ejte,
 Midőn elszállott szabadröptű lelke.

„Ez légyen – és repült gyors szárnyakon,
 A fényhazában szent ajándokom.
 Bár nem örökké tiszta az a vér
     Mi harczmezőkön ömlik, – ez a csepp,
 Végső egy nemzet szabadságaér' –
     Mindennél szentebb, becsesebb!
 Nem zavarná meg a hullámokat,
 Miknek forrása a menyben fakadt.
     Oh, hogyha földi hozomány
     Az éghez méltó adomány:
     Oly szívnek vére lehet az csupán,
 A mely a szabadságért megszakadt!”

S midőn az angyalnak fényes kezébe
     Ajándokát letette, az felel:
 „Szívünk repes bár a hősök elébe
     Kik a hazáért harczban estek el:
 De nem elég ez, a mikor – ládd:
 Nem nyílik, nem mozdul a korlát;
 Szentebbet hozz e vérnél, hogy neked
 Meg nyissa a bezárult menynyeket!”

Első reményét így elvesztve,
     Hő Afrikának hegyei közé
 Száll, bágyadt szárnyát leeresztve,
     Hol partját termékenyen öntöző
 Ama folyó, melynek titkos forrása
 Az emberektől mélyen el van ásva,

Árnyában a mély rengetegnek,
     Hol rege él a víz tündériről
 Kik rejtelmes táncban kerengnek
     A víz-óriás bölcseje körül.¹⁾
 Onnan sóhajtva száll tovább, – a hol
 A rezgő pálmák árnya meg hajol
     Királyi sírhalmok gúláinál.
     Rasetta fényes völgyében meg áll,
 Galamb- enyelgést hallgat²⁾ – azután
     Holdfényben úszó pelikánra néz,
 Mely habokat ver Moeris lágy taván,³⁾
     Mit, szűnyadozván, csendben hagy a vész.

Gyönyörű kép! Fényesb vidéket
     Nem látott soha földi szem.
 A csendes éjnek holdja égett,
     És a termékeny völgyeken
 Arany gyümölcsön játszadoz a fény ....
     Lenyomó álom vész erőt már
 A pálmák koszorús fején.
     A lányka, kire boldog álmodás vár
 Lankadva így dül selyem vánkosára,⁴⁾
 Szűz liljomok, a melyek éjszakára
     A csendes tó vizében fürdenek,
 Hogy ha felébred a hajnal sugara
     Ők is frisebben, szebben keljenek.

Amott egy oltár s város omladványa,
 Mint bűvös fényű álom maradványa... .
 Csend és magány – nincs semmi szó,
 Egy egy bagoly vészhangja hallható,

¹⁾ A Nil, mit az Abyssinek Abay és Alawy – vagy óriás – név alatt ismernek.” Asiat, researches.

²⁾ „Kosetta berkei galambokkal s gerlékkel vannak tele.” Sonnini.

³⁾ Savary említ pelikánokat a Moeris taván. M. T.

⁴⁾ „A gyönyörű szilvapálma oly lankadva hajtja le fejét, mint egy álomtól meglepett szép hölgy.” Dafard el Hadad.

Nem látni mást (míg felleg árnyak
A hold körül rajongva járnak):
Tört oszlopon, bíbor színében,
    Mozdulatlanul, egyedül,
    Egy egy nyugvó szultána ¹⁾ ül,
Mint bálványmadár, tollcsillogva, szépen.
Ki gondolná, hogy itten épen,
E csendes szép vidék ölében
A döghalálnak vészes angyala
    Sorvasztó szárnyán hordja szét
    Az öldöklés mérges lehet,
Minél ölöbbet még nem fuvala
Az égető homokú Sahara.
Hogy a kit szárnyütése ér,
Ereiben meg áll a vér,
S lehull sorvadva, mint fa levele,
Min át üvöltött a Számum szele.
Hányat lelt épen még a támadó nap,
    Ki most halálosan beteg,
S nyögve a kín ágyán a holnap
    Szép hajnalát nem éri meg!
És ah a testek temetetlenül,
Holdsugár múltat rajtok egyedül;
Ily zsákmánytól maga a vad kesely
Undorral, félve fordul el.
A pusztult városokba lesbe jár még
A vad hyéna, mint egy rémes árnyék
    Végig húzódva elszórt mezőn.
    Jaj annak ki elébe jön,
S találkozik szilaj setét szemének
Villámival, felén az éjnek.
„Szegény faj, – így szól szánakozva, – drágán
Fizeted vesztett paradicsomod.”

¹⁾ E gyönyörű madár kéklő fényes tollzatával, bíborszín orral s lábakkal, természetes és élő díszje a görög s római paloták- és templomoknak, méltóságos magatartásáért szintúgy, mint ragyogó színeiért Sultana neve, nyert. Sonnini.

Édennek egy-két rád maradt virágán
 Még a kígyó hagyott mérges nyomot!”
 A Peri sír, s a fényes köny körében
 Tisztább a lég s ragyogni kezd:
 Ah, bűv-erő van szellemek könyében,
 Ha emberek sorsáért ejtik ezt!

De ott a narancsfák alatt, melyeknek
 Ágán együtt gyümölcs s virág
 Meleg szellőben játszva enyelegnek,
 – Mint játsznak együtt vénkor, ifjúság, –
 E csendes tóparti berekből
 Hallat valaki egy sóhajt,
 Ki messze jött az emberektől,
 S meghalni egyedül óhajt;
 Kit szép tavaszkorában életének
 Vágy- s szerelemmel oly sok szív kísére,
 S most – mint a kit soha sem szeretének –
 Egy köny se hull titkos halálaért!
 Ah! nem virasztja senki! Nincsen,
 Ki valamit, emésztő lángiból,
 Csak egy itallal meg enyhítsen
 A csendes tónak fris hulláimból.
 A jól ismert hang nincs, mely elhalón
 Végső Istenhozzádot zengene,
 Mely (mint a parttól távozó hajón
 Viszhangzik a távol hagyott zene)
 Úgy zeng még: édesen, vigasztalón
 Az élet vég partján, a hol
 A földiség hajója megtörik,
 S a szellem, midőn a test haldokol,
 A titkos tengerre ereszkedik!

Szegény fiú! Egyetlen gondolat
 Rejt vigaszt a kínos halál alatt:
 Hogy a kit szeretett sok éven át,
 Kiért örömmel odadná magát,

Ment a halál gyilkos lehetőül,
 Királyi apja csarnokán, a hol
 A lég frisebb folyók párától,
 S ős erdők hűvös árnya, védül
 Reá oly tiszta hús szellőt legyez,
 Mely át olvadhat halál vésze nélkül
 Szűz ajka édes lehelleihez.

De nézd, ki jó ott titkosan elé
 Az elhagyott csendes lugas felé,
 Tán az egészség s élet követe,
 Azok színében ég tekintete.
 A kedves lányka az, a távol
 Nem tartja őt el hű ifjától,
 És inkább eljő halni itt vele,
 Mint fél világot bírná nélküle!
 Karját a kedves körül ölti,
 Halvány arcára nyomja ajakát,
 S a tóba mártja szétbontott haját,
 A forró homlokot be kötni.
 Szegény fiú! egykor nem gondolád:
 Hogy életedre még oly nap jövend,
 Midőn kerülnéd kedvesed karát,
 S e lány ölelést, mely oly tiszta, szent,
 Mint bölcső, melyben Éden tájain
 Fekszik a ma született cherubin.
 Most enged ... s elfordul megint,
 Mintha a halál szörnyű mérge ott
 A kedves ajkán volna mind,
 E szűz ajkon, mely élet-lehivel
 – Mít csókban eddig csak félve adott –
 Most az övét maga keresi fel.

„Oh engedd színom ezt a léget im,
 Mit ajakad szív kedvesem!
 Halál vagy élet jöjön szárnyain,
 Egyképen édes az nekem.

Ajkaddal idd fel hulló könnyemet,
     Ah! volna balzsam szívem vére, én,
 (Hogy kínaidra szálljon enyhület
     Egy percre bár –) mind mind ki önteném.
 Ne, ne fordítsd el arcod, – kebeled
 Ne vondd el tőlem, hisz én a tied,
 Arád vagyok, kinek halál vagy élet,
 Osztozni kell mindenbe véled.
 S az, a kinek minden világa
     Lelkednek fénye volt csupán:
 Ha te is elhagyod – magába
     Hogy fog meg élni e bus éjszakán?
 Lehet-e élni még nekem,
 Ha itt hagysz – önnön életem!
 Ha a fa elhal, nem elhal vele
 Szívéből hajtott levele? ...
 Fordítsd felém hát forró arcodat,
 Míg sorvadok, elégek mint magad!
 Még ajkam enyhe, csókold róla fel
 Az életet mit rá lelkem lehel!”
 De roskad ... ájul ... s mint a lámpafény
 Meghal a sírbolt mérges gőzkörén:
 Úgy hal kínos sóhajaiban
 Szemének édes fénye s oda van!
 Egy végküzdés ... s az ifjú, ah! halott,
     Több kint az élet nem adhat neki,
 A lány egy hosszú vég csókot adott,
     S e végcsókban – lelkét lehelte ki!

 „Aludj!” a Peri ezzel vette át
 A haldokló lány búcsú sóhaját,
 Minél tisztább nőszívben nem kelé:
 „Aludj! Álmod fényvel legyen tele;
 Legyen körülöd balzsamosb a lég
     Mintha az ezredévet élt madár
 Szárnyütéseitől máglyája ég
     S ő lángja közt megifjulásra vár;

S míg magának halottdalt énekel,
Illat- s zenében alszik el!” ... ¹⁾

Így szólva, ajkiról a tájra
Fuvall égi lehelletet,
S ragyogó fürtéit megrázva
Fényt hint a két halott felett:
Hogy mint a vég ítéleten
A csendes sírból kikelő
Két szemnek arca, fényesen
S ragyogva tűntek ott elő.
S fölöttök ott állt a Peri,
Egy égi őrangyal, a mint
A holtak álmát őrizi
Míg fel támadnának megint ...

De már az égen a hajnal pirul,
A Peri viszi a föld tájirúl
Az üdv lakához új ajándokát:
A hű szerelem végső sóhaját.
Szíve dobogj remény feszíti,
Hogy már már fényes homlokát
Elysiumi pálma ág köríti,
Mert az angyal mosolygva veszi át
Kezeiből a hozományt.
És hallja is már-Éden fáiról
A kristály harangok csengő szavát,
Mely Allah trónja közelébe szól
A balsamos szellőjű légen át.
És látja már a csillag helyheket, mik
A fényes tó körül ott fekszenek,
Melyből az üdvözülő szellemek
Az üdvnek első italát merittik.²⁾

¹⁾ „Keleti képzet szerint a Phönix orrán ötven nyilas van, melyek végtőlaiig szolgálnak; ezer évet élvén halotti máglyát rak magának, ötven nyilasain át zengzetes dalt énekel, s szárnyaival oly gyorsasággal csapdos hogy tőle lángot kap a máglya, s tüze megemésztí őt.” Richardson.

²⁾ „Egy négyszögű tó körül ezernyi serlegek állanak, csillagból kirakottak, s belőlök a boldogságra rendelt szellemek a kristály hullámot iszszak.” Chateaubriand.

De ah! reménye hasztalan,
 A menyny korlátja zárva van, –
 A sors még tiltja... „Nem lehet!”
 – Szól az angyal s bánatosan
 Zárja el tőle a fényt s üdveket.
 „Hú volt a lány s története sokáig
     Szeraphok által olvastatni fog.
 Elhat Allahnak csarnokáig,
     És fény betűkkel írva, ott ragyog.
 De nem elég ez, – a mikor ... ládd,
 Nem nyílik nem mozdul a korlát,
 Szentebb kell e sóhajnál, hogy neked
 Megnyissa a bezárult menyneket!”

Már a rózsás határú Syriára
 Nyugonni hajlik az alkony sugara.
 Dicskoszoriiként ragyog fenn a fény
 A szent Libanonnak fején,
 A melynek örökös telében
     Setét felhő ül és havaz,
 Míg lábánál a völgy ölében
     Rózsák közt szunyád a tavasz.

Mi szép lehetett, fenn lebegvén
     E bájvidékre nézni le!
 E vidor élet, e meleg fény,
     Virágos völgyek kebele ...
 Fényes folyók partján a kertek,
     Arany dinnyéikkel tele,
 Ha rajok napsugárok estek
     Arany fényöket öntve le ...
 Gyíkok csillognak verő fényben,
     El el suhanva a falán
 Egy romoltárnak, –, mintha épen
     Gyöngy- s fényből volnának talán.
 Még fényesebb, ha egy egy szikla szál
 Fejére galambok csapatja száll;

Nyugtalan szárnyok tollzatán még
 Száz színbe játszva csillog és ég
 Nyugot sugara, – mintha mind a toll
 Gyémánt voln' tündérek bányáiból.
 Vagy könnytelen szivárvány szikra is tán,
 Minőt felhőtlen egén lát Per stán.
 Majd hangok édes vegyülete szól:
 Vén pásztorok síphangja öszvefoly
     A sürge méhek zummogásával,
 Csapongó szárnyaikon hordván
     Palaestinának mézét ... és a dal,
 Mit erdőkoszorús partján a Jordán ¹⁾
     Tőled, éjfél bús csalogánya! hall.

De szegény Peri semmire se néz,
 Lelke oly beteg, szárnya oly nehéz,
 Nem gyújtja örömré a napsugár,
     Mely a templomra süt, mi egykoron
 Sajátja volt ²⁾, de most romokba már,
     Oszlopai, miken moh és korom,
 Setétes árnyakat vétenek
     Mik kísértetként idézve föl
 Bűv-lámpájában az időnek,
     Hírt mondanak múlt századok felől.

De rejtve tán e szent romokban,
     Egy gyöngygyel ékes amulet,
 Egy bűvös szentség lehet ottan,
     Mely menyneyei rejtelmeket,
     Egy titkos szót, egy bű-nevet
 Zárhat magába, hogy nyomán
 A Peri fölleli talán

¹⁾ „A Jordán mindkét partja kis tömött csendes berkekkel van koszorúivá, melyekben csalogányok ezeréinek éneke hangzik öszve.” Thevenot.

²⁾ A nap temploma Balbekben.

A föld felett, hold fénye mellett,
 Vagy tengerek setét honán
 Találhatd-e a szent hozomány,
 Mi neki megnyitná a menynyet!

Ez a remény ad neki szárnyat;
 – Mosolyban ragyog még az ég,
 Az aranyszélű felleg árnyak
 Égnek az alkonyfénybe' még:
 Midőn Balbek völgyén repülve,
 Meglát egy játszó kis fiút,
 Dalolva, rózsák között ülve,
 Rózsás-arczút, arany-hajút.
 Majd felugorván, megy mulatni
 A fényes libellákat űzi ő,
 Mik úgy ragyognak, mint megannyi
 Élő virág, repülő drágakő.

S midőn játékba fáradottan
 Rózsáihoz leül újonnan:
 Egy setét lovag közeleg,
 Tajtékos ménéről leszáll,
 S hol kőmedrébe egy kis csörgeteg
 Habjait önti ragyogón:
 Nehéz lépéssel ott megáll,
 Lehajlik s iszik hosszan és mohón.
 Majd szilaj szeme a gyermekre száll,
 Ki békén, félelmetlenül
 Rózsái közt még játszva ül,
 Pedig vadabb szem rá nem néze még,
 Szem, melyben a vihar villáma ég,
 Mely a Perinek, vész-felhőivel,
 Setét bűnök sorát árulja el:
 Hogy csábított lányt, esküt hogy szegett,
 Hogy rabla oltárt, s vendégvérivel
 Fertőzte küszöbét, – e szem megett
 Mindez felírva állt setéten,
 Mint vádló angyalnak könyvében,

Míg róla könyével a betűket
Le nem mosandja a könyörület.

De most a bűnök embere,
(Mintha az esten égő fénytengernek
Szelíd hatása volna lelkire)
Nyugodtan nézte, hogy játszik a gyermek.
Bár valahányszor rávetett
Egy egy futó tekintetet,
S a szilaj láng annak szelíd szemén
Lágyabbra olvadt: olyan volt e fény,
Mint bűvös láng, a mely körül az éjben
Rémes kísértet-táncz kerenge, s épen
Halványul a reg jövetén.

De halld a muezzim halk hangja szól,
S midőn a nap nyugonni szállt,
Szelíden cseng a légen át
Ezer minaret karcsú ormiról.
A gyermek, fényes homlokát
Rózsák közül emelve fel
Virágos földre térdepel ¹⁾,
S délnek fordulva, rózsás ajakán,
Mínél tisztább egy Cherubé csupán,
Halkan suttogott ima kel
Az örök Allah nevével.
S szemét, kezét az ég felé
A mint esdőleg emelé
Arcza egy fényes angyalé,
Ki paradicsomnak szülöttje,
Alig hogy onnan földre jött le,
Hol rá ezer virág tekint:
Ő csak honába vágy megint.

¹⁾ A mahomedán, úton útfélen, dolog vagy mulatság közben imádkozik, valahol őt az imára szólító jel találja.

Mily kép! ... e gyermek ... ez a fényes ég
 A dölyfös Eblis^{s)} maga, tán
 Ezt látva bűnbánón sóhajtna még
 Az elveszett üdv s lelki bék után!

És ő, a bűnös, ah mit érez?
 Odakap megfagyott szívéhez
 A bűnös évek emlékezetén; –
 Mint setét folyón megy át életén,
 De nem lel ah egy nyugvó pontra benne,
 Mely neki reményt, zöld ágat teremne.
 „Ah! volt idő – mond meg hajoltan, –
 Midőn még én is tiszta voltam,
 Imádkozám és ártatlan valék,
 Mint ez a gyermek ... ah de mostan ...”
 Fejét lehajtja, s mindent a mi még
 Szívében élt, reméle, érezett,
 Gyermek-korából az emlékezet
 Fölhoz ... s ez ember sírt, sírt, könyezett!

Áldás e könyre! ah a lelki bánat
 Megváltó tiszta cseppjében
 Az egyetlen öröm érzése támad
 Mely még a bűnösnél is büntelen!

„Van csepp – a Peri szól – melyet midőn
 A fonó június aszálya jön,
 A beteg földre lehullat az ég,
 S e bűverőjű tiszta csöpp elég
 Hogy szétűzvé a ragályt s vészeket,
 Életet hintsen földön, s föld felett²⁾.
 De hát a bűnbánat könnyűivel.

¹⁾ A rősz szellemek fejedelme.

²⁾ A Nucta vagy csoda-csöpp Egyiptomban épen St.-János napkor júniusban esik, s oly bűverőjűnek tartatik, hogy a kiaszott mezőt tenyészetessé bírja

Nem jár-e ily rejtelmes bűverő?
 Bár bűnbe sülyedt a kebel,
 Egy égi csöpp – s tisztulva lép elő.”

S a gyermek mellé térdepel,
 Buzgó imát küld égre fel,
 Egy nap sugara fénye ég
 Felettetek, te bűnös s büntelen,
 Örömdaloktól zeng az ég,
 S ünnepet ül az örök kegyelem!

A fényes nap leszálla rég,
 De térdepel a Peri még,
 Szebb fény ragyog le arczira
 Mint csillag és nap sugara,
 S azt a könyűt választja tükörül,
 Mely a bűnbánó szempilláin ül.
 Halandó szemnek ez az égi fény
 Meteornak tetszene éjjelén.

De a könyörgő Peri tudja jól:
 Hogy ez az angyal ajkán a mosoly,
 A könyet üdvözölni, mely neki
 Éden kapuit nyitja ki!

„Üdv! üdv! mindent megnyertem én!
 Átlépve a határ, a menny enyém!
 Boldog vagyok! boldog vagyok!
 A Shadukiam *) gyémánt tornyai,
 Amberabad illatos árnyai
 Milyen setétek, ha a menny ragyog!

Mit ér a földi illatár, a mely
 Szerelmesek sóhajaként hal el?

¹⁾ A gyönyör hóna, Jinnistan (tündérország) egy tartománya, melynek fővárosa „a drágakövek Tarosa” nevet visel. Amberabad egy másik város ugyanazon országban.

A balzsamot lehellő Túba-fán¹⁾
Az öröklét illatja vár reám!
Isten veletek, hervadó virágok,
Mik közt múlt gyönyörben éltem én!
Legszebbjeitek puszta száraz ágok,
A lotus-fához melyet újra látok²⁾
Egy egy étellel minden levelén!
Üdv! üdv! mindent megnyertem én,
Átlépve a határ, a menny enyém!”

Szász Károly.

²⁾ „A Túba-fa a paradicsomban áll, Mahomed palotájában.” Sale. Tuba, D'Herbelot szerint örök üdvöt jelent.

³⁾ A korán Lili. fejezetében mondatik Mahomedről, hogy Gábor angyalt a lótosfa mellett látta, melyen túl menni nem lehet, ahhoz közel van az örök-élet kertje. E fa, a kora magyarázók szerint a hetedik égben van jobbra Allah trónjától.

KÉT DAL 1847-BŐL.

(PETŐFI SÁNDORTÓL.)

AUG. 15-ÉN.

Itt a gyűrű, itt a gyűrű,
Itt van végre ujjamon,
Itt van ajka, itt van ajka,
Itt van végre ajkamon.

Oh mi édes, oh mi édes
A csók piros ajakán!
A kerek világnak minden
Édessége itt van tán.

Csókolj, csókolj, senki sem lát . .
Szíjad, szíjad ajkamat,
S ha látnak is? jegyeseknek
Csókolózni már szabad.

Adsza ajkad, adsza orczád,
Homlokod, szemeidet,
Elborítom csókjaimmal,
Mint a hajnal az eget.

Szédülök, fogj meg karoddal,
Lágy karoddal, szép leány!
Csók-e ez vagy bor? biz én már
Nem is tudom igazán.

Bor lesz ez, bor! ilyet ittak
Az olympi istenek,
S én az ember, nem bírom meg,
Fölforgatja eszemet.

Mámor száll nehéz fejemre,
Oh de milyen mámor ez!
Égbe vitt ... a föld alattam
Végtelen mélységbe vesz.

Túl jutottam már a felhők
Tarka vándor táborán,
Csillagok között röpülök,
Mindenik egy csalogány.

Mint dalolnak, mint dalolnak,
Ilyet nem hallott fülem.
S milyen fény! Százezer villám
Nyargalózik körülem,

Hát a szívem, hát a szívem?
Ott van, ott van még a baj ...
Fiú, úgy vigyázz magadra,
Örömdben meg ne halj!

SEPTEMBER VÉGÉN.

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldéi a nyárfa az ablak előtt,
De látod amottan a téli világot?
Már hó takará el a bérezi tetőt.
Még ifjú szívemben a lángsugarú nyár,
S még benne virít az egész kikelet,
De íme sötét hajam őszbe vegyül már,
S tél dere már megüté fejemet.

Elhull á virág, eliramlik az élet ....
Ülj hitvesem, ülj az ölembe ide!
Ki most fejedet kebelemre tevéd le,
Holnap nem omolsz-e sírom fölibe?
Ó mondd: ha előbb halok el, tetemimre
Könyezve borítsz-e szemföldedet?
S rá birhat-e majdan egy ifjú szerelme,
Hogy elhagyod érte az én nevemet?

Ha eldobod egykor a özvegyi fátyolt,
Fej fámra sötét lobogóul akaszd,
Én feljövök érte a síri világból,
Az éj közepén s oda leviszem azt,
Le törleni véle könyűimet érted,
Ki könyvedén elfeleded hívedet,
S e szív sebeit bekötözni, ki téged
Még akkor is, ott is örökre szeret!

TESTVÉREIM EMLÉKEZETE.

Harmadik éve már, s még mind gyászoljuk a hármastemetést.

Ti elköltöztetek, de a kör, melybe annyi életkedvet szövegetek, még mind fájdalommal gondol reátok. De a ház, mely egyszer édes szavatok viszhangjától vidám volt, most oly kihált, oly szomorú, senki se mer benne örvendezni.

Harmadik éve már, s mi még mind számítunk reátok. Még mind úgy jó, hogy ti egyik tavaszon vissza fogtok térni. A szobák, még mind úgy vannak, miként ti elhagytok; mit hova tett kezetek, mindent ott találnátok. Ház, kert, minden akkori alakját hordja, minden a régi; csak fájdalomunk marad örökre új. Csak mi nem vagyunk a régiek.

Lehet, hogy az idő gyógyító balzsama enyhíteni fogja szívünk mély keservét, de meggyógyítani nem foghatja. Mint a fa, melynek szebb ágait letörik, kiépül, de sebhelyei örökre fenmaradnak.

Ha tehát társaságokban mosoly helyett néha sóhaj lebben el ajkamon, s örömsugarak helyett könny lopózik szemeimre; ne kérdjétek okát, lelkem olykor három imádott testvérem sírhalmán tévedez. Fáj, hogy közinkbe nem varázsolhatom.

I.

A természetben is, ha néhány fa egymás mellett nő fel, összeborulnak lombjai. És mi, kik testvérek valánk, kiket egy édes anyja karja ringatott, egy szerető keblen pihentető fe-

jeinket, ne szerettük volna-e egymást? Mint a rétek virágai, bár nem egyformán, mégis, ha szemeinket rajtok nyugtatjuk, oly egy egész egy egynek látszanak: mi is úgy voltunk; nem egy érzellemmel kebleinkben, de mégis mindannyian egy egy kellő hang családunk öszhangjában.

Most már örökre elváltunk. Ők leszálltak a sírba, s én itt maradtam a szenvedés hazájában. Csak fájó édes emlékek maradt nekem; s azon végtelen kin, miért nem láthatom bár egy perczig, hogy hallhatnám szelíd ajkokról, hogy ott fenn, ismét látandjuk egymást.

Láttatok-e borús éggel szép csendes időt, hol a nap csak néha mutatja halvány rezgő sugarait, ilyen volt Klári, legnagyobb testvérem. Mindig komoly, örömpír csak néha futa át halvány arczát; de az őt érdekessé tevő.

Mióta emlékszem, örökösön olly magába zárt, olly hideg volt mindenkihez; nekünk is olly ritkán nyílt meg kebele. Azt hiszem, szenvedett, nem e földre volt teremtve. Mindenben olly kitűnő vala felettünk: szellemének röptével egyikünk se ért. Tán el nem érhető vágyak keltek fel keblében, s azt tette buskomolylyá. Semmi se hozott neki örömet; minek mi örvendezénk, ott őt mint szobor hidegen állt. Nem ragaszkodott az emberekhez, nem hitt senkinek, nem szeretett senkit...

A sors még nevelte szenvedését. Jó anyánk egyik barátnéja utazni ment, ő magával vitte. Beutazták Német- Franciaországot, Belgiumot. Ezen út vágyait csak nevelte. Útjában látta mind azon szépet és nagyszerűt, miről évekig álmodozott, a fényes csarnokokat, királyi palotákat, melyekben ő a boldogságot keresé. Ő akkor csaknem gyermek, mind mélyebben merült elérhetlen ábrándjaiba: nem foghatta fel, hogy fény és pompa között több boldogtalan kebel, több szerencsétlen házi kör létezhetik, mint alatt. Mikor megérkeztek, fürdön valánk. Olly örömmel repültünk elébe, azt hittük, szemének örömsugarival fogunk találkozni, ő zokogva omolt

karjainkba, s csókjainkra könyeinek árjával felelt. Én gyermek, már sejtem, hogy az nem öröm, hanem boldogtalanságának könyözöne. ő a fényt, a világot siratta, mellyből szerény körünkbe belépett.

Ellenkező volt a fiatalabb, Ivánka. Mint májusban a természet, mikor minden oly szép, oly vidám, oly reményteljes: olyan volt ő. E márványfejér homlokot búredő soha nem fedé, titkos kedélyét fájdalmas gondolat soha nem komoritá. Kedélye a légkör fellegtelen tájaihoz hasonlíta, melynek fénylő csillagait ragyogd kép szeme pótolá. Víg volt mindig, az életnek oly boldogan nézett elébe; soha se gondolt arra, mennyi szenvedéssel lehet találkozni az élet tövises útán. Az élet minden körülményeiben fel lelte magát: mindig remélt, soha nem csüggedett. .

Házi körünknek ő volt kedvadója, ő a társaságnak, melybe lépett. Mint tündér röpkedett az emberek között; mennyi lelkesedéssel tudott mindent-előadni; mennyi élczczel gondolatait átszőni.

Elhagyott ő is, ki boldogságra volt teremtve; kinek keblében hiányzott a húr, melyen a fájdalom szeret játszani.

A harmadik, Katinka, tizennégy-éves leányka volt. Az élet bajaival még nem tűnődött, tehát nem sokat szenvedett. Ha a kertnek ösvényeit befutá; ha szép rózsát lelt, s éjsötét fürtéibe tűzheté; ha a madárkák dalát kísérheté hangjával: ha a völgy tiszta folyójában fürödvé kavicsaival játszadozhatott: ő örömet talált az életben. Ha zongoráján új darabot tanult, s gyöngyörrel hallgatá el jó anyánk; ha az esti harang megkondula, s istenhez emelhető fekete szemeit; ha a faluból nő jött gyermekeinek kérni, s ő adhata: mi kelle neki egyéb, ő boldog volt. Kedves gyermek vala.

Legközelebb állt hozzám, leginkább felfoghatám keble

hangulatát. A legboldogabb korszakban halt el, azt hívé, mindig olly szép az élet, mint mikor útain haladni kezdünk. Kerthez volt hasonló még neki a világ, dúsan benőtt kerthez, hol minden virágszál örömet lehel, s minden lomb annyi édes hangot susog felénk, hány madár énekével megszállá. Nem gyanítá, hogy minél több vágyhoz fűződik lelkünk, egykor annál mélyebb fájdalom fogja érettek sebzeni. Nem gondolt rá még, hogy az élet, e bájos kert, nem lesz örök zöld, s. nem illatosok örökre virágai; nem arra, hogy az élet virágait hol nyílani, ott egykor egyenkint lehullani is látandjuk; s hol most minden olly reményzöld, egykor kopár téli köntöst ölt minden magára.

II.

Így valánk mi egymás sorsa által boldogok vagy boldogtalanok: így valánk egy drága anyának öröme, bánata. Bár nekünk is megvalának apró fájdalmaink: minket a világ, a mi kis világunk, a legboldogabb családnak tárta.

Az ellenséges népfajok kezétől megkímélt az ég, mert elbújdosánk. A muszkák bejöttének hire is falun kapott. Mint jégeső előtt a vihar, előre járt a hír, mindent felvert, elrémitett. Alig volt, ki honjában magát bátorságban érezte volna. S hogyan érezhetők mi, magános faluban, apátián leánygyermek?

Körüi volt kerítve a székely föld, benne forradalmi sereg. Falunk országúiba esett, el vontuk magunkat, egy félre-eső faluba, alig gyaníttatva kilétünket. Ott töltünk egy hetet, szük székelyi háznál. De a sors még ezt is sokalta. Hol még a madár is csak eltévedve jár, a falu határára megérkezett a székely tábor romja. Hadi tanácsot ültek, s határozottá lőn, mindent elhagyva, átvágni magokat. Csak huszonegy órát pihentek, mert a sereg nyomukban volt. Reggel csak hült helyöket látá a szegény nép.

Mi is elhagytuk a falut, a tábortér szomszédját, feljebb vonulánk a hegyek rejtekébe. Nem tudtuk, hová hajtsuk le

rémültünkben fejeinket. Mindenfelől jött a győzelmi hír, mindenfelé csak béna és sebesült, lefegyverzett futó nép. Tollára még most sem bírja ecsetelni a közös kétségbeesést.

Az ábrándok kora végéhez közelgett. Rejteinkből egy szép reggel kimenénk a szabadba.

Sokáig hallgatóztunk, ha nem halljuk-e egy új csata ágyúit. Legnagyobb testvérem kis időre szokott komolyságával fűzért hozza felénk: „e fűzért, majd ha nem leszek, tegyettek fürteim közé”, szolt egészen átszellemülve. „Én ágyúkat hallok” – folytatá – ....

Méljen hatának rám e szavai. Bemenőnk, ő azonnal rosszul lett. Nem sokat küzködött. Egy rövid nap (aug. 10-e) bevégzé örök szenvedését. Nem panaszkodott, nem zúgolódott, hideg megvetéssel hagyá ide az életet.

S ő, ki mindig fény- s dicsőségről álmodozta, egy szalmás kunyhóba hunyá be örökre szemeit, s egyszerű falnak leányai tűzének fűzért koporsójára, s vivék temetőbe, s a virág, mit ő szedett, még illatozva környezé hideg homlokát, mely a virágnál előbb elhervadt.

Szent-Imrét elhagyók. Hogyan értük Szent-Lászlót. mit tudom én?

Más nap (aug. 11-én) kisebb testvérem leve rosszul. Orvosért küldtünk, mindent megkísértünk. Ő miként is ragaszkodott az élethez a kedves gyermek; mi leikéből kérte ápolásunkat, mi örömmel nézte a gyógyszert; s mi bizalommal kért, hogy imádkozzunk érette. Minden hiában volt, mind betegebb lett. Órákig térdeltem ágyánál, ő elfogultan nézett hallgatott. Egyszer csak megnyílnak fájdalmasan ajkai: „Isten veled, meghalok!” Voltak szavai. Zokogni kezdek, csókokkal borítám a kedves lényt, hogy szóljon még nekem. De ajkai örökre elnémulták.

Még nem vala Katinka eltemetve, a harmadik is beteg lett. Úgy szeretett volna élni, hogyis ne, ki olly boldog vala mindig. Úgy kértem az istent, olly buzgón imádkoztam, mint soha sem; s hittem, hogy meghallgat. Épen az nap vala egy hónapja, hogy oltár előtt állt férjével; csak néhány napig lehettek együtt, férje csatatérre ment, hová ő is elkísérte volt. Olly halványon, olly szenvedőn feküdt ágyában, mint letört liliom.

Mire érzé, hogy meg fog halni, egy óhajtása volt, hogy férjét még egyszer lássa, még egyszer karjainak melegét érezhesse: de az messze volt.

Szenvedtem. Sirattam őket, sirattam szegény édes anyámat, ki ott álla közöttünk, mint egy árva törzs, melynek virágait, lombjait a vihar elsodorta. Most évek múlva sem tudok könyek nélkül gondolni a napra, hol egyiket temettetni, a mászt terítőn, a harmadikat haldokolni láttam.

Fájdalommal szálltak sírba, ábrándjok alkonyán hajták le fejőket. Nyugodjatok kedveseim, a végzet szeretett titeket. Alugyatok csendesen, boldogabbak vagytok, mint mi. Gondoljatok reám, mert én szüntelen emlékeitekkel mulatok.

S. Ilma.

Megenged a tisztelt bárónő, hogy kedves gyermekei feletti fájalmát elfátyolozni nem segítünk. Meg a tiszteletre méltó hölgy, hogy naplójának e lapjait, baráti kezeken át az irodalom kincsévé tettük. Egy testvér szebb emléket testvérei emlékének nem emelhet.

Szerkesztő.

MERENGÉS A KÓRÁGYON.

Búrahajlott fővel
Ülök a kórágyn,
Időnként egy egy köny
Foly végig orczámon;
S váljon honnan eredt
Ez a néhány könycsepp,
E lélek harmatja?
Ah! ez mélyen meglep.
Apró bajokért, mint
Játszó gyermek sírtam,
Nevemet a porba
Könycseppekkel irtam.
Mint ifjú, bánatom
Dalokba olvastám;
S könyűkben fürdetém
Szerelmed oh hazám!

De most mint férfiú,
Csalódásim felett,
Márvány arczczal állok,
Teremtve terveket.

Ábrándim bájegének
Csak felhője maradt;
Csillagai mind lehultak!
S a reményhamvak alatt,

Füst- s lobtalan parázs ég,
Fölötte, rideg ész;
S nem hajló akarat,
Melly inkább törni kész.

Bánatom sötét szobor,
Mellynek nincsen könnye;
E néhány könycsepp az
Emlékezet gyöngye.

Melly csak néha néha, mint
Vendég látogat meg,
Delejes ünnepóráin
Küzdő szellememnek.

Az érzés, ringva, mint
Déliabád árad rám,
Míntha csak félébren,
Csak gyöngén álmodnám:

Rátok emlékezem,
Szabadság! szerelem! ...
A szerelem tündéróráira,
S a tündérórák szőke angyalára.
S te rád lelkelem napfénye barátság!
Virágos mennyei ág,
Melly a menyből a földre nyúl,
Legteljesebb virágiból,
Koszorút köttem szívemre,
Kedves barátokat.
S – ki tépte szét a delejes viszonyt,
S szebb napjain szegénynek,
Ünnepit ültük a reménynek:
Egy forrássá vált örömünk,
Egy sugárba fontuk vágyaink,
Egy szivárványt szőttünk álmainkból,
Egy felhővé borultak fájdalmaink!

Mért nem rohantok hát felém!
A kikkel együtt ölelem
Saját szeretőmet,
Kinek szívébe zártam a jelent s jövőmet,
S csókjaiból engedtem nektek is;
Együtt hallgattuk szíve dobogását,
Midőn kigyúlt hajnalarczczal,
Szabad érzelmi harczczal,
Szentül, tisztán,
Mint honleány,
Szórta rátok nyájas pillantását.

Hol? hol késtek hát felséges fiúk?
Hogy mind ez így volt, hű tanúk.
Mint osztánk meg az elmúlt napokat,
Szilaj, vidor kalandokat.
Az őshegyek vérét a bort,
Mellynek kedvgyújtó hulláma
Lelkünk lángjával összeforrt.
Népdalokkal temettük el a bűt,
S mint sarkantyúnk pengett a pohár;
S ha ekkor eszmeversenyre keltünk,
Okoskodásinkban nem volt határ.
A szellemlánczokat?!

... Alig van néhány körüllem!
Ki nyújtaná lelkét és karát,
S összellengetné vélem sóhaját, –
Talán elpártolának tőlem!.,
Kikkel szívet cseréltem,
S fellengve együtt éltem
Az ifjúkor aranyhajnalát.
Megosztana üdvét, bánatát.,
– Midőn szívünk kis világa
Többet ért mint egész világ:
S több volt benne, mint a menyben,
Szerelem, boldogság.
Az öröm piros galambja,

Szívünkbe, e virágos kertbe szállt,
A perczek, mint szép aranypillangók
Röpültek el. Szívünk nyitva állt.
S belőle, ki vélünk szóba állott,
Szakíthatott emlékül virágot.
Mídon még az izzó képzelet
Ezer mennyet teremtett
Egy percz alatt,
S ott láttam mindenikben
Agyalomat. –

Hol vannak ez égő fiúk?
E sok jó, hú barát,
Kikkel együtt imádtam,
S haldokolni láttam,
A szenvedő anyát,
Kinek ha csak egy jó percze jött,
Isteni kék folyt szívünk között,
Elvitázhatlanul állítottuk:
„Hogy egri bor volt a vörös tenger,
S rajta csak amúgy szárazon
Azért ronthatott át a zsidó király:
Mert kiitta mind a magyar ember
óriás bujába.”
S hogy ez így volt bizonyába,
Mond az egyik nagy-vidámon,
„ős apám ez óceánon
Búvár volt hajdanába.”
S – e perczben, melly illy bölcscsé kent,
Elhittünk egymásnak mindent.
... Szerintük a nagy világtörténet
Az eszmények tengerén,
Csupán bős özök marakodása
Volt mindeddig egymás érdekén.
Zúgó fővel azt tartottuk
Igazságnak:

Még egyszer föl kell fordulni
A világnak. –

Így öttük egymásba
A szót s a kortyokat;
S ittunk, mint a szivárvány,
Hosszút és nagyokat.
Szomjainkról bús kongassál
Sok üres hordó szólna;
Mámorunkban a hordóból
Diogenest is megittuk volna.
Kedvüntől a sötét éjfél
Piros hajnallá derült;
S olly mámorban, mint a mienk,
Az ördög is üdvezült.
Mámorunk az istentül lelopta
A nyílt mennyet, s minden angyalát,
Mert e perczen boldognak álmodtuk,
Ah! csak álmodtuk, a – hazát!

Lisznyay Kálmán.

A HÖLGYEK, ÉS ÉN.

A hölgyeket mindig szerettem
ők sem haragvának reám:
Első szeretőm volt ... ki is csak! –
Az én szerelmes jó anyám.
Szelíd anyámat mint szerettem,
Csupán az isten tudja csak;
Midőn hantot borítanak rá:
Mondám rám is borítsanak!

S én árva lettem; jó anyámmal
Első szerelmem, sírba szállt,
De nem sokára árva szívem
Más édes tárgyakat talált.
Gyermek valék s gondoljátok csak,
Oh még mostan is nevetem –
Közel lakott hozzánk egy kis lány,
Ha láttam: úgy dobolt szívem!

A templomot nagyon szerettem
Már mint kis-iskolás gyerek;
Alig vártam legyen vasárnap,
Hogy újra újra ott legyek.
Óh engemet pirongatással
Nem kelle kényszeríteni –
Hejh ottan a szép hölgyek arczán
Oly édes volt merengeni!

Ha Thália kisvárosunkban
Föl – fölütötte sátorát:
Óh akkor én az iskolának
Hájjal kenem meg oldalát.
Már annyi szent, hogy benne senki
Jó darabig nem láthatott;
De honn azért olvastam, írtam ...
Igen, igen – a színlapot.

A szépírásban társaim közt
Egy sem emelkedett fölém,
S a czédulát, – mert sajtó nem volt,
Hűségesen lekörmölém.
Ha aztán nyert in gyen jegyemmel
Előadásra mehetek:
A szép színész hölgyekbe tüstént
Fülig szerelmes levék!

Sőt még mi több: csodák csodája,
Alig merem kimondani;
Mert félek ám én a papoktól,
Hogy meg találják hallani.
Ha meghallják: talán halálos
Ítéletet zúgnak reám ...
Azért négy szem között súgom meg:
Gyakran velők is – álmodám!

Deák levék, deákkoromban
Nem kelle nékem bor dohány
Tivornyahely ... de annál inkább
El – elbűvölt a szép leány.
Mennyország volt egy szép leánykör,
Feléje hévvel törtem én,
S gyakorta megfizettem árát,
Hogy nem volt szívem érczemény!

Az iskolát végezve mondék:
Óh szív! te szerzel bajt nekem,
A sok szerelmi szép kalandnak
Valahára végét vetem.
Ezennel széttöröm bilincsed,
Én nem leszek holtig rabod;
Az áprilist szegény fejemmel
Tovább ugyan nem járatod.

Hideg, komoly pályára lépek,
Hol nem leend közöm veled.
Ügyvéd leszek az ügyvédek közt
Úgy sincs szavad, úgy sincs helyed.
Szólék magamban, és azonnal
Hetykén sarkanyut ütteték;
Rögtön királyitábla-jegyző,
Magyar kardos vitéz levék.

Kiküldtek exekúcióra ...
Siránkozó” nő jött felém,
Erőt vevék s hideg kebellet
Vagyonkáját jegyezgetém.
A bús hölgy míg körüle egy kis
Fiú úzé játékait,
Sohájta: „óh szegény fiacskám,
Ha tudnád, mi történik itt.”!

Hah! mintha száz nyilat, hegyes tört
Ütöttek volna most belem,
Fölpattanék ülőhelyemből,
S a vadlúd-tollat ellökém.
Nem asszonyom! Szép nő iránt én
Érczeblű lenni nem tudok ...
Az isten adja: mind hasonlók
Legyenek a prókátorok!

Így szólva, tőle s az ügyvédi
Seregtől is búcsút vevék;
Érzem, nem e könyörtelen jég
Pályára alkotott az ég.
S tán kérditek hazámnak édes
Leányi most mit mívelek? --
Füstölgetek ha van dohányom ...
És legfőlebb – énekelek.

A szép hölgyekről verset írok,
S e hivatásom isteni!
Igen – de sorsomon azért nincs
Barátim, mit irigyleni.
Fám elfogyott ... tán fázni kéne,
Ha nem hevítne lángdalom:
Bizony bizony pogányul díjaz
Ez a magyarirodalom!

Losonczy László.

PANASZ.

I.

Lehetlen elviselni
Kínszenvedésemet:
Mind szörnyű pusztulásban
Mit hő szívem szeret;

S mit messze távolában
Feltüntet a jövő,
Az életem reményin
Egy gyászos temető.

vágyaim varázsa
Alomba ringatott,
S belőlük a való még
Egy morzsát sem hagyott.

Mint hittem Istenemben,
Hívém, boldog leszek,
S egy szebb jövő díszére
Bús kincseket szedek...

Ha most kétségbesésnek
Hulláma elragad.
Nem érhet büntetésül
Öröklő kárhozat.

II.

Halomra nőtt agyamban
A kínos gondolat,
Súlyától eltíporva
A lélek megszakad.

A könny meggyúlt szememben
És sírni nem tudok:
Oh! éltem e keservben
Még elmerülni fog.

És szétömölt szívemben
A tenger-fájdalom:
Sorsunkra nincsen írva
Istentől irgalom,

A vágyak habdagálya
Csapkodja a szívet,
S vész-hányatott hajóként
Halálra megreped

Örökre elsötétült
Reményem hajnala,
A kincs, mit bírni véltem.
Csak délibáb vala.

Sujánszky Antal.

FÁRADT VAGYOK ...

Fáradt vagyok, mint az űzött szarvas,
Lelkem szomja, mint a mező nyáron:
Bájaidnak verőfénye éget,
Szerelemtől vérzik ifjúságom.

Hagyj pihenni fürteidnek árnyán,
Sebeimből karjaid gyógyítanak,
Enyhíts csóкод harmatos éjével
S édes álmát hozd meg hajnalomnak!

Nem érzed-e a tavasz búbáját?
Reszket a lég, szédül a pillangó,
Egyik virág a másikhoz hajlik,
S mint egy hó csók csattog a madárszó.

Ne tagadd el a mit szíved érez,
Hogy lehetnél csak te érzéketlen?
Feledd el az emberek beszédit,
Midőn isten szól a természetben.

Gyulai.

KEMÉNY JÁNOS TRÓNFOGLALÁSA..

(1660.)

SZILÁGYI SÁNDORTÓL.

Második Rákóczy György 1660. május 22-iki a gyulai csatában sebet kapott s már jún. 8-án bevégezte zajos, de nem dicsőség nélküli életét. Országát és életét vizályok középett hagyá el, melyeknek üszkeit ő szórta szét s melyeknek égő zsaratnakjait egy félszázad sem tudta kioltani. E halál hírére a zultán is megünnepelte: az napon, melyen meghallá, 4000 keresztény fogoly fejét huzata lándzsára s hordoztatá körül.

Bartsai Ákost már 1658-ban fejdelemmé nevezte ki a porta. Ha Rákóczy György nagy pártját, melyet láng lelke mindig maga körül tudott tartani, tekintetbe se vesszük – elegendő ok, hogy az ország rendéi jó szemmel ne nézzék. S valóban, valamint félelem teremté pártját, úgy majd senki sem volt, ki ne kapott volna az alkalmon, tőle szabadulhatni.

Nagyvárad hétheti ostroma alatt Bartsai mondhatni fogva volt a török táborban. Az ostrom 44-ik napján a főparancsnok nélküli várban kitűzték a fehér zászlót, (aug. 30.) A feladási oklevél elkészült. A 850-ből alig 300 emberre apadt őrsereg elvonult fegyveresen ... ily kevés erő, mely több mint 10,000 törököt ejtett áldozatul.

Bartsai ingatag jellemének köszönhető, hogy trónját még ekkor sem foglalhatta el. S a roppant adó, melyet a török az országra vetett, őt még gyűlöltebbé tette. A rendek szívesen fordultak volna Rákóczy Ferenczhez (a György fiához)

ki különben is fejedelemmé választatott – de tőle is, mert vallását változtatá, idegenkedtek. Felhasználva tehát azon alkalmat, hogy Bartsai Rákoczy Magyarhonba menekült párthiveinek kegyelmet adott, Kemény Jánost visszahívták, hogy foglalja el a trónt.

De e rendelkezés megdöbbené az e közben visszabocsátott Bartsait. Visszavonta a kegylevelet. Későn – Kemény János már útban volt Erdély felé.

Holmi palliatív rendelkezések, melyekkel a fejedelem és testvére a zendülést lecsilapítani igyekeztek – eredménytelenek valának. Bartsai Görgénybe szaladt.

Kemény pedig naponkint közeledett, manifestumát az országban mindenfelé szétszórva. E nyilatkozmány – melyet az alábbi sorokban közlök, emelkedett szelleméről tesz bizonyosságot.

„Nemes Erdély országának három Rendből álló becsületes Rendéi! Noha az úr Isten Hazánkra és Nemzetünkre bocsátott üdvösséges csapasd mellett én rajtam külön való mértékben is megtetézte Atyai látogatásit, mert ifjúságom ideitől fogva sok nyomorúságok között, már vénséget is elért időskoromban Rabi sanyarúság által is megerőtlenített, értékem felett való sarcz által külső javaimtól megüresített. Azomban szabadulásomtól fogva a fenforgott sokféle alkalmatlanságok is Hazám ből kirekesztettek vala: Mindazonáltal szüntelenül emlékezetemben forogván, nevelt Hazámhoz való kötelességem, azomban a mostani Méltóságos Fejedelem ő Nagysága kibocsátott írásai is serkengetvén, mellyben vádolta cselekedetét azoknak, kik Hazánknak ilyen szükséges állapotjában csak zsírját venni, annak pedig terhét viselni nem akarván, távolyról néznek, némely írásában pedig ugyan nevezet szerint ő Nagysága engemet is illetett. Az Hazájokon kívül levőknek pedig bemeneteleket néha javallottá, néha ellenzetté. Én is azért ilyen megromlott állapotomban is egynéhány ízben offerálván Hazám szolgálattýára való indulatomat, Írogattam mind az Haza elöljáróinak, s mind pedig a Nemes országnak, és küldöttem szolgálímat is azon végre: de nagy gyalázatos szomorúságomra, az ország Statussi eleiben leve-

leim annak módja, rendi szerint nem bocsáttattak, oblatioim is megvettettek csak, szolgálaim pedig nem különben fogdos-tattak, kergettettek, mint ha Hazámnak ellensége, vagy meg-szententiáztatott Árulója lettem volna, és így ezen kívül sok-féle módon Hazám szolgálatjától nem csak elrekesztettem, de csak arra kész indulatom tudása is el nyomattatott. Azonköz-ben több becsületes Atyafiakkal én is csak nem egész famili-ástól, és hozzám tartozókkal együtt nem kicsiny becstelenség-ekkel, károkkal és injuriákkal illettem; effélékkel jutalmaz-tatott jóra való kész indulatom. Nem lehetvén ezért továbbra hivalkodva, és távolról néznem szegény Hazámnak illy utolsó veszedelméhez közelítő állapotját, nem is hagyván nyugod-nom, annak szolgálatjára való szíves kívánságom, midőn mind ennyi sokféle nyomorúságos romlási után is, megmaradása fe-lől való securitássá felől semmi valóságos vigasztalást nem érthetnék, sőt inkább jövőendő nagy veszedelmek rettegési miatt, csak a nagy szomorú óhajlás hallatnék Hazánkban; én velem s többekkel is pedig csak nem is közöltetnek, sem olly állapotjának reménségei kin örvendezhetnek, sem pedig Ha-zánk nyavalyájának megorvoslásának mediumi felől való el-mélkedések. Az sarczoltatásoktól pedig üressen nem hagyván bennünket is, vélekedésem olyan vagyon, netalán mind ezek történhetnek (noha nem meszsze); mindazáltal Hazánk határin kívüllettünknek is okából. Hogy azért sem magunk lelkünk esméretétől, se egyebekéi is ne vádoltathassunk; Hazánk mostoháinak is ne neveztesünk, eltökéltet igyekezetem az, hogy kegyelmetek közzé a Haza szolgálatjára magamat több be-csületes Haza fiaival együtt bépresentálni ne halasztanám, Is-tennek ő szent felségének szent segedelméből. Ez, ha kiktől (mivel a mint hallatik) vagy az hatalmas nemzetek, vagy or-szág, annak méltóságos fejedelme, akár más privatus atyafiak ellen vádoltatván, abbéli ártatlanságát igyemnek Isten előtt kegyelmetek eleiben terjesztvén, jó ítéletek alá engedelmesen bocsátván magamat, dolgomban lévő igazságos ítéletnek re-ménsége alatt; mivel történhető dolog, hogy némelly idegen természetel bíró emberek, kiváltképen az ollyaténok, kiken-nek előtte is magok tudják, micsoda indulattal, nem hogy Ha-

za szolgálatjában egyebeket is adscribalni kívántának volna, de sőt inkább annak elrekesztésinek módjaiban fáradoztanak, mostan is a jó igyekezetet gonosz végre fognák magyarázni. A mint azért rész essek vagyunk egyéb Contributioiban is az Hazának, nehézségének szenvedésében mint más Hazafijai (kiből kivenni magunkat nem is akarjuk): úgy méltán kívánhatjuk is, hogy érthessük hazánk dolgainak mi karban forgását is. Akarván annak okáért kegyelmeteket (hazámba menő szándékom annak oka) vége és módja felől tudósítanom; oka azért nem egyéb, hanem Hazámhoz való szeretetem . és kötelességem. Vége az, ha kedveltetik, kegyelmeteknek szolgáljak. Módjában is kegyelmetek meg ne ütközzék, hogy ha magam securitására kívánságom kívül felettébb sokkal magammal kellett járnom, mint sem magam értelem, állapotom mutatná, vagy más békességes időben kívántatnék, tudva légyen kegyelmeteknél idegen Nemzettel való ijesztetésem és fenyegettetésem. Hazámban is pedig történének olyak, kik gonosz indulatjokat és igyekezeteket szívesen lappangtatván, veszedelmekre való cselekedettel kezdenék kifakasztani, mellyről mint gyarló ember nem méltatlanul gondolkodhatom. Assecurálok mindezáltal mindeneket belőle, hogy semmi rendbeli emberek ellen, hazámba menni hostiliter nem igyekezem, azokon kívül, ha kik magokat fegyverrel opponállyák, vagy nekünk ártásunkra igyekeznek, melly casusban, mind Isten s mind emberek törvénye megengedi az igaz defensát; nem meg háborítására az hazának, sőt inkább jól meg sem alutt belső tüzének megoltására és mindenekben kegyelmetekkel együtt szép egyességnek hozására célozok, az egyesség lévén főeszköze a megmaradásnak: mellyre mint Isteni munkára várhatunk is áldást annak szerzőitől, ha az egyenatlenséget mint ördög plántáját kigyomlálhatjuk magunk közzül, az hazának mostan fen levő nehézségei és egyéb egyenatlenségi felől, hogy mi is kegyelmetekkel igaz atyafiai consultálódhassunk, és minden szükséges dolgainkat eleikben terjeszthessük. Valaholott azért kegyelmetek leveletem hallani fogja, el ne mulassa mindgyárást oda conflualni, a nemesség, és minden hadban szolgáló rendek, személyek, szász városokról, és szé-

kékről bővséges számú Ablegatusi által, hogy kegyelmetekkel egyező értelemből commuincálván mind felső méltóságbéli közönséges alsó rendek előljáróival a nemes országnak, a kiket tudni illik efféle dolgok illetnek, egyező tetszésből tractálhassunk hazánk meg maradására nézendő minden egyéb szükséges dolgokról szabados vokasai és magok sziveiknek barátságos kinyitásával.

Ellenben Isten s világ előtt tudományt teszek arról, ha kik e köz jóra indítatott dolgokban, ha csak kivonják is magokat, avagy ha inkább opponállyák, Istennek ha mi ítéleti az olyanokra fog következni, nem mások, magok lesznek okai. Ezek után az úr Isten kegyelmeteket éltesse és juttasa boldog napokra. Datum 20. Novembris 1660.

Kegyelmetek Atyafija szolgálja

Kemény János.

(L. S.)

Kemény János e közben bejött csakugyan Erdélybe. Pártja oly arányban nőtt, mint apadt a Bartsaié s mint aRákokoczy hivei is részére állottak. Kemény János Szászrégenig ment Bartsai eleibe, s e találkozás eredménye lön, hogy Bartsai lemondott a fejedelemségről.

Még azon év dec. 24-én a szászrégeni országgyűlés Keményt fejdelemmé választá, Bartsainak a görgényi uradalmat adva kárpótlásul.

Erdély akkori állására nagy fényt vet következő egykorú napló:

A Tekintetes, Nagyságos, és Méltóságos Kemény János úrnak Erdélyországában való bemenetele.

Elközelget vala immár az Isteni rendelésből való ezerhatyszáz hatvanadik halálos esztendőnek vége, és a kívánt

békességet, ennyi sok öldöklések, vagdosások, háborúságok és házi fegyverek után, melyekkel Erdély országa ennek előtt kevés idővel vala terheltetve, az lakosak reményleni kezdeték vala. Lévén ez is elméjekben, hogy a tüzet megoltanák, az alattomban való ellenkezéseket, és az országokat pusztító háborúságokat kigyomlálnák, nyilván való dolognak láttatván ez is lenni az országnak fő főrendei előtt, hogy az hazának a pártolkodás mindenkor veszedelme, ellenben pedig az egység békességet szokott volt szülni. Vonsza vala pedig szíveket az ország Statusival az egyessége, Görögh, Tóth, Bolgár országoknak (hogy több idegen országokat ne keressek) s az régen virágzó Magyarországnak is veszedelmében gyógyult régi sebeinek újabb sebekkel való megújulása, Erdélynek nevezetes határinak a pártoskodás miatt való elvesztése, melyek mind egymás között való egyességre, és az Haza szerelmére nyitogatják vala a szíveket. Voltak jóllehet némelyek, kik a magok hasznát felyebb becsüllették, kiknél a békesség, és az Haza megmaradása felől való beszélgetés szentségtörés gyanánt tartatott. Az egyiptomi ravatalnál terhesebb adózás napról napra nevededett, de hová költetett légyen a közönséges pénz, senki élete, feje elvesztése nélkül kérdezni nem meri vala, és így hijábanvaló s haszontalan dolgokra költetik vala hasának veritéke és vére. Mely nagy és sok gonoszok után, e nyomorult Erdély eltemettetettnek láttatnék lenni, nem lévén keblében (ad verbum me habere) serami egyéb haszontalan gyász-nál, hamunál és szomorú pusztulásnál; és a mi keservebb, még is mind ennyi gonosz után is semmi pihenést nem reménlhetvén, hová folyamodnék és holott keresné megmaradását, tellyességgel nem tudja vala; noha mindazonáltal ennyi nyavalyái között is még is ez egy volt vigasztalása: tudniillik hogy volna még egy békesség- és hazaszerető igaz hazafija, a tekintetes, nagyságos és méltóságos Kemény János, kinek segítsége és bölcsessége által ha az országnak elébbeni csendessége helyben állattatnék, nem lehetne annak továbbá való megmaradása felől semmi reménység. Commendálta továbbá ezt a benne született jóság is, és a tatárok között két eszten-deig való sanyarúsága, holott hazája megmaradásáért az ha-

lálnál keservesebb rabságot szenvedett. Ki midőn a méltóságos Rákóczi György fejedelemmel és az országnak némely fő' rendével az rabságot elkerülhette volna, akart inkább élete letételével is ellenségnek prédájává lenni, hogy nem mint annyi keresztyénséget fő és vezér nélkül hagyni. Sőt midőn némellyek adnák tanácsul, hogy keresné a megszulást, gyakorta kemény szóval ezt mondja vala: Sem az helyes okosság, sem a keresztyénség nem javálja, hogy azokat, kik velem együtt mind ez ideiglen, mind boldog s mind boldogtalan sorsot együtt szenvedtenek, el hadjam, akarok inkább meghalni, hogy nem mint béres nevet viselni.

Ezektől és több ezekhez hasonló jóságos cselekedetitől indítatván ez haza, midőn az országból a Fejedelemnek ellene való méltatlan boszúja miatt kirekesztetve volna, levelei s követei által haza hívja, kéri és unszolja, emlékezzék meg Istenéről és Keresztyénségéről, s ne késlelje megtérését, legyen segítséggel veszedelmek habjaiban forgó szegény hazájának, és noha látná e nyomorult minden felől rá rohanandó veszedelmet, és hogy ilyen gyuladásnak ember alig vehetné eleit, meggyőzé mindazonáltal hazájához való szerelme, árvák óhajtási, özvegyek zokogási és végesetei, minden rendeknek nyomorult állapotja, bejövén Erdély országában, tanál mindeneket felháborodott állapotban, a szeretetet és az egyességet számkivetésben. Nevekedvén híre bejövételnek a nép özvegyül, és úgy mint haza jó atyának mutogatja sebeit, és számlálja fájdalmát; ezeket karóban vonták, amazokat felakasztották, minden igaz törvénytetelnek hátrahagyásával, némelyek ortoknak, füleiknek, kezeknek elvagdaltatását, megcsonkítását mutogatják, némelyek rabvasokat és tömlőcz porait beszélnek, egyebek minden földi javaiktól való megfosztatásokat kesergik; Majoroktól, falujoktól való megválásokról panaszkodnak, és egész háznépnek megszegényítésiben sóhajtanak. Ezeket és éhez hasonló szomorú" dolgokat midőn könyhullatással szemlélné e hazának jó atyja, szemleinek gyakorta égre való felvetésével csudálkozván keresztyén fejedelemnek ilyen kegyetlenségén. Könyhullatásokkal és fohászzkodásokkal jelengeti bánatját. Ezek után gyűlést hirdetvén a fe-

jedelem, és az országnak lakosait és rendéit öszvehívatván, minnekelőtte az haza megmaradása felől tanácskoznának, méltóságos és tekintetes Nagyságos úr Kemény János ilyen módon szólítja meg őket:

Nyilván vagy az egész világ előtt méltóságos urak, mennyi sok nyavalyákkal és nyomorúságokkal sanyargattaték meg ez a nyomorult haza; kőfalai lerontatának és szentegyházuk megfertéztetének, úgy hogy valamely felé szemeiteket fordítjátok, mindenfelé csak a könyhullatásra való okokat láthatjátok. Gondoljátok meg kérlek, mennyi ezer keresztyének legyenek még a tatár keserves igája alatt, kik mezítelenség, éhség, szomjúság miatt elepedvén sóhajtanak: nézzétek meg jól, nézzétek meg hazátoknak még meg sem hűlt hamvait, szemléljétek meg tűz miatt elégett általmányoknak pusztult helyeit: megmezítelenített Erdély az ő lakossitól, megfosztatott aranyától, ezüstétől és megfogyatkozott erejében is. Sőt hogy igazán megvalljam, bővebben öntöztetett meg ez ezer hatszáz hatvanadik esztendőben ez haza keresztyén vérel, hogy sem mint égi harmattal. Tanácsosokat kerestek-é? Meghóltanak, Vitéz embereket kívántok? megölettek; ez a mi az hazának legsiralmasb, a hol erősb kőfalak, bástyák és erősségek állanak vala fenn, ott mostan a gaz és bokros tövisök a szél ellen ugyan hajtnak. Nézzétek urak a templomokat, lovak istállóivá tétetnek! és a hun ennekelőtte az úrnak neve tiszteltetik vala, ott most a pogányoktól káromoltatik. Ó siralom! Ó könyhullatás! mennyi szüzek fertéztettek meg a pogányoktól! mennyi ifjak számláltattak a pogányok közé! mennyin választattak a természet ellen való bujaságra! Uram állj boszút az ő verőkért és nyomorúságosért. Bizonyára urak az urnák keze illetett minket, mert vetkeztünk a miatyáinkkal együtt. Gonoszszágot cselekedtünk, és a mi gonosz volt, azt míveltük. Tanácsok vagytok, viseljétek gondot azért hazátokról; ideje felserkenni kinek kinek az álomból; nyissátok meg füleiteket, és az, mit megmaradástokra jóknak láttok lenni, azt válasszátok. Azt vélitek-é, hogy a keresztyénségnek ellensége a mi aranyunkal és vérünkkel megelégedjék? Semmiképen nem. Sőt inkább látjátok naponként veszedelmünkre

való tör és háló készítettet. Megvallom keresztyén vagyok, akarok inkább azért a keresztyénséggel élni és halni, mintsem szabadság nélkül az halálnál is keserűbb életet élni.

Míneketűanna azért beszédének végett vetett volna, tetszék az uraknak, hogy ország Fejedelmévé és Haza attyának választassék, kinek boldog uralkodása alatt, jó békességet és csendes állapotot tanulhatna e nyomorult haza, kinek kinek tetszését és suffragiumát kívánják, kiknek egyes ő közönséges tetszésekből, mely ritka példa efféle állapotban, a tekintetes nagyságos Kemény János fejedelemmé választaték, az ellenkező elmék az szempillantásban megegyeznek, a gyűlölségek, versengések, fenyegetődzések letétnek, úgy hogy a kiket ennekölte egymással ellenkező görögöknek mondhattál volna, immár azokat az egymás között való egyességre nézve egy méhből születteknek lenni mondhatnád, és a kik egymást nemcsak rugdosták vala lábokkal, hanem szaporítják vala is inkább egymás sebeit, letévén a vérontó dühösséget, az egy embernek is jelenléte sokat a szeretetnek kötelével öszve csatolván, az egyességnek regulája alá szorította, ki oly becsülettel, szemérmességgel mégyen vala fel a fejedelmi székbe, hogy nem úgy fejedelmi botot felvenni, mint azt letenni állíthatnád. Láttál volna ebben fejedelmi ékességeket: szemeiből folyini könyhullatásokat; homlokán alázatosságot, ábrázatján szelidséget: halottal volna az uczákon és ösvényeken illy kiáltásokat: Éljen az hazának attya; éljen nemzetünk oszlopa! Éljen végezetre Erdély országának egyetlenegy vigasztalója!

Szilágyi Sándor.

RACHEL.

„Akkor Herodes ... elküldvén szolgálait,
levágata minden gyermekeket, kik valának
Bethlehemben... Rachel, siratván fiait, nem
akart vigasztalást bevenni, mivelhogy az ő
fiai nem volnának...” (Mát. II. 16, 18.)

A lámpa csügged, az éjfél setét,
Virrasztja Rachel két szép kisedét;
Arczára halvány mécs világa süt,
Viharzó búja már lecsöndesült.
Mint a derékban megtörött virágszál
Alácsüggeri fonnyadt szirmait:
Dús fürtözetje dúlt képén alászáll
S beárnyékozza kettős fiait.
Ül ágya szélén – és az ágyban ott
Szelíden nyugszik a két kis halott,
Meghűlve, de nem merevedve meg,
Téj arczaikon lágy mosoly lebeg;
És a kicsiny száj félig nyitva, mint
Ösztönszerűleg az emlőre nyílt.

Három egész nap, három lázas éj
Múlt el, mióta nincsen éte álma,
Midőn a zsarnok Heródeszi kény
Szép csecsemőit keresé halálra.
Oh, a rémséges éjtszaka!
Midőn, a kised álmai fölött
Poroszlók kardja villoga

És százakat és ezreket leolt.
 Midőn kétségbesett anyyuk,
 Keresve menedéktanyát
 Dobogó kebelén
 Vitték a gyöngé magzatot,
 Kit az anyai félelem
 A fájásig szorongatott.
 Vitték, hogy a vad szolga ösvényét
 – Elébe futván – rövidítenék!
 Midőn Rámában hallatott
 Sírás, kiáltás, jajgatás,
 Lőn keserű könyhullatás –
 Mikép jósoltatott!

Azóta Rachel búja fenviraszt,
 Kizárva minden részvétet, vigaszt.
 Magához senkit nem bocsáta:
 Mint vészmadár elemcsatába,
 Merült be tenger bánatába.
 Hiába kérte martalékait
 A sír, megnyitva éhes ajkait:
 A sírral ő daczolva pörbe szállt,
 Kétségbesése kétlé a halált.
 Mígnem, kizajlott szenvedély után,
 Nyugottság tűnt fel az ábráz atán,
 Olly mélabús, kietlen nyugalom,
 Mint a romok felett vagyón.

Most csendes a bú, mintha éji vész
 Multán a hold fájdalmasan kinéz.
 Értelme néha felhős még ugyan,
 Hanem felhője már villámtalan;
 És lelke túrni tud, habár föleszmélt,
 Elbírja az emlékezet keresztjét.

Ollykor, ha lassú pihenésiben
 Elméje, mint fáradt madár, pihen –

Ollykor lehajtja melle bimbait,
Csiklándva mintegy alvó fiait:
De visszaretten és sóhajt nagyot,
Emlője érzi a halálfagyot;
Könnyhullatásban szív fájdalma könnyűi,
Bánátja szózatossan panaszbán enyhül.

Rachel siralma.

Puha feje árnyam hullámos redőin
Milly szépen alusztok, én szép csecsemőim:
Édes-e az álom? ...
Unszoló emlémet elfogadni késtek:
Balgatag reménnyel várom ébredésetek –
De hiába várom.

Ah! hiszen nem fogtok ébredni – tudom már;
A ti nyúgovástok több a nyugalomnál;
Tudok mindent – jaj – jaj!
Nevető szememre nem nevettek vissza,
Gógicsélő szómra nem rebegtek vissza,
Csókra készítő ajkkal.

Halva vagytok, halva. íme, itt a mély seb:
Mintha nem lett volna elegendő kisebb
Ajtó a halálnak!
Mintha gyenge csirát egy ujj nem letörne –
Mintha kis galambfi nem meg volna ölje
Kit szíven nyomának!

Oh, hadd csókolom meg e vérző sebajkat,
Melly, égre kiált bár, iszonyúan hallgat, –
Oh, hadd mossa könnyem!
Kiálts fel, te nyílt seb, boszuért az égre,
Hogy kegyetlen szerződ meglakoljon végre,
Lakoljon meg szörnyen!

Mi haszna, mi haszna: nincs már nekem fiam! –
Folyna bár miattok boszuló vérfolyam,
Föl nem ébrednének:
Azt a kis patakot, melly a szívet hajtja,
Ha egyszer elapadt, ki nem pótolhatja
Oczeánja vérnek.

Iszonyú Heródesz! ha már eltökéled
Ártatlanra fenni pallosodnak élet,
Miért bíztad másra?
Szomjazó szemekkel mért nem jövel magad?
Talán kő szívedből enge forrás fakad:
Irgalom forrása.

Oh, ha láttad volna ... oh, fiaim, lelkem! –
Lerogyék előtte, sírva térdepeltem
A vad pribék előtt;
Kértem, hogy ne bántsa, mondtam, ne ölje meg,
Mert enyéim e szép, ártatlan kisdedek:
Hiába kértem őt! –

Sírt a vad poroszló, szemei könnyeztek;
Azt hívém, nem bántja, azért áll olly veszteg;
Feledém, hogy szolgálta:
Ha te könnyezel ott, kemény szivű király,
Egy fiait féltő anya fájdalomnál –
Meg nem ölted volna.

Betlehem leányi, kik anyák voltatok,
Ne irigyeljétek e kettős bánatot,
Ne irigyeljétek:
Ha nem volt olly büszke jogotok remélni,
Mint Ráchelnek, ím a bánat is felényi
Részben jut tinéktek.

Temetés lesz holnap. Jertek el, oh jertek!
Látogassuk együtt a temetőkeretet;

Nem irtózom többé:
Fektessek le halvány gyermekimet szépen
– Kik alusznak immár az urnák kezében,
Fiaitok közzé.

Íme a szép tavasz kiesett az évből,
Egy nemzedék halt ki az emberiségből,
Nyugszik temetőben.
Serdül Betlehemnek, felnőtt számos ifja,
De egynek se léssen születése napja
E két esztendőben.

Hah, de milly panasz, hogy e kor méhe meddő!
Íme, látok, látok ... megnyílt a jövő
Távolban, közelben:
Kirül annyi jósnak zenge ihlett szája,
Meggzűletett, érzem Judának királya,
Kicsiny Betlehemben!

Zsarnoki féltésed vérengzése volt ez:
De tudd meg, de tudd meg vérszopó Heródesz
Hogy ő nincs elveszve!
Napjaid számítvák, megifjult az idő,
Es, kitől rettegsz, nem féli fegyverid ő,
Az ige, az eszme!

Arany János.